

510

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΥΦΑΝΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

ΚΛ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ
ΜΑΝΤΖΑΝΑ ΔΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
ΤΣΙΜΠΛΑΚΑΚΗ ΜΑΡΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΛΩΣΤΟΨΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ.....	4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

Πρώτες ύλες	6
1.1.1. Καλλιέργεια Βαμβακιού.....	6
1.1.2. Κατεργασία Βαμβακιού.....	8
1.2.1. Μαλλί – Κατεργασία μαλλιού.....	19
1.2.2. Βαφές και Μαλλί.....	29
1.3.1. Κατσικότριχα.....	31
1.3.2. Κατεργασία Κατσικότριχας.....	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

2.1. Αργαλειός και εξαρτήματα.....	36
2.2. Προετοιμασία στημονιού.....	49
2.2.1. Υπολογισμός της απαιτούμενης ποσότητας νήματος.....	49
2.2.2. Καλάμισμα του νήματος του στημονιού	50
2.2.3 Διάστρα και διάσιμο.....	52
2.3. Φόρτωμα στημονιού στον αργαλειό.....	57
2.4. Το πρεμάτισμα του στημονιού.....	60
2.5. Ύφανση	65
2.6. Κομπόδεμα.....	68
2.7. Μασούρισμα.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

Τεχνικές ύφανσης.....	70
3.1. Μονόχρωμα.....	70
3.2. Ριγέ και καρό.....	71
3.3. Πλουμιστά	75
3.4. Πλουμιστό κιλμίσιο – Μέθοδος συνδέσης υφαδιών.....	76
3.4.1. Κιλμίσιο κοφτό.....	77
3.4.2 Κιλμίσιο δετό (Τεχνική των κοινών στημονιών).....	79
3.4.3. Κιλμίσιο σταυρωτό (τεχνική των συμπλεκόμενων υφαδιών).....	83
3.5. Δημιουργία κύκλου και καμπυλόγραμμων τμημάτων.....	86

3.6. Φλοκωτά.....	88
3.7. Θηλιαστά.....	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

Είδη υφαντών.....	93
4.1. Τα είδη των υφαντών ως προς την τεχνική τους.....	93
4.2. Τα είδη των υφαντών ανάλογα με την πρώτη υλη.....	94

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

Ανάλυση υφαντού.....	121
5.1. Είδος υφάσματος.....	121
5.2. Πυκνότητα στημονιού και υφαδιού.....	122
5.3. Προσδιορισμός συστολών.....	122
5.3.1 Προσδιορισμός συστολής στημονιού.....	122
5.3.2. Προσδιορισμός συστολής υφαδιού.....	123
5.4. Προσδιορισμός χρωματοστοιχίας.....	124
5.5. Προσδιορισμός της λεπτότητας των νημάτων στημονιού και υφαδιού.....	124
5.5.1. Νούμερο στημονιού	124
5.5.2. Νούμερο υφαδιού.....	125
5.6. Πλάτος ετοιμού.....	126
5.7 Πλάτος ακατέργαστου.....	126
5.8. Πλάτος στο χτένι.....	127
5.9 Σύνολο κλωστών στημονιού.....	127
5.10. Πλάτος διάστρας.....	127
5.11. Νήματα στο δρόμο, αριθμός δρόμων, πλάτος δρόμων.....	127
5.12. Δόντια καταλαμβανόμενα στο χτένι συμπύκνωσης	128
5.13. Μιτάρια / τελάρο.....	129
5.14. Πυκνότητα στον αργαλειό.....	129
5.15. Νούμερο χτενιού.....	129
5.16. Σύνολο δοντιών.....	130
5.17. Πραγματικό πλάτος στο χτένι.....	130
5.18. Χτυπήματα/μέτρο.....	130
5.19. Βάρος στημονιού.....	130
5.20. Βάρος υφαδιού.....	131
5.21. Βάρος υφάσματος.....	135
5.22. Σχέδιο ύφανσης, μίτωμα, καρτέλα.....	137

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η υφαντική σύμφωνα με τα λεξικά είναι η τέχνη της ύφανσης , της διασταύρωσης των νημάτων και της κατασκευής υφάσματος. Είναι όμως μόνο αυτό; Ο κατ' ανάγκην περιοριστικός αυτός ορισμός δεν την καθιστά φτώχη; Γιατί και μια ματιά μόνο αν ρίξουμε γύρω μας, αντιλαμβανόμαστε εύκολα ότι την ζωή μας την περνάμε ανάμεσα σε υφάσματα, ότι βρίσκονται παντού γύρω μας, μας ακουμπούν και τα ακουμπάμε. Ζούμε ανάμεσα σε χαλιά, κουρτίνες, σκεπάσματα και τραπεζομάντιλα που χωρίζουν το μέσα από το έξω, το οικείο από το ξένο, που ορίζουν το ιδιωτικό και το πολιτισμένο. Μεταξύ τους περπατάμε, κοιμόμαστε, δουλεύουμε, τρώμε και διασκεδάζουμε. Φοράμε τα ρούχα μας για να μας προστατεύουν από το κρύο ή από τα βλέμματα, όπως και αντίθετα για να τραβήξουν τα βλέμματα. Τα φοράμε και δείχνουμε ποιοι είμαστε. Η τα κρεμάμε στο χώρο που μας περιβάλλει και δείχνουν που κοινωνικά και πολιτιστικά ανήκουμε. Γιατί όλα τα δείχνουν: τη θέση την ηλικία, το κύρος, τις διαθέσεις, τον πραγματικό και τον φανταστικό μας εαυτό. Τα αλλάζουμε και αισθανόμαστε αλλιώς. Τα κατασκευάζουμε, τα διορθώνουμε, τα συντηρούμε, τα ζωγραφίζουμε, τα φωτογραφίζουμε, κοιμόμαστε μαζί τους. Είναι το πρώτο πράγμα που μας τυλίγει όταν ερχόμαστε στον κόσμο και το τελευταίο που μας ακολουθεί στο μεγάλο ταξίδι. Και όλα αυτά τόσο αθόρυβα, τόσο φυσικά μέσα στις καθημερινές μας συνήθειες που ούτε καν το αισθανόμαστε.

Και πάλι , η ύφανση και τα υφάσματα δεν είναι μόνο αυτό. Η υφαντική συμπαρασύρει έννοιες όπως η παράδοση, η σχέση μας με τις ρίζες και την ύπαιθρο. Αλλά και έννοιες αντίθετες, όπως η σχέση με τη βιομηχανία

και την ανάπτυξη. Είναι μια τέχνη ούτε υψηλή, ούτε και ασήμαντη, μια τεχνική που θέλει μυαλό, δεξιότητα και υπομονή. Δημιούργησε άπειρες μεταφορές στο λόγο για δόλους, διηγήσεις και κρυφές σκέψεις. Στα παραμύθια και στους μύθους βρίσκετε πλάι σε καταστροφές και σε συμφιλιώσεις. Είναι μια τέχνη οικία σε μας τέχνη των γυναικών και του σπιτιού.

Την ενασχόληση τους με την υφαντική τέχνη οι γυναίκες της Νάξου την έκαναν τραγούδι . Και αντιλαλούσαν τα στενά από τα αυτοσχέδια δίστιχα τα γνωστά <<κοτσάκια>>, όπως:

Τα κατώχραμα μου κάνω,
Που θα πέφτωμεν απάνω.

Τα κατώχραμα μου κάνω,
Να γλεντίζωμεν απάνω.
Στην κρεβαταριά που φαίνω
Ότι κάμης το μαθαίνω.

Έρχονται και μου τα λέσι
Κείνοι που σου κακοθέσι.

Του πουλιού μου θα μηνύσω
Ποτε θα περαματίσω.
Και μια τσάντα θα του φάνω,
να ναι το όνομα μου απάνω.
Και τσή πεθεράς μου φαίνω
Ένα χράμι κατηφένιο.

Εγώ 'μαι η ανεφαντού
Κι η μάννα μου η διάστρα,
Που φαίνω στα κεντήματα
Τον ουρανού με τ' άστρα.

Εξυλοφέγγισε τ' αντί,
Χαρά μου που τελειώνει,
Κι αλλοί τζη που 'χει το πανί
Και θα 'ρθη να πλερώνη!

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σε αυτή την εργασία παρουσιάζετε η παραδοσιακή υφαντική των Κυκλάδων και ειδικότερα της Μήλου και της Νάξου. Αναπτύσσονται όλες εκείνες οι εργασίες που ήταν απαραίτητες να γίνουν για να μετατραπεί η πρώτη υλη σε έτοιμο υφαντό.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις πρώτες ύλες και ειδικότερα στο βαμβάκι .Δίνονται πληροφορίες για την καλλιέργεια του βαμβακιού καθώς και για τις ποικιλίες που καλλιεργούσαν. Ακολουθεί η κατεργασία του βαμβακιού που αποτελείτε από τέσσερα στάδια : το ξεβαβούλιασμα το μαγκάνισμα το στοίβαγμα και τέλος το κλώσιμο της κλωστής. Σε κάθε στάδιο γίνεται λεπτομερής περιγραφή της εργασίας καθώς και των οργάνων που χρησιμοποιούσαν. Στην συνέχεια περιγράφονται τα στάδια κατεργασίας του μαλλιού, δηλαδή το πλύσιμο το ξάσιμο και το κλώσιμο. Επίσης στο ίδιο κεφάλαιο δίνονται πληροφορίες για τα φυτικά χρώματα και την διαδικασία βαφής. Κατόπιν αναφέρονται οι διαφορές που υπάρχουν στην κατεργασία της κατσικότριχας σε σχέση με το μαλλί .

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται: ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του καθώς και η υφαντική διαδικασία. Μετά το στήσιμο του αργαλειού ακολουθεί η επιλογή και ο υπολογισμός του νήματος του στημονιού. Για να ετοιμαστεί το στημόνι για το διάσιμο έπρεπε πρώτα να καλαμιστεί, δηλαδή να τυλιχθεί πάνω στα καλαμουκάνια αυτό γινόταν με τη βοήθεια της σβίγας σε συνδυασμό με την ανέμη .Έπειτα ακολουθούσε το διάσιμο και μετά η τοποθέτηση και σωστή τακτοποίηση του στημονιού στον αργαλειό η αλλιώς φόρτωμα του αργαλειού. Το επόμενο βήμα ήταν το πρεμάτισμα (μίτωμα) του στημονιού. Αφού έγιναν

όλες οι παραπάνω εργασίες προετοιμασίας του στημονιού, μπορούσε να ξεκινήσει η ύφανση . Όταν ύφαιναν υφαντά με πολύπλοκα σχέδια, για να αποφύγουν να επαναλάβουν το μίτωμα επινόησαν το κομπόδεμα. Μία άλλη απαραίτητη εργασία ήταν το μασούρισμα του υφαδιού που γινόταν με τη χρήση της ανέμης και της σβίγας.

Η υφή ενός υφαντού εξαρτάτε από τις ιδιότητες των υλικών που συνθέτουν τα στημόνι και το υφάδι και από την τεχνική της ύφανση, δηλαδή από τον τρόπο με τον οποίο διασταυρώνονται τα νήματα του στημονιού και του υφαδιού. Ανάλογα με την τεχνική της ύφανσης τα υφαντά διακρίνονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες: Μονόχρωμα, ριγέ και καρό, πλουμιστά, και φλοκωτά. Όλα αυτά αναφέρονται στο τρίτο κεφάλαιο.

Τα υφαντά ταξινομούνται και σε άλλες τρεις κατηγορίες ανάλογα με το πέρασμα του στημονιού στο χτένι σε: Μονά, Μονόδιπλα, Δίμιτα. Και ανάλογα με την πρώτη υλη σε: Μπαμπακερά, Μπαμπακερά της καλής πρεμάτισης Μαλλομπάμπακα, Μάλλινα και υφαντά από Κατσικότριχα. Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνονται πληροφορίες για αυτά τα είδη των υφαντών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση ενός παραδοσιακού υφαντού και υπολογίζονται όλοι οι παράμετροι που είναι απαραίτητοι για τη δημιουργία του όπως: η πυκνότητα του στημονιού και του υφαδιού η συστολή του στημονιού και του υφαδιού το βάρος του υφάσματος κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ

Η σημασία των πρώτων υλών για την ύφανση είναι ιδιαίτερα σημαντική. Από αυτές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ο όγκος της παραγωγής, η ποιότητα, η σειρά και το είδος των εργασιών στον υφαντικό κύκλο, η υφαντική διαδικασία, οι τεχνικές μεταποίησης και ως ένα σημείο η τελική μορφή των υφασμάτων.

1.1.1 Καλλιέργεια Βαμβακιού

Το βαμβάκι είναι η πρώτη ύλη που χρησιμοποιήθηκε ευρύτερα στην υφαντική, αφού το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων των νησιών φορούσε βαμβακερά ρούχα, χειμώνα – καλοκαίρι στις καθημερινές τους ασχολίες, αλλά και σε γιορτές.

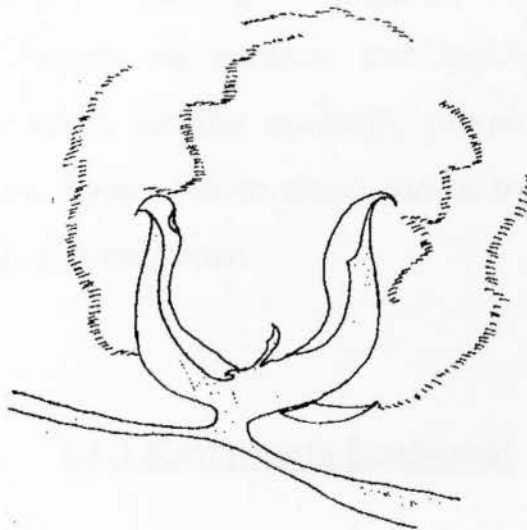
Όπως είναι γνωστό το βαμβάκι περιλαμβάνεται ανάμεσα στα πρώτα φυτά, που καλλιέργησε ο άνθρωπος και εκμεταλλεύτηκε τον καρπό τους. Στο Αιγαίο καλλιεργείται από το 2^ο μΧ αιώνα. Από τότε όμως άρχισαν οι αγρότες των Κυκλάδων να το καλλιεργούν όπως και ποιες ποικιλίες του προτιμήθηκαν παραμένει άγνωστο έως σήμερα.

Το βαμβάκι περιλαμβάνεται στα φυτά που ευδοκιμούν σε χωράφια με γερό χώμα και όχι αμμουδερό. Ρίχνει βαθιά ξυλώδη ρίζα και έχει το ιδίωμα να εξαντλεί το έδαφος για αυτό δεν σπρνόταν κάθε χρόνο στο ίδιο χωράφι. Η έκταση όπου θα φυτευόταν με βαμβάκι έπρεπε απαραίτητα να είναι καλά καλλιεργημένη και με αφράτο χώμα.

Γενικότερα στην υφαντική των Κυκλάδων χρησιμοποιήθηκαν κυρίως δύο ποικιλίες βαμβακιού. Η βασική ποικιλία ήταν βαμβάκι με ίνες λευκού χρώματος. Το οποίο απαιτούσε «γερό» χόμα και κλίμα ζεστό αλλά όχι πολύ υγρό. Αυτό όπως πολλοί υποστηρίζουν ήταν και ο λόγος της ανώτερης ποιότητας που είχε το βαμβάκι της περιοχής. Το κάθε φυτό έδινε περίπου δέκα καρπούς.

Το μάζεμα των ώριμων καρπών που είχαν ανοίξει γινόταν πρωινές ώρες για να έχουν τα μέρη των φυτών την βραδινή υγρασία και να μην τρίβονται γεμίζοντας τις ίνες με τριμμένα φύλλα (κάρκαδα), γεγονός που επηρέαζε την ποιότητα και δυσκόλευε την περαιτέρω κατεργασία. Η συγκομιδή ξεκινούσε από τα τέλη Αυγούστου και συνεχιζόταν κάποιες φορές και κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου.

Στη Μήλο αναφέρεται ότι καλλιεργούσαν και μία ακόμη ποικιλία βαμβακιού που το χρώμα των ινών της ήταν κανελί, «σκουργιαλίδικο» όπως το ονόμαζαν οι παραγωγοί επειδή είχε το χρώμα της σκουριάς πάνω σε άσπρο πανί. Το ίδιο χρώμα είχαν και τα άνθη του φυτού.

Σχήμα 1

Η αναλογία σε έκταση καλλιέργειας ήταν πολύ μικρή σε σχέση με τις λευκής ποικιλίας. Ο λόγος είναι ότι για να ευδοκιμήσει το «σκουργιαλίδικο» βαμβάκι είχε ανάγκη από βροχερό κλίμα, το οποίο όμως δεν διέθετε το νησί.

Φαίνεται όμως πως σε αυτή τη ποικιλία επιδρούσαν επιζήμια και άλλοι παράγοντες, για αυτό και από τους σπόρους που φυτεύονταν, μόνο ένα μικρό μέρος φύτρωνε. Τα φυτά γίνονταν μεγαλύτερα, έδιναν 2-3 καρπούς περισσότερους και μεγαλύτερη ποσότητα ινών. Αυτό γινόταν γιατί κάθε κάψα είχε μέσα του λιγότερους σπόρους. Παρόλες τις αποτυχίες συνέχιζαν να το καλλιεργούν επειδή το χρώμα των ινών χρησίμευε πολύ στην υφαντουργία και στην πλεκτική.

Εκτός από τη θέση που έπαιρνε στα χρωματιστά υφαντά, χωρίς την ταλαιπωρία και τα έξοδα της βαφής έπλεκαν από αυτό κάλτσες ανδρικές και γυναικείες καθημερινής χρήσης, διάφορα άλλα είδη και κυρίως μπερέτες, το παραδοσιακό πλεκτό καπέλο (σκούφο) της αγροτικής τάξης.

Αφού πραγματοποιούνταν οι διαδικασίες της προετοιμασίας του φυτέματος και της συγκομιδής, το βαμβάκι για να μετατραπεί σε υφάνσιμο υλικό έπρεπε να περάσει από πολλά στάδια τα οποία απαιτούσαν πολύ κόπο, μεγάλη προσοχή, μακρά πείρα, απεριόριστη υπομονή και αγάπη. Αγάπη για το υλικό, για το αποτέλεσμα και για τα άτομα για τα οποία προορίζονταν.

1.1.2.Κατεργασία βαμβακιού

Από τη στιγμή που γινόταν πλέον η συγκομιδή του βαμβακιού ξεκινούσε μία άλλη πορεία για το φυτό η κατεργασία του, με σκοπό να γίνει υφάνσιμη ύλη. Αυτή η κατεργασία αποτελείτο από τέσσερα στάδια.

Το πρώτο στάδιο ήταν το ξεβαβούλιασμα, δεύτερο το μαγκάνισμα, τρίτο το στοίβαγμα και τέταρτο το κλώσιμο της κλωστής.

Ξεβαβούλιασμα χαρακτήριζαν την διαδικασία κατά την οποία έβγαζαν με τα χέρια τις ίνες του βαμβακιού από το φλοιό (κάψα) · ενώ ταυτόχρονα γινόταν και το καθάρισμα από τα τυχόν τριμμένα φύλλα (κάρκαδα) που υπήρχαν ανακατεμένα μαζί με τις ίνες. Πρέπει να σημειωθεί ότι βαβούλια ονόμαζαν τους ανοιγμένους καρπούς τους ώριμους οι οποίοι ήταν έτοιμοι για μάζεμα ενώ τους κλειστούς ακόμα · τους έλεγαν σβούρους επειδή έμοιαζαν οπτικά με το ξύλινο παιδικό παιχνίδι τη σβούρα. Το ξεβαβούλιασμα ήταν φθινοπωρινή δουλειά, γινότανε πάντα από τις γυναίκες τα βράδια στις βεγγέρες και συνήθως με αλληλοβοήθεια από γειτόνισσες.

Δεν ήταν κουραστική ούτε δύσκολη εργασία, ήθελε όμως προσοχή να μη τρίβονται τα ξερά φύλλα που έμεναν στο φλοιό και να καθαρίζονται προσεκτικά οι ίνες. Το μη σχολαστικό ξεβαβούλιασμα ήταν ένας από τους πολλούς λόγους που μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα της πρώτης ύλης άρα και του τελικού προϊόντος · ενώ ταυτόχρονα δημιουργούσε καθυστερήσεις και δυσκολίες στις επόμενες διαδικασίες. Για να γίνει η ολοκλήρωση της εργασίας πιο «γλυκιά» · συνηθιζόταν η νοικοκυρά να βάζει στον πάτο του σακιού με τα ξερά άνθη από βαμβάκι που πρόκειται να καθαρίσουν, μερικά ξερά σύκα ή σταφίδες και όταν αυτό άδειαζε τα εύρισκαν και τα μοιράζονταν. Αυτό σήμαινε και το τέλος της δουλειάς. Το καθαρισμένο βαμβάκι έμπαινε αμέσως σε καθαρά άσπρα σακιά, τα οποία αποθηκεύονταν σε ξηρό μέρος χωρίς υγρασία.

Το **μαγκάνισμα**, σε αντίθεση με το ξεβαβούλιασμα ήταν αρκετά κουραστικό και απαιτούσε κάποια τεχνική για να προχωρήσει γρήγορα και σωστά. Σκοπός του μαγκανίσματος ήταν η απομάκρυνση των

σπόρων που βρίσκονταν μέσα στις ίνες του βαμβακιού κατά τη συγκομιδή του.

Γινόταν από ώριμες και πεπειραμένες γυναίκες, πρώην υφάντριες που δεν ύφαιναν πια και έκαναν διάφορες βοηθητικές δουλειές όπως αυτή. Το μαγκάνισμα γινόταν ημέρα με λιακάδα γιατί πρώτα έβγαζαν στον ήλιο την ποσότητα του βαμβακιού που θα δουλευόταν, για να ζεσταθεί, να αποκτήσει όγκο, μετά το στοίβαγμα του στα σακιά και έτσι να περνά πιο εύκολα από τις βέργες του οργάνου.

Έπαιρναν μικρές ποσότητες βαμβακιού από τον ήλιο και το καθάριζαν από τους σάπιους σπόρους γιατί εάν αυτοί έμεναν, περνώντας μέσα από τις βέργες του μάγκανου θα υποβίβαζαν την ποιότητα των ινών.

Μία άλλη περίπτωση υποβίβασης της ποιότητας ήταν η καθυστέρηση έναρξης της διαδικασίας του μαγκανίσματος. Εάν το βαμβάκι παρέμενε για μεγάλο χρονικό διάστημα σύσπορο μη έχοντας δηλαδή αφαιρεθούν οι σπόροι του έπεφτε η ποιότητα του. Αυτό γίνεται γιατί ο σπόρος τρέφεται από τις ώριμες ίνες και εάν μάλιστα έμενε ένα ή δύο χρόνια τότε ήταν πια σχεδόν άχρηστο.

Για να γίνει το μαγκάνισμα τοποθετούσαν το μάγκανο σε ψηλό σκαμνί και για να σταθεροποιείται σε αυτή τη θέση καθόταν η χειρίστρια στο πλατύ ξύλο της βάσης του. Όλα τα όργανα κατεργασίας του βαμβακιού ήταν ξύλινα και κατασκευάζονταν από ειδικευμένους μαραγκούς.

Οι κυλινδρικές βέργες του μάγκανου οι οποίες φτιάχνονταν από σκληρό και ανθεκτικό αγριόξυλο ήταν τοποθετημένες η μία επάνω από την άλλη. Με ένα είδος πελεκητού γριναζιού, το οποίο ήταν εφαρμοσμένο στο δεξί άκρο της κάτω βέργας μεταφερόταν αντίστροφα η κίνηση στην πάνω βέργα. Η βέργα στην άκρη της οποίας υπήρχε το γριανάζι, είχε τοποθετημένο το χερούλι περιστροφής. Για το λόγο αυτό ήταν μακρύτερη 5-6 πόντους και είχε ορθογωνική διατομή(σχ.2).

Σχήμα 2

Η αντίστροφη περιστροφική κίνηση και η τραχιά επιφάνεια που είχαν οι βέργες «δάγκωνε» τις ίνες και τις τραβούσε προς τα εμπρός· ενώ ταυτόχρονα οι απογυμνωμένοι σπόροι έπεφταν πίσω. Για να μην ανακατεύονται ξανά οι καθαρές ίνες με τους σπόρους, τους μάζευαν σε ένα άσπρο πανί, το οποίο στερέωναν κάτω από τις βέργες.

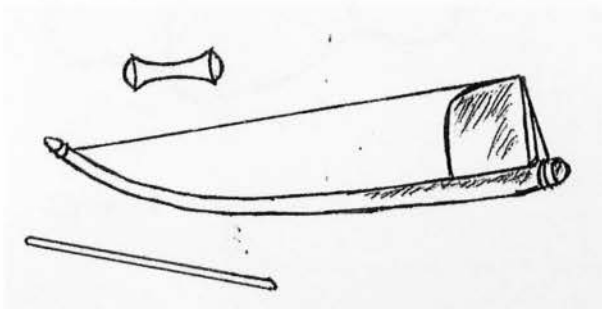
Η χειρίστρια του μάγκανου με το δεξί της χέρι γύριζε συνεχώς το χερούλι και με το άλλο «τάιζε» τις βέργες με βαμβάκι, διαμοιράζοντάς το σε όλο το μήκος τους, γιατί αν γινόταν ανομοιόμορφα η τροφοδότηση το όργανο μπούκωνε και προκαλούνταν χασομέρια. Από το βαμβακόσπορο που μάζευαν στο πανί, κρατούσαν την ποσότητα που τους ήταν απαραίτητη για τη σπορά της ερχόμενης χρονιάς.

Αφού τελείωνε το μαγκάνισμα του βαμβακιού, ακολουθούσε το **στοίβαγμα**, το οποίο απαιτούσε ειδικευση, μεγάλη προσοχή και μυϊκή δύναμη. Γινόταν από γυναίκες ικανές, οι οποίες διέθεταν την αναγκαία πείρα και αντοχή για να γίνει σωστά.

Από την ποιότητα αυτής της εργασίας εξαρτιόταν η απόδοση της κλώστρας στο επόμενο στάδιο και φυσικά η ποιότητα της κλωστής που θα προέκυπτε.

Το στοίβαγμα όπως και το μαγκάνισμα γινόταν ημέρα που είχε λιακάδα. Σε σχολαστικά καθαρό εξωτερικό χώρο και επάνω σε καθαρό πανί, άπλωνε η «στοιβάχτρα» την ποσότητα του καθαρισμένου ή μαγκανισμένου βαμβακιού το οποίο θα κατεργαζόταν και τη διασκορπούσε ομοιόμορφα έτσι ώστε να είναι ίσου πάχους. Όταν ζεσταίνονταν από τον ήλιο οι ίνες, γέμιζε την ποδιά της με βαμβάκι και το άδειαζε στο πάτωμα του εσωτερικού χώρου που θα δούλευε.

Για να γίνει το στοίβαγμα, η στοιβάχτρα χρησιμοποιούσε το δοξάρι, το οποίο ήταν ένα βαρύ ξύλινο όργανο, σε σχήμα τόξου. Είχε μήκος ενός μέτρου και αποτελείτο από το ξύλινο τοξοειδές μέρος και τη χορδή (κόρδα). Η κόρδα ήταν φτιαγμένη από ζωική ουσία όχι πολύ λεπτή ώστε να αντέχει τα χτυπήματα(σχ.3).

Σχήμα 3

Τα παλιότερα χρόνια την έκαναν οι ίδιες οι υφάντριες από τις ίνες του κάκτου αθάνατος. Εάν η κόρδα τεντωνόταν περισσότερο από το κανονικό έσπαγε πιο γρήγορα · ενώ εάν τεντωνόταν λιγότερο δεν λειτουργούσε αποδοτικά το όργανο.

Μαζί όμως με το δοξάρι χρησιμοποιούσαν ακόμα το βεργί και το κρουστάλι. Το βεργί ήταν ένα λεπτό κλαδάκι ή καλάμι μήκους 50 πόντων περίπου (σχ.3) · το οποίο χρησίμευε στη στοιβάχτρα για να περιορίζει τις παλμικές δονήσεις της κόρδας του δοξαριού. Με το κρουστάλι χτυπούσε

τραβηγιά την κόρδα του οργάνου έτσι ώστε αυτή να αρχίσει να πάλλεται. Το κρουστάλι ήταν από τορναριστό ξύλο με δύο όμοιες άκρες.

Σχήμα 4

Έπαιρνε λοιπόν η στοιβάχτρα το δοξάρι και καθόταν σε ένα πολύ χαμηλό σκαμνί με τα πόδια ενωμένα, έχοντας το βαμβάκι που θα επεξεργαζόταν στην αριστερή πλευρά της(σχ.4).

Ακουμπούσε το πίσω μέρος του δοξαριού στα ενωμένα πόδια της, έτσι ώστε να μοιράζει κάπως το βάρος του οργάνου, αλλά και να σταθεροποιείται η μία του άκρη ώστε η άλλη να κινείται πιο εύκολα.

Με το αριστερό της χέρι κρατούσε το δοξάρι, σφίγγοντας μαζί και τη βέργα με τέτοιο τρόπο ώστε να ακουμπάει κάθετα και ελαφρά πάνω στη χορδή, για να της περιορίζει τις παλμικές δονήσεις, γιατί διαφορετικά το βαμβάκι σκορπούσε και πήγαινε χαμένη κάποια ποσότητα. Με το δεξί της χέρι η στοιβάχτρα κρατούσε το κρουστάλι και

ενώ χτυπούσε ρυθμικά την χορδή του δοξαριού την πλησίαζε κοντά στην ακατέργαστη μάζα βαμβακιού.

Με αυτό τον τρόπο ένα μέρος των ινών αποχωριζόταν ενώ με τις ελεγχόμενες κατά κάποιο τρόπο παλμικές κινήσεις της χορδής, οι ίνες αραίωναν και αιωρούμενες τινάζονταν ταυτόχρονα προς την αντίθετη πλευρά. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα καθώς οι ίνες αιωρούνταν, οι σπόροι που είχαν μεγαλύτερο βάρος να πέφτουν χωριστά και να διαχωρίζονται από το βαμβάκι.

Σχήμα 5

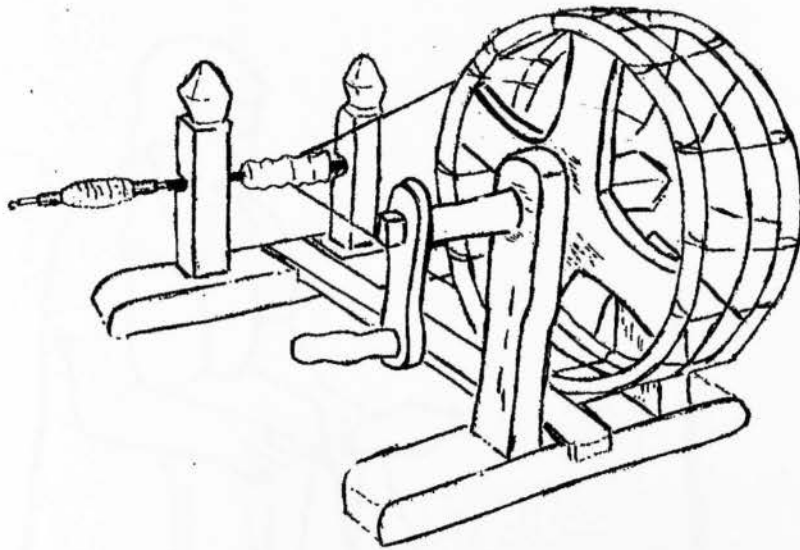
Όταν το σκαμάγκι δηλαδή το αραιωμένο βαμβάκι γινόταν μία καλή μάζα και την εμπόδιζε να συνεχίσει την εργασία της, σταματούσε για λίγο και το έπλαθε σε μορφή χοντρού φυτιλιού (αποκλαμό). Ύστερα συνέχιζε με τον ίδιο τρόπο(σχ.5).

Η δυσκολότερη από τις τέσσερις διαδικασίες που απαιτούνταν για την κατεργασία του βαμβακιού ήταν η τελευταία, το **κλώσιμο** του σκαμαγκιού. Ήταν όμως και το στάδιο όπου ως πρώτη ύλη το βαμβάκι

έπαιρνε συγκεκριμένη μορφή και μετατρεπόταν σε υφαντική πλέον πρώτη ύλη.

Όλη η τέχνη κατά το κλώσιμο βρισκόταν πρώτον στο να κλωστεί νήμα ομοιόμορφο, λεπτό και κυρίως γερό. Και δεύτερο στο να γίνει αυτό με όσο το δυνατόν με μεγαλύτερη ταχύτητα.

Για να ολοκληρωθεί λοιπόν σωστά αυτή η εργασία, γινόταν από γυναίκα με μεγάλη εμπειρία, την κλώστρα. Το κλώσιμο πραγματοποιούνταν με την βοήθεια της σβίγας (σχ.6).

Σχήμα 6

Η σβίγα είναι ένα ξύλινο σύνεργο όπου στις Κυκλάδες χρησιμοποιείται για το καλάμισμα, το στρίψιμο δύο νημάτων μαζί (δίκλωνη κλωστή) αλλά και για το κλώσιμο του νήματος. Αποτελείται από μία βάση επάνω στην οποία είναι στερεωμένος ένας τροχός με χειροκίνητο στρόφαλο.

Ένας γερός σπάγκος, η κόρδα, συνδέει τον τροχό με ένα καρούλι που είναι στερεωμένο στην άλλη άκρη της βάσης. Ο άξονας που περνάει μέσα από το καρούλι εξέρχει από τη μία πλευρά γύρω στα 20 εκατοστά

σχηματίζοντας άτρακτο*, η οποία κάνει τη χρήση αδραχτιού, αλλά χωρίς σφοντύλι. Η διαφορά της σχέσης μεταξύ της ακτίνας του τροχού και της ακτίνας της ατράκτου πολλαπλασιάζει τις στροφές της ατράκτου και επιταχύνει με αυτό τον τρόπο την εργασία.

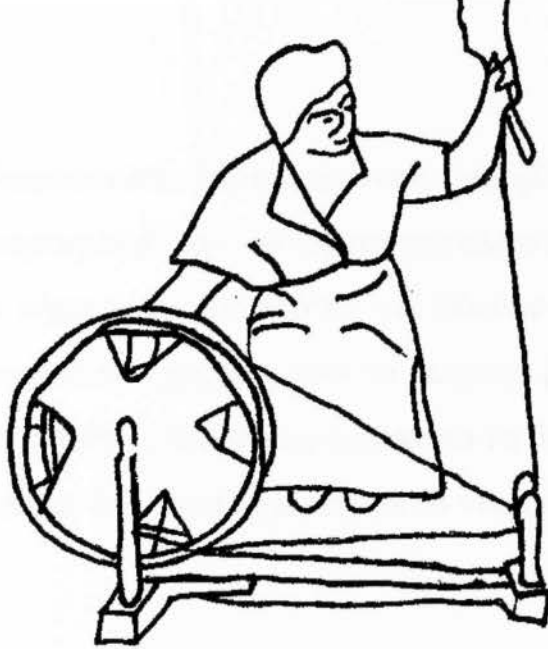
Σε πρώτο στάδιο λοιπόν η κλώστρα έκοβε ένα κομμάτι από τον αποκλαμό, μήκους 2 μέτρων περίπου και το τύλιγε σφιχτά πάνω σε ένα λεπτό ξεφλουδισμένο καλάμι μήκους έως 30 πόντους (αλεκάτη) δίνοντας του σχήμα κωνικό. Με αυτό τον τρόπο προετοίμαζε το κλώσιμο (σχ.7).

Σχήμα 7

Στη συνέχεια κρατούσε τη «γεμισμένη» αλεκάτη με τα τρία δάχτυλα του αριστερού χεριού, αφήνοντας ελεύθερα τον αντίχειρα και το δείκτη, όπου με αυτά έπλαθε τις ίνες, που άφηνε να αποχωρίζονται από το τυλιγμένο στην αλεκάτη βαμβάκι.

* άτρακτος=αδράχτι

Σχήμα 8

Καθόταν σε χαμηλό σκαμνί έχοντας εμπρός της τη σβίγα καλά ισορροπημένη στο πάτωμα. Έστριβε πρόχειρα ένα μικρό κομμάτι κλωστής σάλιωνε την άκρη του και την κολλούσε στην άκρη του αδραχτιού. Στρέφοντας τώρα το χερούλι της σβίγας με το δεξί χέρι έβαζε σε κίνηση το όργανο το οποίο έδινε στρίψεις στην κλωστή(Σχ.8).

Όσο γινότανε η κλωστή τόσο απομάκρυνε και το χέρι της με την αλεκάτη. Φτάνοντας στο ψηλότερο σημείο που μπορούσε, έσφιγγε με τα δύο της δάκτυλα την κλωστή στο σημείο που άρχιζε να πλάθεται λιγότευε της σβίγας τις στροφές και μετέφερε την αρχή της έτοιμης κλωστής στο μέσα μέρος του αδραχτιού, όπου μαζευότανε το μεγαλύτερο τμήμα.

Στη συνέχεια ξέσφιγγε τα δάκτυλα, πέρναγε την κλωστή στη μύτη του αδραχτιού, γιατί μόνο στο σημείο αυτό κλώθεται και έδινε δρόμο στη σβίγα, πλάθοντας νέο κομμάτι. Καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας το αριστερό χέρι μια σηκωνόταν και μια χαμήλωνε ενώ το δεξί κινούσε ασταμάτητα τον τροχό της σβίγας. Για τον λόγο αυτό, η δουλειά στη σβίγα χαρακτηριζόταν μεγάλη σκλαβιά. Όταν μαζευόταν αρκετή κλωστή διέκοπτε για λίγο, έβγαζε το τυλιγμένο στο αδράχτι νήμα και άρχιζε από την αρχή. Η κλωστή έπρεπε να είναι ισοπαχής σε όλο το

μήκος της διαφορετικά δημιουργούνταν προβλήματα στην ύφανση, γεγονός που μαρτυρούσε την ικανότητα της κλώστρας.

Αν το νήμα δεν προοριζόταν για βάψιμο , το χρησιμοποιούσαν δηλαδή στο φυσικό του χρώμα , τότε το επόμενο βήμα ήταν να γεμίσουν τα μασούρια της σαΐτας. Εάν όμως επρόκειτο να βαφεί ή προοριζόταν για στημόνι, το έκαναν δεκάδια (δεμάτια) με το ντελιγάδι.

Σχήμα 9

Σχήμα 10

Το τυλιγάδι ή ντελιγάδι στο ντόπιο γλωσσικό ιδίωμα είναι ένα ξύλινο εργαλείο που χρησιμοποιείται για το μάζεμα του νήματος από το αδράχτι μετατρέποντάς το σε δεκάδια έτοιμα για τη σβίγα (Σχ.9).

Έχει μήκος 60-80 εκατοστά περίπου και το σχήμα του θυμίζει ένα «Π» ανοικτό, αφού σε κάθε άκρη του έχει από μία προέκταση εγκάρσια. Πολλές φορές για το τύλιγμα του νήματος σε δεκάδια χρησιμοποιείται και ο αντιβραχίονας.

Το νήμα τυλίγεται από τη μία μεριά του αγκώνα και από την άλλη στη διχάλα που σχηματίζεται μεταξύ δείκτη και αντίχειρα (Σχ.10).

Αφού τελειώνει το τυλιγάδισμα ή το γέμισμα των μασουριών της σαΐτας, η κατεργασία του βαμβακιού έφτανε στο τέλος της. Το επόμενο στάδιο ήταν η προετοιμασία της ύφανσης (κεφ.2)

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε άλλα μέρη της Ελλάδας το κλώσιμο του βαμβακιού γινόταν με το αδράχτι, όπως το μαλλί (περιγράφεται στα

επόμενα κεφάλαια) με τη διαφορά όμως ότι το αδράχτι δεν κρεμόταν αλλά ακουμπούσε κάτω στο έδαφος ή μέσα σε ένα σκεύος και η κλώστρα το περιέστρεφε σαν σβούρα. Αυτό γινόταν γιατί το βαμβάκι έχει πιο κοντές ίνες από το μαλλί και σπάει εύκολα με το βάρος τους αδραχτιού. Ενώ τη σβίγα τη χρησιμοποιούσαν μόνο για το μασούρισμα και για τη δημιουργία δίκλωνης κλωστής.

1.2.1.Μαλλί – Κατεργασία Μαλλιού.

Σε αντίθεση με τα βαμβακερά ρούχα, τα οποία φορούσε η πλειοψηφία των κατοίκων σε κάθε περίπτωση, χειμώνα – καλοκαίρι, καθημερινή και αργία με το μαλλί δεν συνέβαινε το ίδιο. Το βαμβάκι σαν πρώτη ύλη ήταν προσιτό, γιατί σχεδόν όλοι είχαν δική τους παραγωγή σε μικρές ή μεγάλες ποσότητες. Ενώ το μαλλί ως πρώτη ύλη, αγοραζόταν από ανθρώπους που είχαν πρόβατα, τόσα ώστε να βγάζουν αρκετή ποσότητα μαλλιού και να το πουλάνε.

Η τιμή που είχε το μαλλί στην αγορά ήταν σχεδόν διπλάσια από εκείνη του βαμβακιού. Επειδή όμως ήταν ένα είδος πρώτης ανάγκης στην κατασκευή εσωρούχων για ηλικιωμένα άτομα, κυρίως όμως σε χειμωνιάτικα εξώρουχα και κλινοσκεπάσματα. Οι γυναίκες που δεν μπορούσαν να αγοράσουν μαλλί επινόησαν ένα διακανονισμό. Αναλάμβαναν μία ποσότητα ακατέργαστου μαλλιού εύπορων οικογενειών που την κατεργάζονταν και ύστερα μοιράζονταν το νήμα.

Όμως πριν φτάσει το μαλλί στα χέρια των υφαντριών και ακολουθήσουν οι απαραίτητες διαδικασίες για την κατεργασία του,

έπρεπε να προηγηθεί η κουρά, το πρώτο και αποφασιστικό στάδιο για την απόκτηση της πρώτης ύλης.

Ήταν δύσκολη και επίπονη εργασία η οποία δεν γινόταν από τις υφάντριες αλλά από τους βοσκούς των κοπαδιών. Απαιτούσε μυϊκή δύναμη, ικανότητες και πείρα ενώ συνοδευόταν από πλήθος συνήθειες, έθιμα και προλήψεις.

Σχήμα 11

Πριν αρχίσουν οι καλοκαιρινές ζέστες, οι βοσκοί έπλεναν τα πρόβατα τους στη θάλασσα, για να καθαρίσει το μαλλί τους από το λίπος, ότι ξένο σώμα είχε κολλήσει πάνω του και κυρίως από τις βρωμιές της μάντρας. Αυτό είχε ως σκοπό να διευκολύνει την περαιτέρω διαδικασία και να διαμορφώσει την τιμή των μαλλιών. Τα καθαρά μαλλιά ήταν ακριβότερα και περιζήτητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για το πλύσιμο των προβάτων υπήρχε η πρόληψη πως εάν γινόταν το μήνα Μάη, τα ζωντανά «λωλαίνονταν» και για το λόγο αυτό οι βοσκοί την τηρούσαν αυστηρά. Στη συνέχεια

ακολουθούσε η κουρά, η οποία έπρεπε να είχε τελειώσει στα μέσα του Ιουνίου.

Το μαλλί του κάθε προβάτου, όπως απέμενε ολόκληρο πάνω στο έδαφος, το κουβάριαζαν οι βοσκοί σε δεμάτια (μπουκάρια) και το μετέφεραν τυλιγμένο σφαιρικά σαν μπάλες διαφόρων μεγεθών.

Με αυτή τη μορφή ζυγιζόταν και δεμένο μέσα σε ψάθες, καλάθια ή πανέρια πήγαινε στην αγορά. Από εκεί και ύστερα έφτανε στα χέρια των υφαντριών.

Για να καταλήξει το μαλλί στον αργαλειό δεν απαιτούσε τις χρονοβόρες διαδικασίες του βαμβακιού. Η προετοιμασία αυτού του υλικού γινόταν σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο περιελάμβανε το πλύσιμο, το δεύτερο το ξάσιμο και το τρίτο το κλώσιμο.

Το **πλύσιμο** το πρώτο στάδιο της κατεργασίας ξεκίναγε με το ζεμάτισμα, το οποίο γινόταν με σκοπό την απολύμανση του μαλλιού και τον καθαρισμό του από τυχόν υπολείμματα λίπους και ακαθαρσιών. Κατά το ζεμάτισμα πρόσθεταν διάφορες ουσίες που βοηθούσαν στην διάλυση του λίπους. Το θολό νερό με το λίπος ονομαζόταν «πίνος» και δεν το πετούσαν διότι ήταν χρήσιμο στη βαφική. Αυτή η διαδικασία με το ζεματιστό νερό απαιτούσε μεγάλη προσοχή γιατί εάν διαρκούσε περισσότερο από όσο έπρεπε το μαλλί μετατρέποταν σε μάζες, οι οποίες δεν ξεμπερδεύονταν εύκολα (στρόπιαζε), με αποτέλεσμα τα επόμενα στάδια να γίνονται με δυσκολία.

Στη συνέχεια το βουτούσαν στη θάλασσα (για να μη μαλλοκοπίσει) αμέσως μετά το ξέπλεναν πολύ καλά με κρύο νερό στη βρύση ή στο ποτάμι και τέλος το άπλωναν στη σκιά για να στραγγίσει και να στεγνώσει.

Το επόμενο βήμα στη κατεργασία ήταν το **ξάσιμο** ή άνοιγμα, το οποίο γινόταν με το χέρι, δεν απαιτούσε ιδιαίτερες γνώσεις ή τεχνική και

μπορούσε να εκτελεστεί από οποιοδήποτε άτομο. Ήταν όμως χρονοβόρα εργασία και για αυτό επίπονη.

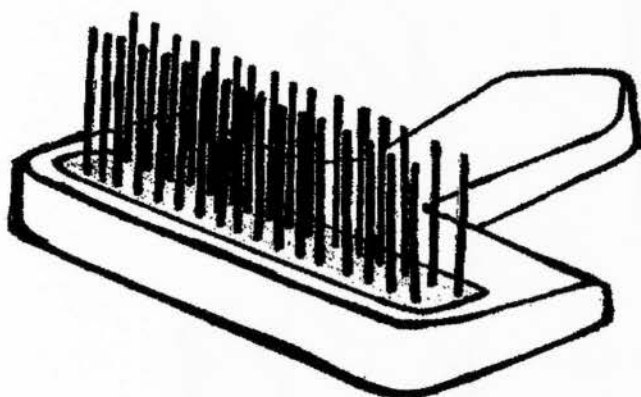
Σχήμα 12

Η ξάντρια με το αριστερό της χέρι τράβαγε το μαλλί, ενώ συγχρόνως με το δεξί χέρι ξεχώριζε λίγες – λίγες τις μπερδεμένες σε κόμπους τρίχες. Καθώς αραιώνονταν με τα δάκτυλα οι ίνες του μαλλιού και ανοίγονταν οι κόμποι, καθαρίζονταν ταυτόχρονα από κάθε ξένο σώμα, που έμενε ακόμα πάνω του μετά το πλύσιμο (κολλιτσιδες, αγκάθια, ξυλαράκια) και ιδιαίτερα από «σκυλότριχες», οι οποίες δεν απομακρύνονταν με άλλη μέθοδο και επηρέαζαν την ποιότητα με το σκούρο χρώμα και τη σκληρή τους υφή.

Το ξασμένο μαλλί το χώριζαν και το φορμάριζαν σε τούφες (τουλούπες) μεγέθους όσο δύο αντρικές γροθιές (ήταν το χαρακτηριστικό μέγεθος σύγκρισης). Με αυτή τη μορφή ήταν έτοιμο πια να μπει στη ρόκα.

Στα νεώτερα χρόνια επινοήθηκε το ρόχτενο (Σχ.13) , ένα ξύλινο σύνεργο που έμοιαζε με βούρτσα και είχε μακριά ξύλινα ή μεταλλικά δόντια σε δύο – τρεις σειρές. Αυτό έκανε ότι και τα δάκτυλα, αλλά πολύ

καλύτερα. Το ξασμένο μαλλί όταν το περνούσαν από το ρόχτενο δεν είχε καθόλου κόμπους και αυτή την ιδιότητα τη θεωρούσαν βέβαια μεγάλο πλεονέκτημα για τις περαιτέρω διαδικασίες. Για το λόγο αυτό τα υφαντά που γίνονταν με μαλλί «ροχτενιστό» θεωρούνταν μεγαλύτερης αξίας από άποψη ποιότητας και εργασίας.

Σχήμα 13

Το **κλώσιμο** του ξασμένου μαλλιού γινόταν με τη βοήθεια δύο εργαλείων τη ρόκα και το αδράχτι με το σφοντύλι (Σχ.14).

Η ρόκα ήταν ένα μακρύ κυλινδρικό ξύλο 70-80 εκατοστών που στο επάνω άκρο του σχημάτιζε διχάλα. Κατασκευαζόταν από πυξάρι, κρανιά, έλατο, πλάτανο, καρυδιά ή κυπαρίσσι και πολύ συχνά ήταν στολισμένη με σκαλιστά διακοσμητικά θέματα όπως φίδι, φεγγάρι, σταυρό, διάφορα γεωμετρικά σχήματα, ή παραστάσεις ζώων, ανθρώπων, φυτών ακόμα και Αγίων.

Η ρόκα χρησίμευε ως βάση όπου στηρίζονταν οι τουλούπες του μαλλιού που ήταν για κλώσιμο. Η κλώστρα για να έχει το αριστερό της χέρι ελεύθερο, τη συγκρατούσε στη μασχάλη της ή τη στερέωνε στη ζώνη της. Έτσι μπορούσε να κλώσει και όρθια. Αξίζει να αναφερθεί ότι τη ρόκα πολλές φορές στη βιβλιογραφία τη συναντάμε ως αλεκάτη ή ηλακάτη.

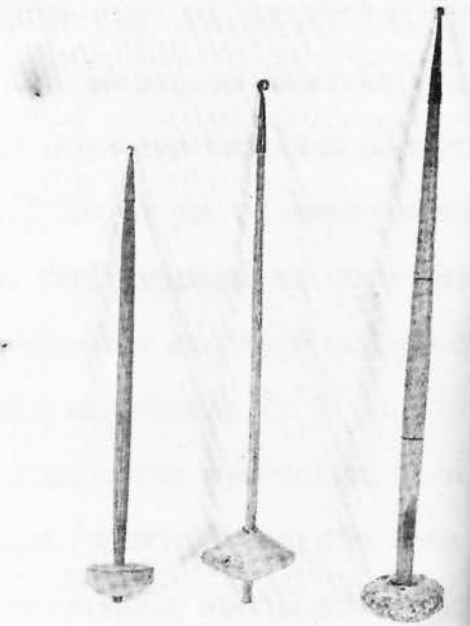
Σχήμα 14

Τη λέξη αλεκάτη όμως τη βρήκαμε στη Μηλίσια διάλεκτο να χαρακτηρίζει το λεπτό καλάμι μήκους 30 εκατοστών, πάνω στο οποίο τυλίγεται ο αποκλαμός από βαμβάκι, λίγο πριν αυτό κλωσθεί στη σβίγα. (1.1.2). Στη συγκεκριμένη διαδικασία με τη σβίγα, η αλεκάτη εκτελεί χρέη ρόκας αφού φέρει το προς κλώση υλικό, με τη διαφορά όμως ότι τα τεχνικά της χαρακτηριστικά (υλικό, μέγεθος) και ο τρόπος χρήσης της είναι ανόμοια με αυτά της ρόκας.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο τομέας της υφαντικής καλύπτει μεγάλο χρονικό διάστημα και εκτείνεται σε πολλούς αιώνες στην εξελικτική πορεία του ανθρώπου, μέσα στους οποίους ασφαλώς έλαβαν χώρα τεχνικές εξελίξεις.

Οι όροι που αποδίδονται σε διάφορα σύνεργα, διαδικασίες, μέρη ή τμήματα της υφαντικής τέχνης μπορεί να παρέμειναν οι ίδιοι, αλλά να άλλαξαν σημασία να σημαίνουν δηλαδή κάτι παρεμφερές αλλά όχι ακριβώς το ίδιο, οπότε μπορούμε να υποθέσουμε ότι η λέξη «αλεκάτη» είχε ίσως μία τέτοια πορεία στη Μηλίσια διάλεκτο και να επικράτησε σημασιολογικά ως το λεπτό καλάμι των 30 εκατοστών που χρησιμοποιείται στη διαδικασία του κλωσίματος με τη σβίγα.

Συνεχίζοντας τη μελέτη της κατεργασίας του μαλλιού πρέπει να αναφερθούμε και στο δεύτερο εργαλείο που χρησιμεύει κατά το κλώσιμο, το αδράχτι και το σφοντύλι. Στην πραγματικότητα είναι δύο σύνεργα που δουλεύουν μαζί (Σχ. 15).

Σχήμα 15

Το αδράχτι είναι ραβδί ξύλινο, μεσαίου μήκους 30-45 εκατοστά με μυτερές τις δύο του άκρες. Στο επάνω άκρο έχει ένα μεταλλικό αγκίδι (άγκιστρο) για να περνά η κλωστή, ενώ μερικά στη μέση έχουν πιο παχύ τον άξονα τους.

Κύρια λειτουργία του αδραχτιού είναι να περιστρέφεται με βασική περιστροφική δύναμη τη φορά που δίνουν τα ανθρώπινα δάκτυλα. Η δεύτερη λειτουργία που πληρεί το αδράχτι είναι να μπορεί η κλωστή που σιγά-σιγά σχηματίζεται, να τυλίγεται όσο το δυνατόν πιο εύκολα και γρήγορα γύρω από το κορμό · ώστε να μη διακόπτεται ο ρυθμός της κλώστρας.

Γι' αυτό συχνά οι γυναίκες όταν έγνεθαν στέκονταν όρθιες, για να έχει περισσότερο τράτο* η κλωστή να μακρύνει πριν χρειαστεί να την τυλίζουν (Σχήμα 14).

Αφού λοιπόν η κύρια λειτουργία του αδραχτιού είναι να περιστρέφεται, το λογικό συμπλήρωμά του είναι το σφοντύλι, συνήθως ημισφαιρικό, συμμετρικό κινητό βαρίδι διαφόρων μεγεθών, βάρους και διαμέτρου για να ενισχύει και να επιμηκύνει τη διάρκεια της περιστροφικής κίνησης που δίνουν τα δάκτυλα της κλώστρας στο αδράχτι. Για να εφαρμόζει στο κάτω άκρο του αδραχτιού έχει μία οπή στο κέντρο της μάζας του. Συχνά για να ακινητοποιηθεί το σφοντύλι βάζουν λίγες ίνες ή λίγο κερί ανάμεσα σε αυτό και τον κορμό του αδραχτιού. Τα σφοντύλια γίνονταν από πολύ σκληρό ξύλο ενώ μερικές φορές συναντάμε κεραμικά ή και πέτρινα.

Καθώς ο κύριος σκοπός του σφοντυλιού είναι η ενίσχυση της περιστροφής, τα βασικότερα χαρακτηριστικά του είναι η διάμετρος και το βάρος. Και στις δύο περιπτώσεις ποικίλλουν εντός ορίων. Τα όρια αυτά είναι ως προς τη διάμετρο μεταξύ 3 και 5 εκατοστών και ως προς το

* περιθώριο απόστασης.

βάρος τους, γύρω στα 20 γραμμάρια. Αντίστοιχα η διάμετρος της οπής για το κορμό του αδραχτιού είναι συνήθως 7-8 χιλιοστά.

Το βάρος του σφοντυλιού εξαρτάται από το πάχος της κλωστής που θα κατασκευαστεί και από το είδος των ινών. Όσο μακρύτερες είναι οι ίνες τόσο βαρύτερο πρέπει να είναι το σφοντύλι. Για τις κοντές ίνες, ένα βαρύ σφοντύλι είναι ακατάλληλο γιατί κινδυνεύει να κόψει την κλωστή. Την κατασκευή της κλωστής επηρεάζει και η σχέση βάρους – διαμέτρου. Όσο η διάμετρος είναι μεγαλύτερη, τόσο η περιστροφή είναι πιο αργή και η κλωστή στρίβεται πιο χαλαρά. Αντίθετα, όσο η διάμετρος είναι μικρότερη (μιλάμε πάντα για σφοντύλια ίδιου βάρους) τόσο η περιστροφή είναι ταχύτερη και η κλωστή πιο σφιχτά στριμμένη.

Το κλώσιμο είναι το κυρίως στάδιο της μεταβολής των ινών σε κλωστές, που με τη σειρά τους αποτελούν την πρώτη ύλη για την ύφανση. Από όλα τα στάδια της κατεργασίας του μαλλιού είναι η κυρίως μεταποίηση, η οποία αποτελείται από τρεις βασικές ενέργειες:

- Αργό και ομοιόμορφο τράβηγμα από την τουλούπα του μαλλιού τόσων ινών όσων χρειάζονται για να μην κοπεί η κλωστή που σχηματίζεται σιγά – σιγά από το περιστρεφόμενο αδράχτι.
- Την περιστροφή του αδραχτιού με τα δάκτυλα.
- Και το τύλιγμα της έτοιμης κλωστής στο ίδιο αυτό αδράχτι όταν το μήκος της κλωστής γίνει αρκετό και δυσκολεύει τις κινήσεις της κλώστρας.

Αρχίζοντας η κλώστρα τη δουλειά, τράβαγε λίγο το μαλλί από τη ρόκα που την είχε στερεωμένη στη ζώνη της, από την αριστερή μεριά και το έπλαθε σε κλωστή με το δείκτη και τον αντίχειρα. Στη συνέχεια τη στερέωνε επάνω στο αδράχτι κοντά στο σφοντύλι, τη γάντζωνε στο

μεταλλικό αγκίδι της κορυφής του κάνοντας μία θηλιά και αμέσως το έβαζε σε περιστροφική κίνηση με το δεξί της χέρι και το άφηνε ελεύθερο. Δηλαδή το αδράχτι στριφογύριζε κρεμασμένο από την ίδια την κλωστή που σιγά σιγά σχηματιζόταν. Στο μεταξύ το αριστερό χέρι τροφοδοτούσε ασταμάτητα με νήμα το αδράχτι(Σχ. 16).

Βασικό στοιχείο ήταν ότι η τροφοδοσία έπρεπε να γίνεται σε αρμονία με το ρυθμό της περιστροφής, αλλιώς η κλωστή κινδύνευε να σπάσει. Κάθε φορά που μάκραινε τόσο η κλωστή, και το αδράχτι έφτανε στο πάτωμα, η κλώστρα σταματούσε το κλώσιμο για να την τυλίξει στον κορμό του σφιχτά, δίνοντάς της σχήμα ωοειδές.

Όταν τελικά το γέμιζε και βάραινε το αδράχτι, το άδειαζε με το τυλιγάδι, κάνοντας τη κλωστή ριγλί. Δύο ή τρία ριγλιά σχημάτιζαν ένα δεκάδι. Αν το μαλλί θα βαφόταν, το άφηναν σε αυτή τη μορφή, αν όμως θα υφαινόταν στο χρώμα του γέμιζαν τα μασούρια της σαΐτας ή τα καλαμουκάνια (μεγάλα μασούρια) της διάστρας στην περίπτωση που προοριζόταν για στημόνι.

Σχήμα 16

Μπορεί το κλώσιμο να ήταν μία εργασία, που έπρεπε να γίνει με τέχνη και υπομονή από την κλώστρα, αλλά δεν απαιτούσε τη σωματική και πνευματική προσήλωση που χρειαζόταν ο αργαλειός. Είτε στην πόλη, είτε στην ύπαιθρο μπορούσε να γίνεται συμπληρωματικά με άλλες ασχολίες, αρκεί να έβρισκε η κλώστρα έναν ομοιόμορφο ρυθμό περιστροφής και να συντόνιζε τις κινήσεις της.

1.2.2. Βαφές και Μαλλί

Βαφή είναι η αλλαγή του χρώματος της υφαντικής πρώτης ύλης. Παλιότερα, ως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, μοναδική ύλη βαφής των νημάτων ήταν τα φυτικά χρώματα και η διαδικασία της βαφής γινόταν από τις ίδιες τις υφάντριες.

Είναι δεδομένο ότι τα φυτικά χρώματα δίνουν ωραίους και λαμπερούς χρωματισμούς. Είναι αναλλοίωτα στο ηλιακό φως και στο πλύσιμο. Παρουσιάζουν όμως πολλές δυσκολίες στην εύρεση του ακριβούς τόνου και της επιθυμητής απόχρωσης, γιατί τα φυτά δεν έχουν πάντοτε την ίδια περιεκτικότητα χρωστικών ουσιών. Το βροχομετρικό ύψος της χρονιάς, οι άνεμοι και οι εναλλαγές της θερμοκρασίας ακόμη και η σύσταση του εδάφους, επιδρούν στην πυκνότητα των χρωστικών συστατικών του φυτού.

Στη ποιότητα του διαλύματος βαφής επιδρά και η σκληρότητα του νερού. Με τα ίδια ακριβώς υλικά επιτυγχάνεται διαφορετικό αποτέλεσμα με ποταμίσιο, πηγαδίσιο ή πηγαίο νερό. Το καλύτερο νερό είναι το ποταμίσιο την άνοιξη, γιατί προέρχεται κυρίως από το λιώσιμο των χιονιών και πλησιάζει σε σκληρότητα το απεσταγμένο. Αλλά και η δοσολογία σύμφωνα με τις πρακτικές συνταγές δεν είναι ακριβής. Μια

«χεριά» ενός φυτού μπορεί να παρουσιάσει διαφορά μέχρι 30% παραπάνω από μία άλλη.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η επιτυχία του ακριβούς τόνου εξαρτάται από την ικανότητα της υφάντριας. Αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση που το βαμμένο νήμα δεν έφτανε για να τελειώσει ένα υφαντό και για να συμπληρωθεί χρειαζόταν ποσότητα νήματος ακριβώς του ίδιου τόνου. Συνήθως η ανάγκη αυτή παρουσιαζόταν αρκετό καιρό μετά το αρχικό βάψιμο. Στην περίπτωση αυτή η υφάντρια για να ελέγξει το αποτέλεσμα, είχε δίπλα της μικρή ποσότητα του πρώτου βαμμένου νήματος, που την έβρεχε με νερό. Όταν το νέο νήμα στέγνωσε, η πτώση του τόνου ήταν η ίδια.

Η επιλογή της κάθε υφάντριας γύρω από τα χρώματα που θα χρησιμοποιούσε, περιοριζόταν σε αυτά που θα μπορούσε ή ίδια να παρασκευάσει σύμφωνα με πατροπαράδοτες συνταγές βαφής, από τα φύλλα, τη ρίζα, τον καρπό ή το φλοιό δέντρων και φυτών.

Το βάψιμο γινόταν αφού είχε κλωστεί το μαλλί και είχε μετατραπεί σε δεκάδια. Επιτυγχανόταν με το βράσιμο σε αφεψήματα διαφόρων φυτών ή μέρους αυτών και ήταν μία διαδικασία, που σε ορισμένες περιπτώσεις διαρκούσε πολλές μέρες. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι συνταγές βαφής ήταν ποικίλες, ανάλογες με τα φυτά που υπήρχαν σε κάθε περιοχή και με τον τρόπο χρήσης τους ως χρωστικό υλικό. Για παράδειγμα κόκκινο χρώμα έφτιαχναν από τις ρίζες ριζαριού αλλά και από λουλούδια παπαρούνας. Μπορεί βέβαια να μην είχαν την ίδια απόχρωση αλλά έδιναν στο υφαντό το απαιτούμενο κόκκινο.

Ένας άλλος λόγος που περιόριζε τις επιλογές των υφαντριών ήταν η γνώση και η χρήση ορισμένων μόνο συνταγών βαφής. Αιτία αυτού, είναι το γεγονός ότι από την ίδια φυτική ουσία με διαφορετική συνταγή βαφής, είναι δυνατόν να βαφούν διαφορετικά χρώματα. Αυτοί

είναι και οι λόγοι άλλωστε όπου τα υφαντά κάθε περιοχής περιείχαν χρώματα τα οποία την χαρακτήριζαν:

- Το μαύρο το έκαναν με τα φλούδια του ροδιού.
- Το καφέ με τα φλούδια των καρυδιών.
- Το κόκκινο με τα λουλούδια της παπαρούνας.
- Το ανοιχτό κανελί με τα λουλούδια του λάπαθου.
- Το κίτρινο με τις μαργαρίτες. (Τα άνθη του άγριου χρυσάνθεμου).
- Το ανοιχτό κίτρινο με κρεμμυδότσουφλα.
- Το χρυσαφί με τα άχυρα.

Το βάψιμο θεωρούνταν προβληματική εργασία, η οποία απαιτούσε πολύ κόπο, προσοχή και έξοδα, χωρίς να είναι εξασφαλισμένο το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η μόνη ασφαλιστική δικλίδα μπορούμε να πούμε για την επιτυχία, ήταν η ικανότητα της υφάντριας να δουλεύει με τις ποσότητες και τις παραμέτρους, που μπορούσαν να επηρεάσουν την διαδικασία

1.3.1. ΚΑΤΣΙΚΟΤΡΙΧΑ

Εκτός από το βαμβάκι και το μαλλί χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη και την κατσικότριχα. Παρόλο που ο εκτρεφόμενος αριθμός κατσικιών στα νησιά ήταν υπολογίσιμος, η παραγόμενη ποσότητα κατσικότριχας ήταν λιγότερη από του μαλλιού. Αυτό συνέβαινε, γιατί το βάρος της τρίχας που δίνει ένα κατσίκι είναι κατά πολύ μικρότερο του μαλλιού, που δίνει το κάθε πρόβατο.

Η κατσικότριχα ήταν ένα προϊόν, που χρησίμευε και σε τομείς έξω από τον οικιακό χώρο. Κατσικότριχα χρησιμοποιούσαν κυρίως περιοχές ελαιοπαραγωγικές. Η πιο σημαντική ίσως, προσφορά αυτής της

πρώτης ύλης, γινόταν στα ελαιοτριβεία. Κατασκεύαζαν θήκες – πετσέτες όπως λεγόντουσαν, μέσα στις οποίες έβαζαν τις πολτοποιημένες ελιές, σε στρώμα πάχους 5-6 πόντων και μετά τις τοποθετούσαν στο πιεστήριο τη μία πάνω στην άλλη, στοιβάζοντας ως και 40 θήκες. Στη πίεση αυτή η κατσικότριχα αποδείχθηκε όχι μόνο πιο ανθεκτική από τις φυτικές ίνες, αλλά και πιο κατάλληλη στο να συγκρατεί την ψύχα των καρπών και να βγαίνει καθαρό το λάδι.

Εκτός όμως από τη σημαντική προσφορά της κατσικότριχας στην παραγωγή λαδιού, ήταν χρήσιμη και σε άλλους τομείς. Με κατσικότριχα γίνονταν κάποια είδη σκοινιών με τα οποία οι αγρότες έδεσαν τα ζωντανά τους, ενώ έκανε και χρήση μονωτικού υλικού. Την ανακάτευαν με λάσπη από χώμα και σοφάτιζαν με αυτό το υλικό το εσωτερικό των σπιτιών. Εμείς όμως θα ασχοληθούμε με την χρησιμότητα της κατσικότριχας ως υφαντουργικό υλικό.

1.3.2. Κατεργασία Κατσικότριχας

Όπως με το μαλλί, έτσι και με την κατσικότριχα, η διαδικασία της κουράς από τους βοσκούς ήταν η πρώτη ενέργεια για τη μετατροπή της σε υφαντουργικό υλικό.

Η κουρά των κατσικιών γινόταν το Μάιο και τον Ιούνιο χωρίς να προηγηθεί πρώτα το πλύσιμο των ζώων. Για αυτή τη διαδικασία δεν υπήρχαν και οι προλήψεις που επικρατούσαν για την κουρά των προβάτων. Οι βοσκοί, για να ανεβάσουν την ποιότητα του προϊόντος τους κατά την κουρά, φρόντιζαν να ξεχωρίζουν σε διαφορετικά χρώματα τις τρίχες των κατσικών. Με αυτό τον τρόπο έβγαιναν και οι δύο πλευρές κερδισμένες.

Οι βοσκοί πουλούσαν σε καλύτερες τιμές το εμπόρευμα τους και οι υφάντριες είχαν τη δυνατότητα να επιτύχουν ωραίους συνδυασμούς

χρωμάτων και σχεδίων στα υφαντά τους, χωρίς να αντιμετωπίζουν την πιθανότητα βαφής των νημάτων και όσα έξοδα αυτό συνεπαγόταν.

Η διαδικασία του πλυσίματος των τριχών παραλειπόταν και από τις υφάντριες, εξαιτίας της μορφολογίας τους. Οι κατσικότριχες είναι πιο χοντρές από το μαλλί και ίσιες. Για το λόγο αυτό δημιουργούσαν πρόβλημα στο ρόκισμα, εάν ήταν πλυμένες γλιστρούσαν και η κλωστή έσπαγε συχνά. Από την άλλη πλευρά, δεν παρουσίαζαν το φαινόμενο των κόμπων και της παρουσίας ξένων σωμάτων ανάμεσα τους, των οποίων η απομάκρυνση απαιτούσε πρόσθετη εργασία. Αφού η διαδικασία του πλυσίματος παραλειπόταν, δύο ήταν οι διαδικασίες που γίνονταν κατά την κατεργασία των προς κλωστοποίηση τριχών: το αραίωμα των ινών και η κλώση τους.

Η τεχνική της εργασίας για το αραίωμα των ινών της κατσικότριχας (στοίβαγμα), είναι όμοια με του βαμβακιού ως βασική αρχή (1.1.2). Διαφέρουν στο μέσο με το οποίο διεξαγόταν η εργασία και στο βαθμό δυσκολίας της. Αντί για δοξάρι χρησιμοποιούσαν ένα λεπτό σχοινάκι, μήκους έως τρία μέτρα ενώ ήταν απαραίτητος και ένας ελεύθερος εσωτερικός χώρος, γιατί κατά την αραίωση οι τρίχες σκορπούσαν παντού. Το ένα άκρο του σχοινιού στερεωνόταν στον τοίχο, σε ύψος περίπου πενήντα πόντων από το δάπεδο. Στην απέναντι πλευρά, καθόταν η στοιβάχτρα σε ένα χαμηλό σκαμνί, κρατώντας με το δεξί της χέρι την ελεύθερη άκρη του σχοινιού. Στη μέση της απόστασης από τον τοίχο και προς τη δεξιά μεριά της, έβαζε στο δάπεδο την ποσότητα των τριχών που θα κατεργαζόταν.

Στη συνέχεια και κρατώντας πάντα το σχοινάκι, άρχιζε να το περιστρέφει κυκλικά και χαλαρά, αφήνοντάς το να κάνει καμπύλη στη μέση. Όταν έβρισκε το ρυθμό στην κίνηση της, σε κάθε περιστροφή του σχοινιού πλησίαζε την κορυφή της καμπύλης του τόσο, που να αποσπάται από τη μάζα των τριχών μία μικρή ποσότητα. Όταν

απομακρυνόταν αυτή η μικρή ποσότητα τριχών, τέντωνε το σχοινί απότομα και τότε αυτή αμέσως διαλυόταν και οι τρίχες τινάζονταν στην απέναντι πλευρά.

Μερικές γυναίκες αντί να κινούν κυκλικά το σχοινί το ανεβοκατέβαζαν κάθετα, μη παραλείποντας όμως και τα απαραίτητα απότομα τεντώματα.

Γίνεται φανερό ότι το στοίβαγμα με το σχοινάκι απαιτούσε μεγαλύτερη δεξιοτεχνία από ότι το στοίβαγμα με το δοξάρι και παρουσίαζε μεγαλύτερη δυσκολία. Οι απαιτούμενες για το στοίβαγμα κινήσεις, έπρεπε να γίνουν με ρυθμό και με γρήγορη διαδοχή της μίας με την άλλη, διαφορετικά δεν γινόταν σωστά η εργασία.

Το σχοινί στην συγκεκριμένη περίπτωση εκτελεί χρέη δοξαριού και τα απότομα τεντώματα αντικαθιστούν τις παλμικές δονήσεις που προκαλεί στην κόρδα το κρουστάλι.

Αφού τελείωνε το στοίβαγμα, έπλαθε η στοιβάχτρα τις τουλούπες, στο μέγεθος που ήταν και του μαλλιού (1.2.1) και μία-μία έμπαιναν στη διχαλωτή κορυφή της ρόκας (1.2.1). Εξαιτίας της μορφολογίας και των προβλημάτων που παρουσίαζε η κατσικότριχα όπως αναφέρθηκε στην αρχή, την έκλωθαν άπλυτη. Όμως, για το λόγο αυτό μύριζε πολύ άσχημα και η εργασία του κλωσίματος γινόταν αναγκαστικά σε κάποιο βοηθητικό χώρο του σπιτιού.

Παρ' όλα αυτά η κλωστή συνέχιζε να παρουσιάζει σπασίματα. Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα οι κλώστρες είτε μούσκευαν σε νερό τις τουλούπες που επρόκειτο να κλωστούν, είτε τις ανακάτευαν με αρνιές (το μαλλί των αρνιών). Αυτές είναι πιο κοντές και έτσι ανακατεύονται εύκολα με την κατσικότριχα. Οι αρνιές συντελούσαν ακόμη στο να γίνεται το υφαντό πιο μαλακό, αποτέλεσμα που είχε

μεγάλη σημασία, όταν το υφαντικό προϊόν ήταν κλινοσκεπάσμα ή καλογερικά ράσα.

Τα ράσα και τα καπότα (κάπες βοσκών), αφού τα έραβαν, τα βουτούσαν σε ζεματιστό νερό για αρκετή ώρα. Στη συνέχεια τα έβγαζαν και τα κοπάνιζαν με δύναμη, με το ξύλινο κόπανο της μπουγάδας για να μπει το ύφασμα, να αποκτήσουν οι ίνες πάχος και συνοχή και να γίνει αδιάβροχο. Από την ίδια διαδικασία περνούσαν και τις πετσέτες των ελαιοτριβείων, για να γίνουν ποιο κρουστές και να μην τις διαπερνούν τα υπολείμματα της ελιάς κατά την παραγωγή λαδιού στο πιεστήριο.

Μάλιστα στη Μήλο στην παραθαλάσσια περιοχή «Μαντράκια» υπάρχει μία πηγή με ζεστό νερό, στην οποία οι υφάντριες πήγαιναν τα υφαντά τους και χρησιμοποιούσαν το ζεστό νερό της, για τον ίδιο λόγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

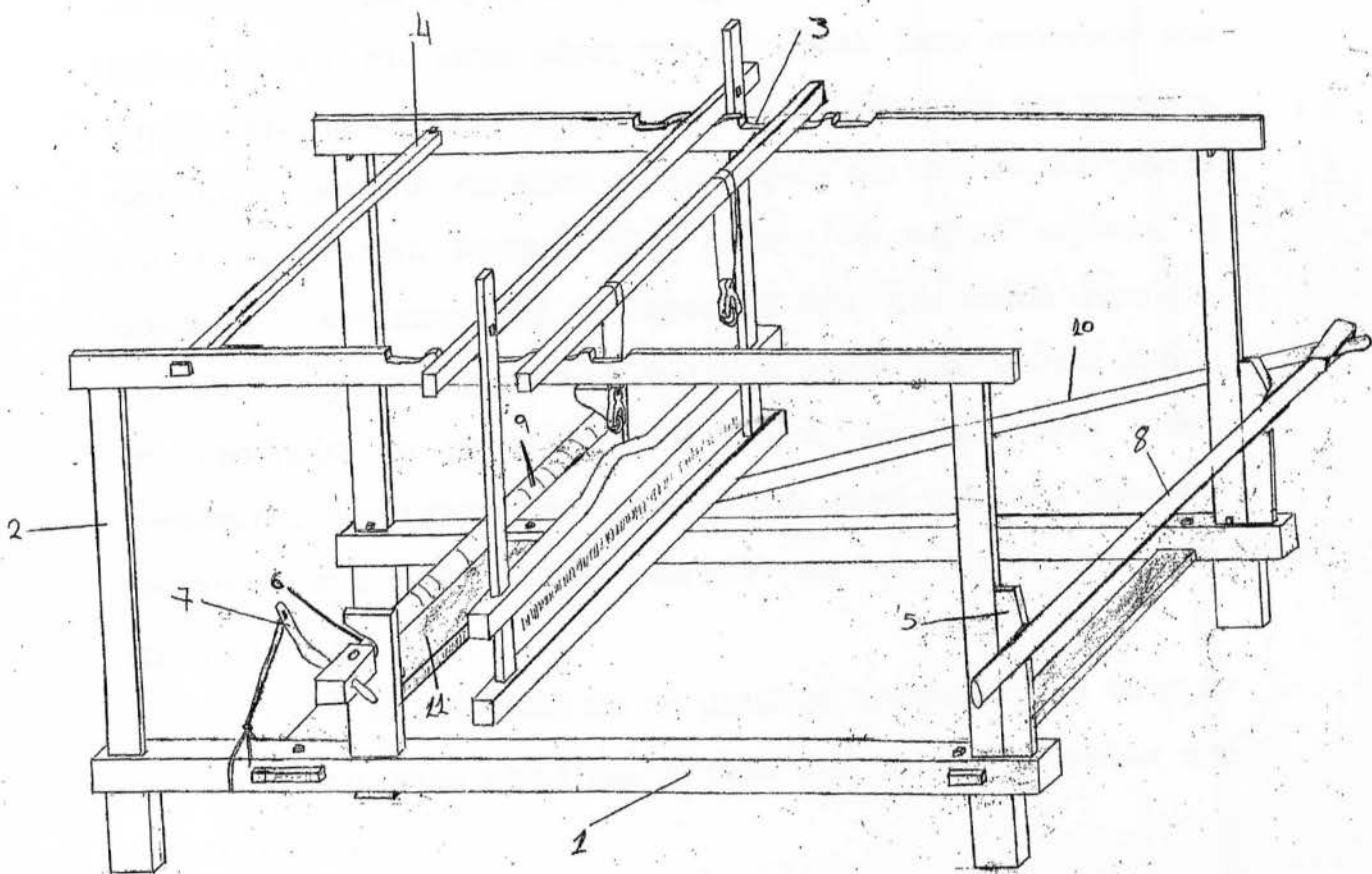
2.1 ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ

Από τα στοιχεία που επισύρουν την προσοχή είναι ο πλούτος και η ευρηματικότητα των ονομάτων των μελών ή των συνέργων του αργαλειού, των νημάτων, ή των διαφόρων εργασιών τόσο στην αρχαία όσο και στη νεότερη Ελλάδα. Οι γενικότερες ονομασίες του είναι: εργαλείο, εργαστήρι ή αργαστήρι, ιστός, λάκκος, κρεβαταριά, κρεββάτη.

Στις Κυκλάδες επικράτησε ως αργαστήρι ή κρεβαταριά και προσδιορίζουν τον οριζόντιο καθούμενο με πατήθρες αργαλειό.

Ως γενική έννοια, αργαλειός θεωρείται οποιαδήποτε μέθοδος ή μηχανισμός χρησίμευε για να τεντώνονται τα στημόνια ώστε να περνούν ανάμεσά τους υφάδια. Στις Κυκλάδες αυτός ο μηχανισμός είχε ως επί το πλείστον τη μορφή του σχεδίου (Σχ.17). Ο σκελετός ή το κορμί του αργαλειού σχήμα «Π» αποτελείται από δύο πλαϊνά χοντρά οριζόντια δοκάρια, τα κάτω πλευρικά ξύλα όπου στο καθένα εφαρμόζουν περαστά από δύο μικρότερα κάθετα ξύλινα δοκάρια, οι κολόνες του αργαλειού. Συνήθως οι κολόνες σχηματίζουν και τα πόδια του αργαλειού, ενώ είναι συνολικού ύψους 1.50 μ. περίπου. Στο επάνω μέρος τους, δύο οριζόντιοι δοκοί, τα πάνω πλευρικά ξύλα, κάθονται χωνευτά επάνω στις κολόνες συνδέοντάς τις μπρος – πίσω, σχηματίζοντας ένα «Π» σε κάθε πλευρά, για το λόγο αυτό και η συγκεκριμένη διάταξη του αργαλειού ονομάζεται τύπου «Π».

Τα πάνω πλευρικά ξύλα έχουν εγκοπές στις οποίες κάθεται το πέταλο (σκελετός του χτενιού). Τα δύο αυτά πλαϊνά «Π» που πλαισιώνουν τον αργαλειό δεξιά και αριστερά, συγκρατούνται μεταξύ τους με τα κλειδιά, εγκάρσιους οριζόντιους δοκούς που δένουν στέρα ολό το κορμί· είναι πάντα χωνευτά και σφίγγουν με ξύλινες σφήνες.

Σχήμα 17

1. Πλαϊνό δοκάρι

2. Κολόνα

3. Εγκοπές

4. Κλειδιά

5. Ορθοστάτης

6. Φωλιά

7. Σφίγτης

8. Πίσω αντί

9. Μπροστινό αντί

10. Στρίφτης

11. Κλειδί και κάθισμα

Σε μερικούς αργαλειούς συναντάμε μέχρι και τέσσερα κλειδιά, δύο στο επάνω και δύο στο κάτω μέρος του αργαλειού. Στην απόσταση που σχηματίζεται μεταξύ των δύο μπροστινών κολώνων και του πετάλου, εφαρμόζουν χωνευτά στα κάτω πλευρικά ξύλα του κορμού, δύο χοντρά και με ορθογωνική διατομή ξύλα, μήκους 50 πόντων περίπου, οι ορθοστάτες, που στηρίζεται το μπροστινό αντί. Στο επάνω άκρο του καθενός υπάρχει μία ημικυκλική εγκοπή η φωλιά. Στις φωλιές μπαίνει και εφαρμόζει το μπροστινό αντί (ρόλος υφαντού). Δύο ακόμη ορθοστάτες, που εφαρμόζουν χωνευτά στα κάτω πλευρικά ξύλα και εφάπτονται στις πίσω κολόνες, υπάρχουν και για το πίσω αντί, όπου περνάει το στημόνι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε μερικούς αργαλειούς δεν υπήρχαν ορθοστάτες στο πίσω μέρος και το πίσω αντί έμπαινε σε φωλιές που είχαν οι κολόνες.

Εκτός από το κορμί (σκελετός) του αργαλειού, υπάρχει ένα πλήθος από εξαρτήματα και σύνεργα που τον πλαισιώνουν. Αυτόνομο το κορμί δεν μπορεί να προσφέρει, όπως και τα σύνεργα άλλωστε. Ο συνδυασμός τους είναι αυτός που προσδίδει στον αργαλειό τη λειτουργικότητά του. Με άλλα λόγια αργαλειός νοείται, ως το σύνολο σκελετού, εξαρτημάτων και συνέργων.

ΜΠΡΟΣΤΙΝΟ ΑΝΤΙ

Είναι ένας ξύλινος κύλινδρος με διάμετρο 6,5-7 εκ. γύρω από το οποίο τυλίγεται το υφαντό (Σχ18). Το μπροστινό αντί στηρίζεται στους ορθοστάτες, εφαρμόζοντας το στις φωλιές τους. Στη μία άκρη του καταλήγει σε ένα ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο κεφάλι του αντί, το οποίο έχει σε κάθε πλευρά από μια διαμπερή τρύπα για να δέχεται το σφίχτη.

Σχήμα 18

Σχεδόν σε όλο το μήκος του σώματος του αντί είναι πελεκημένο ένα αυλάκι, το λούκι. Μέσα σε αυτό σφήνωναν το γκάρδιο για να συγκρατείται η αρχή του υφαντού και να τυλίγεται. Λούκι και γκάρδιο ήταν απαραίτητα και στο πίσω αντί.

ΓΚΑΡΔΙΟ

Το γκάρδιο ήταν μία λεπτή και ίσια βέργα από σχοίνο, ελιά ή άλλο δέντρο με την οποία σταθεροποιούταν η αρχή του υφαντού στο μπροστινό αντί και οι κλωστές του στημονιού, στο πίσω αντί.

ΣΦΙΧΤΗΣ

Ήταν ένα κομμάτι κλαδί από πολύ σκληρό και ιδιαίτερα ανθεκτικό ξύλο, το οποίο διαλεγόταν ώστε να είναι σχηματισμένο αμβλυγώνιο, το οποίο

τοποθετούταν διαδοχικά σε μία από τις τρύπες του κεφαλιού, του μπροστινού αντί και χρησίμευε σαν μοχλός(Σχ.17). Η υφάντρια πιέζοντας το σφίχτη έκανε το αντί να περιστρέφεται, το πανί να τυλίγεται πάνω στο αντί και τις κλωστές του στημονιού να τεντώνονται στη θέση που έκρινε η υφάντρια ικανοποιητική, το σταθεροποιούσε με ένα σχοινί στο πλευρό του αργαλειού, συνήθως το δεξί. Κρατώντας το αντί ακίνητο και το στημόνι καλά τεντωμένο.

ΠΙΣΩ ΑΝΤΙ

Στο πίσω αντί η κατά τη Μυκονιάτικη διάλεκτο αντί του στημονιού, οι διαστάσεις και η χρησιμότητα είναι όμοιες με του μπροστινού αντί. Οι διαφορές τους, όπως καθορίζει η ονομασία του είναι στη θέση και το υλικό που φορτώνεται σε αυτό (Σχ.17).

Το πίσω αντί εφαρμόζει στις πίσω φωλιές και συνήθως ψηλότερα από το μπροστινό. Σε αυτό τυλίγεται το στημόνι μετά το διάσπμο, αφού πρώτα η αρχή του σφηνωθεί με το γκάρδιο στο λούκι.

Η κεφαλή του πίσω αντί τοποθετείται άλλοτε δεξιά και άλλοτε αριστερά, ανάλογα πως βολεύει την υφάντρια, το συνηθέστερο όμως είναι αριστερά.

ΣΤΡΙΦΤΗΣ

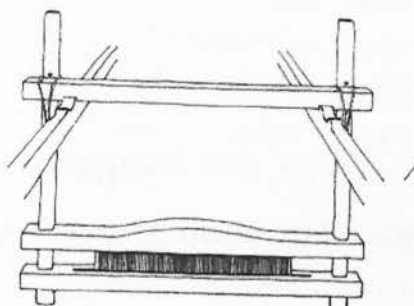
Σε μία από τις τρύπες της κεφαλής του πίσω αντί μπαίνει ένα μακρύ ξύλινο κλαδί, μήκους έως 2,5 μ. Το ένα άκρο του φτάνει στο κάθισμα της υφάντριας και έτσι το χειρίζεται χωρίς να μετακινείται (Σχ.17).

Βρίσκοντας αντίσταση το ελεύθερο αυτό άκρο του στρίφτη στο πάτωμα ή επάνω στο κορμί του αργαλειού, εμποδίζει την περιστροφή του πίσω αντί και επομένως τα ξετύλιγμα του στημονιού.

ΠΕΤΑΛΟ

Το πέταλο είναι το κυριότερο εξάρτημα του αργαλειού.(Σχ.19). Το συνθέτουν πέντε μεγάλα ξύλινα μέρη. Ανάμεσα στα δύο χτενόξυλα κάτω (οριζόντια ξύλα) μπαίνει το χτένι και εφαρμόζει στα αυλάκια που είναι σκαλισμένα σε αυτά.

Το κάτω οριζόντιο ξύλο είναι ακίνητο, ενώ το επάνω μετακινείται για να μπορεί να τοποθετηθεί το χτένι όταν μπει στη θέση του «κάθεται» πάνω και με το βάρος του το ακινητοποιεί.

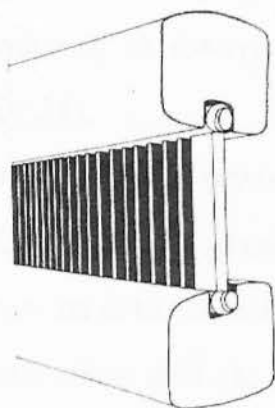
Σχήμα 19

ΧΤΕΝΙ

Καγκελωτό εξάρτημα του αργαλειού, αποτελείται από δύο βέργες, ανάμεσα στις οποίες υπάρχει ένας αριθμός δοντιών που είναι κατανομημένα σε ίσες αποστάσεις μεταξύ τους σε όλο το μήκος του χτενιού (Σχ.20).

Τα διάκενα ανάμεσα στα δόντια λέγονται θύρες. Η πυκνότητα των δοντιών τους δεν ήταν πάντοτε η ίδια. Υπήρχαν χτένια με πυκνά δόντια, τα οποία χρησιμοποιούνταν στη κατασκευή λεπτών υφασμάτων

και χτένια αρύπλατα (με αραιά δόντια), που ήταν κατάλληλα για την ύφανση κουρελούδων και άλλων χοντρών υφασμάτων.

Σχήμα20

Ως επί το πλείστον ήταν φτιαγμένα από καλάμι, ενώ υπήρχαν και μεταλλικά για μεγαλύτερη αντοχή, τα οποία χρησιμοποιούνταν στην κατασκευή πετσετών για ελαιοτριβεία.

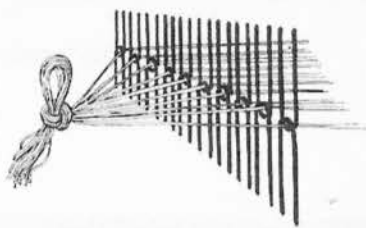
Συνήθως έχουν ύψος 12 εκ. και το μήκος τους εξαρτάται από το φάρδος που έχει το πέταλο του αργαλειού για το οποίο προορίζεται. Το πάχος του χτενιού είναι σταθερό, γιατί πρέπει να εφαρμόζει μέσα στα αυλάκια των χτενόξυλων χωρίς να «παίζει». Από τα διάκενα των δοντιών του περνούν ανεμπόδιστα και παραλληλισμένες οι κλωστές του στημονιού, ενώ τα δόντια του στρώνουν ομοιόμορφα την κλωστή του υφαδιού, που αφήνει η σαΐτα στην κάθε κίνησή της.

Από τους χτύπους που δίνει με το χτένι η υφάντρια στο υφάδι και στο υφαντό, εξαρτάται η πυκνότητα του υφαντού. Το χτένι έχει ακόμα ως λειτουργία να οδηγεί τη σαΐτα και να κανονίζει την απαιτούμενη απόσταση μεταξύ των κλωστών του στημονιού.

ΜΙΤΑΡΙΑ

Τα μιτάρια είναι από τα κυριότερα εξαρτήματα του αργαλειού γιατί οδηγούμενα από τα ποδαρικά, ανεβοκατεβάζουν τα νήματα του στημονιού κατά στρώματα δημιουργώντας το άνοιγμα ανάμεσα από το οποίο περνάει η σαΐτα με το υφάδι (Σχ.21).

Τα μιτάρια που χρησιμοποιούνταν στις Κυκλάδες ήταν νημάτινα και σταθερά. Κάθε τελάρο αποτελείται από δύο μιταροκάλαμα (χοντρά καλάμια), ανάμεσα στα οποία δένονται τα μιτάρια από διπλοκλωνισμένο στημόνι, τα οποία σχηματίζουν θηλιές μέσα από τις οποίες περνούν τα νήματα του στημονιού.

Σχήμα 21

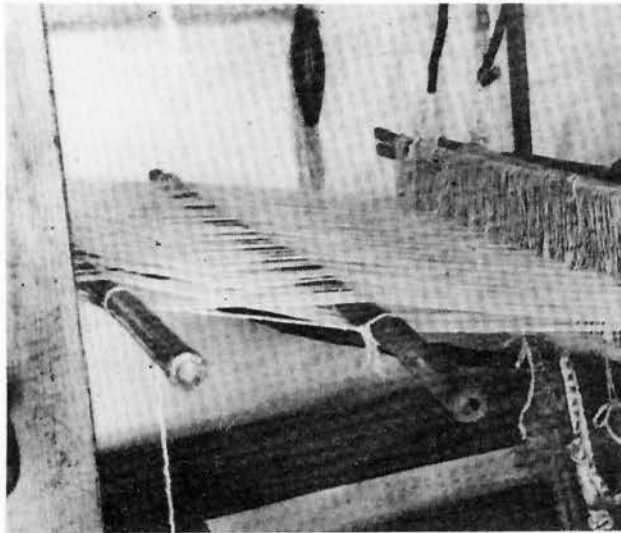
Αφού το στημόνι περαστεί στα μιτάρια, στη συνέχεια περνιέται και από τα δόντια του χτενιού. Το μήκος των μιταροκαλάμων είναι ανάλογο με το πλάτος του αργαλειού. Τα τελάρα των μιταριών κρέμονταν από το μιταρόξυλο (ξύλινη πήχη), που ήταν τοποθετημένο στο επάνω μέρος του σκελετού του αργαλειού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι επειδή τα μιτάρια είναι δεμένα σταθερά επάνω στις μιταρόβεργες και δεν είναι δυνατό να αραιωθούν ή να πυκνωθούν ανάλογα με τις ανάγκες του υφαντού, σε περιπτώσεις που τα νήματα ήταν πολύ χοντρά, όπως τα νήματα για πετσέτες ελαιοτριβείων,

οι υφάντριες δεν περνούσαν τις κλωστές από όλες τις θηλιές των μιταριών, γιατί φρακάριζαν και δυσκολευόταν η εργασία.

ΒΕΡΓΕΣ ΣΤΑΥΡΩΣΕΩΣ

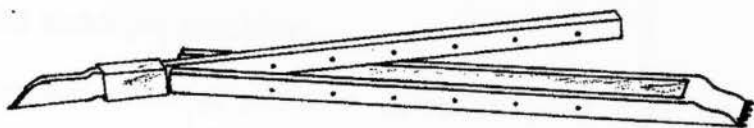
Ήταν δύο βέργες λείες που μετά το διάσιμο έμπαιναν ανάμεσα στα νήματα του στημονιού, η μία πριν και η άλλη μετά τη σταύρωση. Διατηρούσαν έτσι τη σταύρωση και τη σειρά διασίματος των στημονιών καθ' όλη τη διάρκεια της ύφανσης και εμπόδιζαν τα νήματα να μπερδευτούν(Σχ.22). Οι σταυρόβέργες μπορούσαν να είναι από οποιοδήποτε υλικό. Τα πιο κατάλληλα για αυτή τη δουλειά ήταν τα καλάμια. Τότε τα ονόμαζαν σταυροκάλαμα.

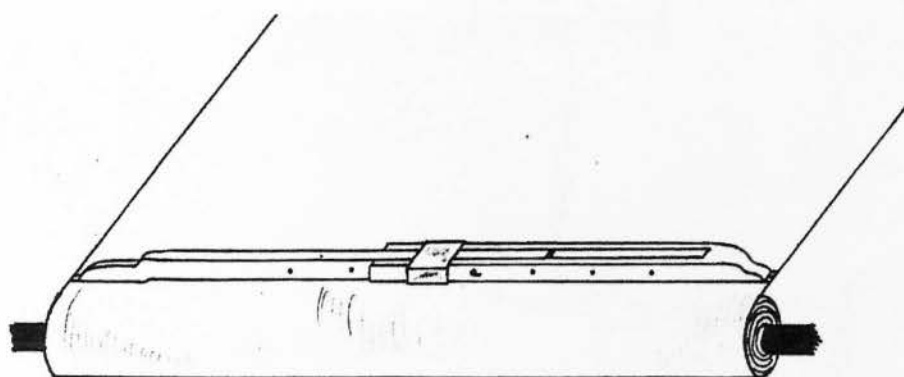
Σχήμα 22

ΣΙΓΛΕΣ

Ονόμαζαν έτσι μία ειδικής κατασκευής ξύλινη πήχη, αποτελούμενη από δύο κομμάτια, που το ένα έμπαινε σταυρωτά μέσα στο άλλο για να μεγαλώνει και να μικραίνει και χρησίμευε στο να συγκρατεί τεντωμένο κατά το φάρδος το υφαινόμενο πανί (Σχ.23α, 23β.). Η υφάντρια την μετακινούσε συχνά κοντά στο σημείο που δούλευε η σαΐτα για να διευκολύνεται η κίνησή της.

Σχήμα 23 α

Σχήμα 23 β

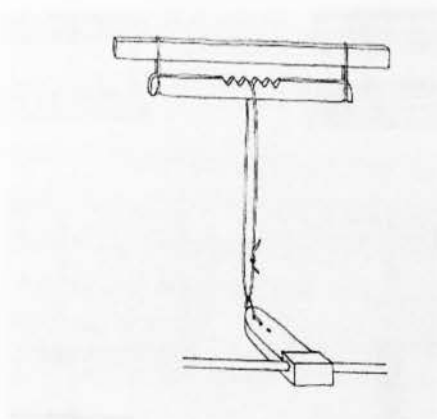
ΠΑΤΗΘΡΕΣ

Είναι τα ποδαρικά που η υφάντρια πατάει με τα πόδια της για να κινηθούν τα τελάρα ανάλογα με το σχέδιο ύφανσης (Σχ. 24).

Κάθε πατήθρα αποτελείται από ένα ξύλινο παραλληλεπίπεδο μήκους 40 εκ. περίπου και πλάτους 5-6 εκ. Στο πίσω τους μέρος είναι περασμένες στο πατοσίδηρο που είναι στερεωμένο (συχνά δεμένο) στα μπροστινά πόδια του αργαλειού κάτω από το κάθισμα.

Από την εμπρός τους άκρη οι πατήθρες συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με μία κάτω μιταρόβεργα κάνοντας το αντίστοιχο τελάρο των μιταριών να κατεβαίνει όταν πατιέται η πατήθρα. Ο αργαλειός μπορεί να έχει είτε δύο είτε τέσσερις πατήθρες.

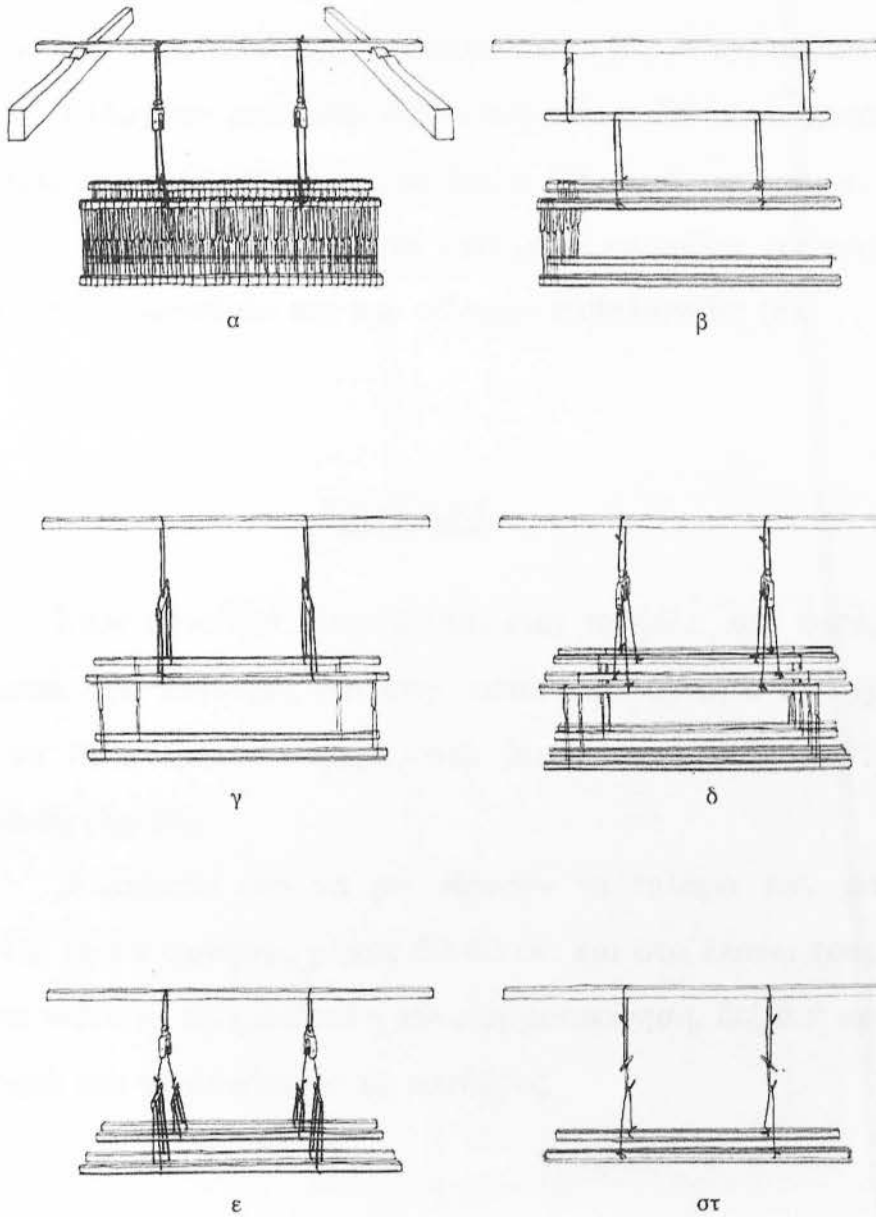
Προτιμότερο πάντως είναι ο αργαλειός να έχει τουλάχιστον τέσσερις πατήθρες, γιατί κάνει δυνατή την κατανομή του στημονιού σε τέσσερα τελάρα για λεπτά υφαντά και αυξάνει και τις δυνατότητες συνδυασμών κατά την ύφανση.

Σχήμα 24

ΚΑΡΟΥΛΙΑ

Τα καρούλια είναι τροχαλίες, συνήθως ξύλινες, που κρέμονται από τη βέργα του ουρανού. Χρησίμευαν για την κίνηση των μιταριών επάνω, κάτω (Σχ. 25α).

Σχήμα 25

Μερικές φορές τα καρούλια αντικαθίστανται από μία βέργα ή ένα καλάμι (β) που κρεμιέται, όπως και τα καρούλια από τη βέργα του ουρανού. Επίσης τα καρούλια μπορεί να αντικατασταθούν από καβαλάρηδες (γ). Οι καβαλάρηδες είναι ξυλάκια μήκους 12 εκ. περίπου, τα οποία έχουν στις άκρες τους εγκοπές για να δένονται από τα τελάρα των μιταριών.

Στη μέση άλλη μια εγκοπή ή οπή χρησιμεύει για την ανάρτηση τους από τα καρούλια ή κατ' ευθείαν από τη βέργα του ουρανού.

Υπάρχουν μονά και διπλά καρούλια. Τα μονά χρησίμευαν για δύο τελάρα μιταριών (α) και τα διπλά (δ) για 4 και επάνω. Μπορούμε όμως να δέσουμε και 4 μιτάρια από μονά καρούλια, αν παρεμβάλουμε μεταξύ των καρουλιών και των τελάρων καβαλάρηδες (ε).

ΖΕΥΓΛΕΣ

Στον αργαλειό ονομάζονται έτσι τα ξύλα που παρεμβάλλονται ανάμεσα στις πατήθρες και στην κάτω μιταρόβεργα. Και χρησιμεύουν στο να κατανέμουν ισόμερα, στα μιτάρια την έλξη που ασκούν οι πατήθρες (Σχ 24).

Συντελούν στο να μη γέρνουν τα τελάρα των μιταριών. Οι ζεύγλες έχουν συνήθως μήκος 50-60 εκ. και στο επάνω τους μέρος 5-6 δόντια ώστε να επιτρέπεται η εύκολη μετακίνηση, δεξιά ή αριστερά του σχοινιού που τις συνδέει με τις πατήθρες.

ΚΑΘΙΣΜΑ

Το κάθισμα του αργαλειού είναι μία σανίδα που εφαρμόζει στέρεα στα δύο πλαϊνά δοκάρια, τα μεριά του αργαλειού. Έτσι δεν

υπάρχει φόβος να μετακινηθεί την ώρα που η υφάντρια χτυπάει το χτένι με δύναμη ή πατάει τις πατήθρες. Σαν κάθισμα συχνά χρησιμοποιείται το εμπρός κάτω κλειδί (Σχ17).

2.2 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΣΤΗΜΟΝΙΟΥ

2.2.1 ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗΣ

ΠΟΣΟΤΗΤΑΣ ΝΗΜΑΤΟΣ

Αφού γίνει το στήσιμο του αργαλειού και τοποθετηθούν τα εξαρτήματα του, το επόμενο στάδιο είναι να γίνει η επιλογή και ο υπολογισμός της ποσότητας του νήματος στημονιού.

Οι περισσότερες υφάντριες χρησιμοποιούσαν δίκλωνο στημόνι γιατί είχε μεγαλύτερη αντοχή και διευκόλυνε την ύφανση.

Συνήθως για στημόνι χρησιμοποιείται νήμα λίγο πιο λεπτό από το υφάδι. Βέβαια το στημόνι πρέπει να είναι πάντα σε σχέση και σε εξάρτηση με το υφάδι για να έχουμε και το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η ποσότητα του νήματος στημονιού που απαιτείται για τη δημιουργία ενός υφαντού υπολογίζεται με βάση ορισμένους παράγοντες, όπως το πλάτος του έτοιμου υφαντού, το πάχος του νήματος, το χτένι που θα χρησιμοποιηθεί και τέλος το μήκος του υφαντού.

Μεγαλύτερη δυσκολία παρουσιάζει ο υπολογισμός της ποσότητας νήματος που χρειάζεται για το υφάδι και εδώ υπάρχουν παράμετροι που παίζουν ρόλο, όπως η πυκνότητα του στημονιού, το σχέδιο ύφανσης, αν θα είναι απλή ύφανση ή με ειδικό μίτωμα, η ποιότητα και η λεπτότητα του υφιδιού και το στοίβαγμα του υφιδιού, αν δηλαδή θα είναι πολύ ή λίγο χτυπημένο.

2.2.2 ΚΑΛΑΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΝΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΜΟΝΙΟΥ

Για να ετοιμαστεί το νήμα για το διάσιμο έπρεπε πρώτα να καλαμιστεί, δηλαδή να τυλιχθεί πάνω στα καλαμουκάνια. Αυτό γινόταν με τη χρήση της σβίγας σε συνδυασμό με την ανέμη. Η ανέμη ήταν ένα σύνεργο που χρησίμευε για να δέχεται τα δεκάδια, απ' όπου ξετυλίγονταν το νήμα για το καλάμισμα (Σχ.26).

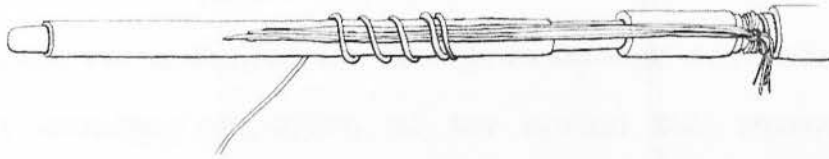
Είχε ακτινωτούς βραχίονες επάνω και κάτω, που συνδέονταν κατακόρυφα με λεπτές ξύλινες λάμες. Το όλο σύστημα περιστρέφονταν γύρω από ένα κατακόρυφο άξονα που στη βάση του στηριζόταν σε ένα ξύλινο σταυρό ή σε κάτι βαρύ, τον ανεμοστάτη.

Σχήμα 26

Αφού προμηθεύονταν την ποσότητα του στημονιού που απαιτούσε το διάσιμο, έβαζαν στην ανέμη ένα δεκάδι και έβρισκαν την άκρη του. Στο δεκάδι οι δύο άκρες του νήματος (αρχή και τέλος) ήταν συνήθως τυλιγμένες γύρω από το δεκάδι και δεμένες μαζί

Έπαιρναν τη μία άκρη πέρναγαν ένα καλαμουκάνι στην άτρακτο της σβίγας, το καλαμουκάνι ήταν χοντρό καλάμι και αρκετά μακρύ (25 εκ. περίπου) ώστε να παίρνει αρκετό νήμα. Για να μη γυρίζει όμως το καλαμουκάνι αυθαίρετα επάνω στην άτρακτο της σβίγας έδεναν μία δέσμη από 5-6 κοντές κλωστές πίσω από την καθ' αυτό άτρακτο, δηλαδή στη δεξιά άκρη της και έφερναν την άλλη άκρη τους επάνω στο καλαμουκάνι (Σχ. 27).

Σχήμα 27

Αυτή τη δέσμη νημάτων τον πλάνο όπως την ονόμαζαν την συγκρατούσαν επάνω στο καλαμουκάνι, φέρνοντας από πάνω 2-3 σφιχτές βόλτες με το νήμα που θα καλάμιζαν. Ύστερα γύριζαν το στρόφαλο της σβίγας, έτσι ο πλάνος ανάγκαζε το καλαμουκάνι να γυρίζει μαζί με την άτρακτο και το εμπόδιζε να γυρίζει μόνο του αυθαίρετα. Για να βγάλουν το γεμάτο καλαμουκάνι από την άτρακτο το κράταγαν στερεά μαζί με το περιτυλιγμένο νήμα και το τραβούσαν σταθερά, έτσι ο πλάνος γλιστρούσε κάτω από το τυλιγμένο νήμα ελευθερώνοντας το καλαμουκάνι.

Τα καλαμουκάνια δεν έπρεπε να έχουν πολύ μεγάλη ποσότητα νήματος και ιδίως δεν έπρεπε να φθάνει το νήμα ως την άκρη τους γιατί τότε στο ξετύλιγμα, γλιστρούσε και έφευγε από το καλαμουκάνι και μπερδεύόταν. Το ίδιο γινόταν και όταν ήταν πολύ χαλαρά τυλιγμένο το νήμα, όταν ήταν παραφουσκωμένο στο κέντρο ή όταν ήταν κακοτυλιγμένο.

2.2.3 ΔΙΑΣΤΡΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΙΜΟ

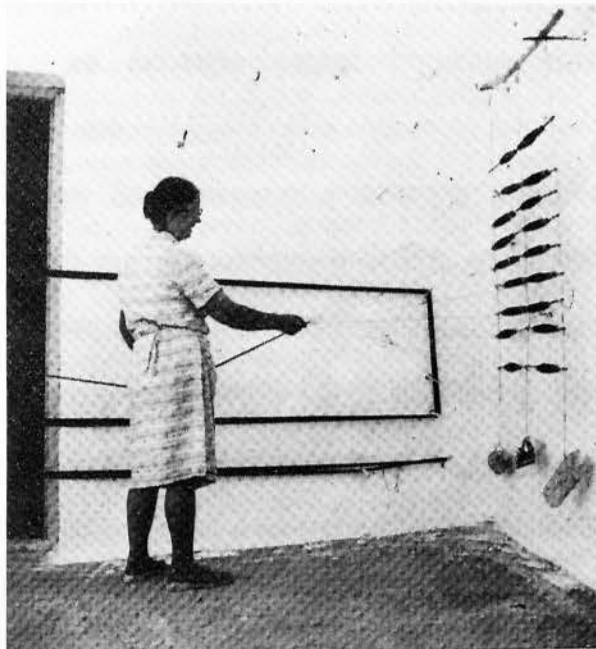
Το διάσιμο η σύρσιμο στην Κυκλαδίτικη διάλεκτο, απαιτούσε χρόνο και γινόταν από τις πιο έμπειρες υφάντριες ή αλλιώς σύρτες όπου είχαν ειδικευτεί στο τράβηγμα του στημονιού.

Ήταν απαραίτητη η εμπειρία της υφάντριας για αυτή την διαδικασία λόγω των λεπτομερών υπολογισμών που απαιτούσε σχέση κυρίως με το μήκος και το πλάτος που θα είχε το ύφασμα στην τελική του μορφή και επομένως σε σχέση με τον αριθμό των νημάτων στημονιου που θα χρειαζόντουσαν.

Ο βασικός στόχος του διασίματος ήταν να υπολογιστεί ένας μεγάλος αριθμός κλωστών στο ίδιο μήκος, να τοποθετηθούν αυτές οι κλωστές παράλληλα και να είναι ομοιόμορφα τεντωμένες. Εάν το ύφασμα πρόκειται να έχει διακόσμηση, το διάσιμο γινόταν εργασία ακόμα πιο σύνθετη, γιατί η κατάστρωση σχεδίου γίνεται στο διάσιμο, διότι εκεί γίνονται οι υπολογισμοί των χρωμάτων, η θέση που θα πάρουν τα σχέδια στο σύνολο της επιφάνειας των χρωμάτων, το πάχος των νημάτων κ.λ.π.

Για να στηθεί η διάστρα (σύστρα) με το πλαίσιο, έπρεπε να είναι διαθέσιμοι δύο κάθετοι μεταξύ τους τοίχοι ενός μεγάλου άδειου παραλληλόγραμμου χώρου, ο οποίος μπορούσε να είναι κάποιο δωμάτιο ή και η αυλή ενός σπιτιού. Στο μικρότερο τοίχο δημιουργούνταν το

πλαίσιο της διάστρας. Αυτό γινόταν με την ακόλουθη διαδικασία. Σε ύψος 2,5 μέτρα κάρφωναν σε οριζόντια διάταξη τρία σιδερόκαρφα η παλούκια που απείχαν μεταξύ τους απόσταση μιάμιση πιθαμής * περίπου. Σε κάθε καρφί έδεναν από ένα λεπτό σχοινί, λίγο κοντύτερο από 2,5 μέτρα. Στο ελεύθερο άκρο του κάθε σχοινιού κρεμούσαν από ένα βάρος, (πέτρα ή κάποιο μεταλλικό αντικείμενο) έτσι ώστε να κρατιέται τεντωμένο. Τα τρία αυτά σχοινιά χρησίμευαν ως βάση για να στερεωθούν οριζόντια και συμμετρικά μικροί σε μήκος άξονες από καλάμι. Στα καλάμια έμπαιναν τα καλαμουκάνια με το στημόνι (Σχ.28).

Σχήμα 28

Καθώς η γυναίκα που είχε αναλάβει αυτή τη δουλειά, τράβαγε το νήμα από τα καλαμουκάνια, αυτά περιστρέφονταν γύρω από τους καλαμένιους σταθερούς άξονες, ξετυλίγοντας έτσι την κλωστή. Ο αριθμός των καλαμουκανιών που ήταν τοποθετημένα μεταξύ του πρώτου και του

* Η απόσταση ανάμεσα στα άκρα του αντίχειρα και στο άκρο του μικρού δαχτύλου του ανοιχτού και τεντωμένου χεριού.

δεύτερου κάθετου τεντωμένου σχοινοῦ ἦταν ἴσος με τον αριθμὸ των καλαμουκανιῶν που τοποθετούσαν και μεταξύ του δεύτερου και του τρίτου, πάντοτε συμμετρικά διατεταγμένα.

Αυτό το απλοϊκό σύστημα αξόνων και σχοινοῦν αποτελούσε το ένα τμήμα της διάστρας και ἔκανε τη χρήση του πλαισίου των σημερινῶν σύγχρονων διαστρών. Επειδὴ ἦταν ανέφικτο να διαστεί ὄλο το μήκος του στημονιοῦ σε μία ευθεία επινοήθηκε η μέθοδος του τοίχου με τα καρφιά. Στις δύο ἄκρες του μεγαλύτερου σε μήκος τοίχου, του προσφερόμενου για διάσιμο χώρου τοποθετούσαν αντικριστά 14 με 16 μεγάλα καρφιά. Το πρώτο καρφί της δεξιάς μεριάς και το πιο χαμηλά τοποθετημένο ονομαζόταν καρφί της σταύρωσης, γιατί πάνω σε αυτό και σε συνεργασία με το δεύτερο καρφί δημιουργούσε η σύστρα τη σταύρωση του στημονιοῦ.

Αρχίζοντας τη δουλειά της η σύστρα ἔπαιρνε τις ἄκρες του στημονιοῦ πρώτα ἀπὸ τη μία κάθετη διάταξη του πλαισίου και ὕστερα ἀπὸ την ἄλλη βάζοντας πάντα ἀνάμεσα στα δύο δεμάτια το δάχτυλο της και προσέχοντας να μη μπερδευτοῦν ἔδενε κόμπο τις ἄκρες τους.

Στη συνέχεια ἔκανε τη σταύρωση με το χέρι, φροντίζοντας πάντα η ἀρίθμηση των κλωστῶν, στις δύο στήλες του πλαισίου να ἀρχίζει ἀπὸ πάνω προς τα κάτω και τα καλαμουκάνια να εἶναι τοποθετημένα ἔτσι ὥστε να ξετυλίγονται προς την ἴδια κατεύθυνση. Δηλαδή οι ἄκρες να ἔρχονται εἴτε ὅλες ἀπὸ πάνω, εἴτε κατὰ προτίμηση ὅλες ἀπὸ κάτω για να περιστρέφονται με μικρότερη ἀντίσταση.

Ξεχώριζε με τον ἀντίχειρα την πρώτη κλωστή της μιας στήλης και στη συνέχεια τη δεύτερη κλωστή, με το δείκτη. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούσε με τον ἀντίχειρα και το δείκτη τη σταύρωση. Κατὰ αυτό τον τρόπο συνέχιζε με την τρίτη, τέταρτη και οὕτω καθ' ἐξῆς κλωστή ἔτσι ὥστε στο τέλος της συγκεκριμένης διαδικασίας να εἶναι χωρισμένες

με τα δύο δάχτυλα της όλες οι κλωστές με τις οποίες ήταν φορτωμένο το πλαίσιο.

Για να μη μπερδεύεται και να χωρίζονται σωστά οι κλωστές ακολουθούσε ένα κανόνα: τις μονές κλωστές τις διαχώριζε με τον αντίχειρα και τις ζυγές με το δείκτη.

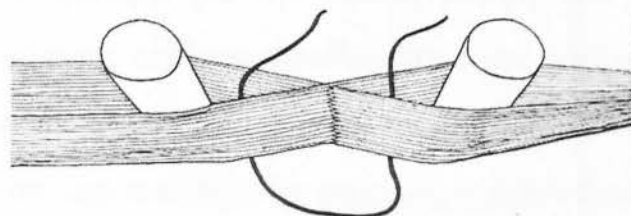
Στη συνέχεια έτσι όπως ήταν χωρισμένες οι κλωστές στα δάχτυλά της, τις πέρναγε στα δύο πρώτα καρφιά του τοίχου που καθόριζαν τη σταύρωση. Ακολουθώντας ένωσε όλες τις κλωστές στη χούφτα της και ξετυλίγοντας από τα καλαμουκάνια τις πέρναγε διαδοχικά από καρφί σε καρφί, σε μία ζικ-ζακ διαδρομή, προσέχοντας να μην παραλείψει κανένα και βγει πιο κοντός ο δρόμος. Κατά αυτό τον τρόπο έφτανε στο τελευταίο καρφί της δεκάδωσης όπως ονομαζόταν, όπου γύριζε και ακολουθούσε την αντίστροφη διαδρομή μέχρι να φτάσει στα δύο πρώτα καρφιά και να κάνει με τον ίδιο τρόπο τη σταύρωση. Δεν πρέπει να παραλειφθεί ότι σταύρωση γινόταν και σε αυτό το σημείο στο καρφί της δεκάδωσης σε συνεργασία με το προτελευταίο καρφί.

Σε αυτό το στάδιο είτε είχαν αδειάσει τα καλαμουκάνια και έδενε τις άκρες των κλωστών, είτε ξεκίναγε για μία ακόμη διαδρομή τερματίζοντας πάντα στο καρφί της σταύρωσης. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα καλαμουκάνια γεμίζονταν, πάντοτε ύστερα από υπολογισμούς έτσι ώστε το μήκος των νημάτων που περιείχαν να είναι τόσο ώστε να αδειάζουν όταν έφτανε ο δρόμος στο καρφί της σταύρωσης μετά από μία ή δύο πήγαινε-έλα διαδρομές.

Στη συνέχεια φορτωνόταν το πλαίσιο με νέα γεμάτα καλαμουκάνια και ακολουθούσε απaráλλαχτα η ίδια διαδικασία μέχρι να ολοκληρωθεί το στημόνι με τον επιθυμητό αριθμό νημάτων.

Αφού τελείωνε το στημόνι, κύριο μέλημα της σύστρας, ήταν να μην χαθούν οι σταυρώσεις και μπερδευτούν οι κλωστές του στημονιού χάνοντας έτσι τη σειρά με την οποία τις είχε βάλει. Για το λόγο αυτό

πέρναγε στη θέση των δύο πρώτων καρφιών και των δύο τελευταίων μία χρωματιστή κορδέλα ή ένα χρωματιστό κουρέλι και έδενε τις δύο άκρες του (Σχ 29).

Σχήμα 29

Έδενε ύστερα το στημόνι, στο σημείο του τελευταίου καρφίου (καρφή δεκάδωσης) μέσα από τη θηλιά που σχηματιζόταν γύρω από το καρφή και τέλος έδενε όλα τα νήματα του στημονιού ανά μέτρο, για να μπορεί να το κατεβάσει από τα καρφιά χωρίς τον κίνδυνο να της μπερδευτεί και καταστραφεί το στημόνι. Στη συνέχεια πέρναγε το χέρι της στη θηλιά που σχημάτιζε το στημόνι, στο τελευταίο καρφή (καρφή δεκάδωσης) και έπιανε το στημόνι με το άλλο χέρι λίγο πιο πέρα τραβώντας το από το καρφή και κρατώντας το καλά τεντωμένο. Με αυτό τον τρόπο πιάνοντας το στημόνι τότε με το ένα και τότε με το άλλο χέρι πάντοτε τεντωμένο το έβγαζε σιγά-σιγά από τα καρφιά. Η διαδικασία συνεχιζόταν για όλο το μήκος του στημονιού μέχρι να φτάσει μισό μέτρο περίπου πριν από τη σταύρωση. Το έβγαζε από τα καρφιά της σταύρωσης και έτσι το στημόνι ήταν έτοιμο να φορτωθεί στον αργαλειό. Σε αυτό το σημείο ζύγιζε το στημόνι.

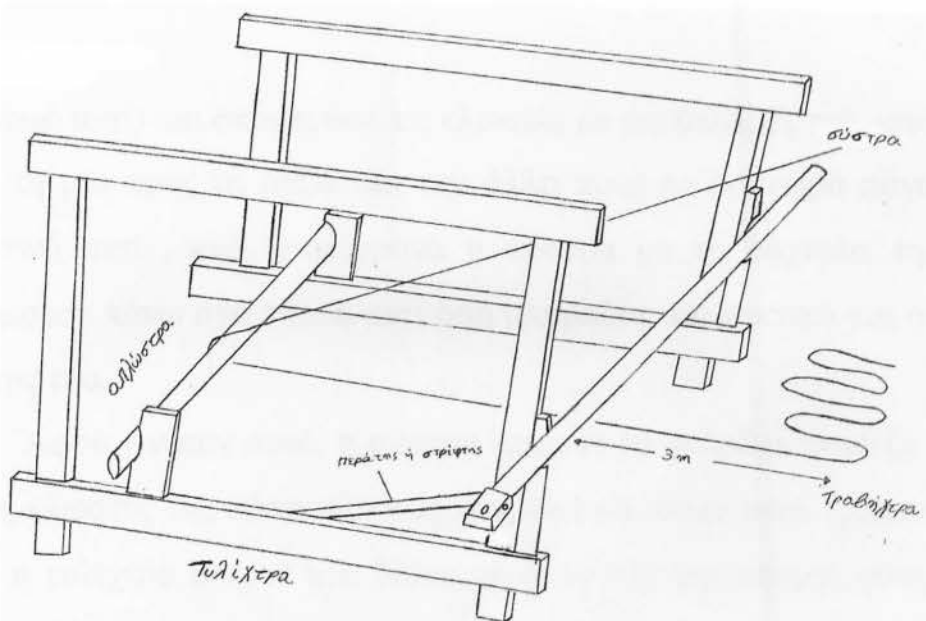
2.3 ΦΟΡΤΩΜΑ ΣΤΗΜΟΝΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ

Το επόμενο βήμα ήταν η τοποθέτηση και σωστή τακτοποίηση του στημονιού στον αργαλειό ή αλλιώς φόρτωμα του αργαλειού. Αυτό το στάδιο ήταν το κρισιμότερο για την τελική μορφή που θα πάρει το ύφασμα. Οι περισσότερες ατέλειες οφείλονταν στην αδέξια διευθέτηση των στημονιών και για το λόγο αυτό ήταν απαραίτητα τέσσερα έμπειρα άτομα, η σύστρα που είχε τραβήξει το στημόνι, η απλώστρα, η τυλίχτρα και η τραβήχτρα. Πριν φορτωθεί το στημόνι και αφού αφαιρούσαν από τον αργαλειό τα μιτάρια και το πέταλο, έπρεπε πρώτα να γίνει το αλφάδιασμα και το γώνιασμα του αργαλειού.

Ήταν απαραίτητο να ελεγχθεί το σωστό στήσιμο του σκελετού γιατί από αυτό εξαρτιόταν το πόσο καλά θα λειτουργούσαν τα κινητά μέρη του αργαλειού και η δομή του υφαντού κατά την ύφανση του αλλά και ως ολοκληρωμένο πανί πλέον. Το αλφάδιασμα γινόταν με δύο τρόπους που είχαν τη βάση τους στην ίδια αρχή, να είναι οριζόντια τα δύο αντί του αργαλειού.

Για τον πρώτο τρόπο τοποθετούνταν τα δύο αντί στη θέση τους με το λούκι τους προς τα επάνω και τα γέμιζαν με νερό. Από την πλευρά που ξεχειλίζε, πρόσθεταν ένα λεπτό σανιδάκι στο πόδι του αργαλειού έτσι ώστε το νερό να ισορροπήσει. Σύμφωνα με τον δεύτερο τρόπο χρησιμοποιούσαν μία γυάλινη κανάτα, τη γέμιζαν μέχρι τη μέση με νερό και την ακουμπούσαν στα οριζόντια μέρη του αργαλειού. Από την πλευρά που η στάθμη του νερού ήταν πιο ψηλά έβαζαν την προσθήκη στο πόδι του αργαλειού.

Για να γίνει το γώνιασμα, χρησιμοποιούσαν ένα κομμάτι σπάγκο, με τον οποίο μετρούσαν διαγώνια τις αποστάσεις που είχαν οι κολώνες του σκελετού από το εσωτερικό του αργαλειού και όταν ο σπάγκος

Σχήμα 30

Φόρτωμα του στημονιού στον αργαλειό

έδειχνε την ίδια απόσταση, έβαζαν τις σφήνες των συνδέσεων και ο σκελετός σταθεροποιούνταν.

Μετά από την παραπάνω διαδικασία είχε έρθει η στιγμή να μπει το στημόνι πάνω στον αργαλειό(Σχ.30). Έπαιρνε η τραβήχτρα το στημόνι στη μορφή που του είχε δώσει η σύστρα μετά το διάσιμο και καθόταν στο πάτωμα στο πίσω μέρος του αργαλειού σε απόσταση περίπου τριών μέτρων από το αντί. Έχοντας πλάι της όλο το στημόνι, έπαιρνε την άκρη της δεκάδωσης και την έδινε στην τυλίχτρα. Αυτή πέρναγε το στημόνι κάτω από τα δύο αντί. Όταν έφτανε στο μπροστινό αντί το περνούσε από πάνω και το έδινε στη σύστρα που στεκόταν όρθια έξω από τον αργαλειό στο σημείο που ήταν το πίσω αντί.

Η σύστρα έλυνε τον κόμπο της δεκάδωσης, για να ελευθερωθούν οι θηλιές (η άκρη της δεκάδωσης είχε μόνο θηλιές) και πέρναγε μέσα από αυτές το πίσω αντί, το οποίο στη συνέχεια το έβαζε στη θέση του. Αφού η τραβήχτρα τέντωνε το στημόνι, η τυλίχτρα έβαζε τον περάτη(στρίφτη) των ποδαρικών στις τρύπες της κεφαλής του πίσω αντί και το ακινητοποιούσε. Τότε η απλώστρα καθόταν στη θέση της υφάντριας (στο

μπροστινό αντί) και σκορπούσε τις κλωστές με τις παλάμες της, κινώντας συρτά τη μία προς τα δεξιά και την άλλη προς τα αριστερά πάνω στο μπροστινό αντί , ενώ ταυτόχρονα η σύστρα με τα δάχτυλα της, τις ταξινομούσε πάνω στο πισινό αντί όσο μπορούσε πιο τακτικά και σε όλο το μήκος του.

Αφού γινόταν αυτό, η σύστρα έπαιρνε το γκάρδιο το πίεζε πάνω από τις κλωστές της κάτω πλευράς του αντί και όταν αυτό έμπαινε στο λούκι, η τυλίχτρα έφερνε μία βόλτα το αντί. Με την κίνηση αυτή, που γινόταν από κάτω προς τα επάνω, οι κλωστές της πάνω πλευράς έσφιγγαν το γκάρδιο, στη θέση που θα παρέμενε ως την ζύφανση και σταθεροποιούταν. Σε αυτό το σημείο η σύστρα πέρναγε τα σταυροκάλαμα στη σταύρωση της δεκάδωσης για να μην μπερδεύονται οι κλωστές κατά το τύλιγμα του στημονιού στο αντί και έλυνε το χρωματιστό κορδόνι που την όριζε.

Αφού είχαν περαστεί τα σταυροκάλαμα, η τυλίχτρα γύριζε το αντί με τον στρίφτη, ενώ η τραβήχτρα κράταγε πάντα τεντωμένο το στημόνι σε όλη τη διαδικασία για να τεντώνονται ομοιόμορφα οι κλωστές. Ενώ η απλώστρα έκανε απaráλλαχτα την ίδια συρτή κίνηση με τις παλάμες της διασκορπίζοντας τις κλωστές πάνω στο μπροστινό αντί.

Όσο προχωρούσε η εργασία, τα σταυροκάλαμα πλησίαζαν το αντί και η σύστρα κάθε τόσο τα απομάκρυνε προς την πλευρά της απλώστρας.

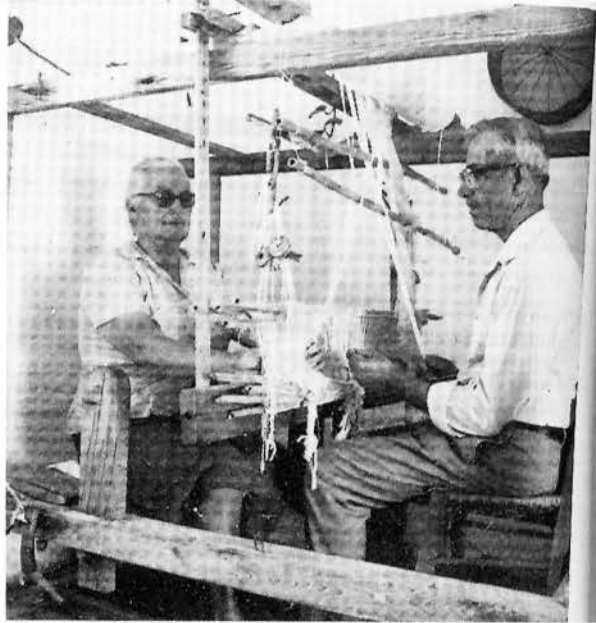
Στις περιπτώσεις που το μήκος του στημονιού ήταν μεγάλο για να μην χύνονται οι κλωστές, έβαζαν ανάμεσα τους κούτσες που τις συγκρατούσαν. Οι κούτσες ήταν λεπτά ξυλαράκια που τα έβαζαν ανάμεσα στις κλωστές του στημονιού. και στις δύο άκρες του, για να μην γλιστρούν τα νήματα προς το άδειο μέρος του αντί, γεγονός που θα προκαλούσε ανωμαλίες στην ύφανση, αφού θα χαλάρωνε το τέντωμα τους. Οι κούτσες σφήνωναν στο λούκι του αντί.

Όταν πια τα σταυροκάλαμα έφταναν στους κόμπους της σταύρωσης η σύστρα τα έβγαζε προσωρινά από τη θέση τους και τα πέρναγε μέσα στο σταύρωμα των κλωστών που είχε σημαδευτεί με χρωματιστό κορδόνι, κατά το διάσιμο. Σε αυτό το σημείο το φόρτωμα του αργαλειού είχε ολοκληρωθεί, το επόμενο βήμα ήταν το πρεμάτισμα (μίτωμα) του στημονιού.

2.4. ΤΟ ΠΡΕΜΑΤΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΤΗΜΟΝΙΟΥ

Το τελευταίο και το πιο δύσκολο στάδιο της προετοιμασίας του αργαλειού ήταν το πρεμάτισμα, δηλαδή το πέρασμα των νημάτων του στημονιού από τα μιτάρια και το χτένι σύμφωνα με κάποιο προκαθορισμένο σχέδιο. Ήταν δουλειά που χρειαζόταν μεγάλη γνώση και προσοχή, ιδιαίτερα όταν τα τελάρα ήταν περισσότερα από δύο και το ύφασμα ήταν με σχέδιο

Στην αρχή αυτής της εργασίας έβγαζαν από τις φωλιές τους το αντί με το στημόνι και το ακουμπούσαν στο επάνω μέρος του σκελετού, μετά κρεμούσαν τα μιτάρια και το πέταλο. Το πρεμάτισμα γινόταν πάντα από δύο γυναίκες, την πρεματίστρα (έμπειρη διάστρα) που καθόταν στη θέση της υφάντριας (μπροστινό αντί) ενώ η άλλη που μπορεί να ήταν και ανειδίκευτη καθόταν σε ψηλό σκαμνί μέσα στο χώρο του αργαλειού πίσω από τα μιτάρια και έδινε τις κλωστές του στημονιού, με τη σειρά που παρουσιαζόταν στη σταύρωση, στη πρεματίστρα (Σχ.31).

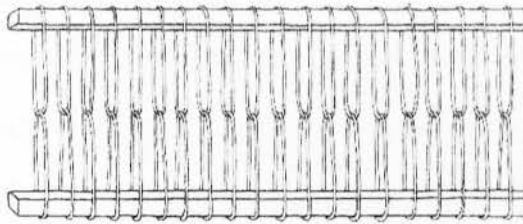
Σχήμα 31

Πριν από το μίτωμα η πρεματίστρα έπρεπε να μετρήσει το σύνολο των κλωστών και να υπολογίσει έπειτα πόσα δόντια θα έπρεπε να έχει το χτένι που θα έβαζε στο πέταλο, καθώς επίσης και το ακριβές σημείο από όπου θα άρχιζε το μίτωμα για να πέσουν τα νήματα ακριβώς στη μέση κάθε τελάρου και στο απαιτούμενο φάρδος που να συμπίπτει με το φάρδος στο χτένι. Έπειτα η βοηθός έκοβε με το ψαλίδι τους κόμπους που ήταν δεμένο το στημόνι και έδινε τις κλωστές μία-μία στην πρεματίστρα, που τις περνούσε στις θηλιές των μιταριών σύμφωνα με το σχέδιο.

Μερικές υφάντριες άρχιζαν το μίτωμα από τη μέση και προχωρούσαν προς τα δεξιά και ύστερα προς τα αριστερά. Έβρισκαν τη μέση του τελάρου, το μεσαίο μιτάρι και το μεσαίο νήμα του στημονιού και έτσι δεν κινδύνευαν να κάνουν λάθος στο κεντράρισμα του στημονιού. Αυτή η μέθοδος ήταν πρακτική για απλό μίτωμα. Όταν όμως μιτώνονταν πολύπλοκα σχέδια που απαιτούσαν αλλαγές ή επαναλήψεις

ήταν αδύνατον να αρχίσει το μίτωμα από τη μέση χωρίς τον κίνδυνο του λάθους, για αυτό σε αυτές τις περιπτώσεις το μίτωμα γινόταν από την άκρη, αφού είχαν προηγηθεί οι κατάλληλοι υπολογισμοί.

Στα σταθερά νημάτινα μιτάρια το μίτωμα γινόταν με το χέρι. Τα νήματα του στημονιού έπρεπε να περάσουν ανάμεσα στις θηλιές, τα μάτια, που σχημάτιζαν τα δύο σκουλαρίκια των μιταριών, με προκαθορισμένη σειρά (Σχ.32).

Σχήμα 32

Η πρεματίστρα έβρισκε το μιτάρι στο οποίο ήθελε να περάσει το νήμα του στημονιού και έβαζε το δείκτη στο κάτω σκουλαρίκι ανασηκώνοντας το. Πέρναγε τότε και το μεσαίο δάχτυλο στο μάτι, που σχηματίζονταν μεταξύ κάτω και επάνω σκουλαρικού, και με τα δύο δάχτυλα που σχημάτιζαν λαβίδα, έπιανε το νήμα που της πρόσφερε η άλλη γυναίκα και το τράβαγε προς το μέρος της. Αντί για το δείκτη και το μεσαίο δάχτυλο χρησιμοποιούσαν συχνά το δείκτη με τον αντίχειρα.

Η πρεματίστρα υπολόγιζε πόσα νήματα αποτελούσαν ένα σύνολο σχεδίου πριν ξαναρχίσει η επανάληψη του σχεδίου και κάθε φορά που τελείωνε ένα σύνολο μετρούσε τις κλωστές και τις έδενε πρόχειρα. Έτσι με αυτό τον τρόπο ήταν πιο εύκολο να εντοπιστεί και να διορθωθεί ένα λάθος στο μίτωμα. Ο συνεχής και επανειλημμένος έλεγχος του μιτώματος βοηθούσε στο να αποφευχθούν λάθη που θα ήταν κουραστικά και χρονοβόρα να διορθωθούν αργότερα.

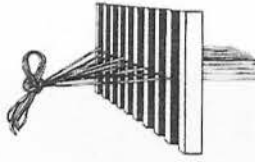
Όταν πρεμάτιζαν ύφασμα του τύπου κρουστό ή χρησιμοποιούσαν χοντρό στημόνι, για να αποφύγουν το φρακάρισμα στις θηλιές των μιταριών, παράλειπαν μερικά μιτάρια από τις περιοχές της μέσης, και πρόσθεταν ψευτομιτάρια στις άκρες των καλαμιών, όσα από την μία άλλα τόσα και από την άλλη. Έτσι ενώ τα μιτάρια φαίνονταν περισσότερα οι θηλιές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι ίδιες σε αριθμό.

Όταν τελείωναν το μίτωμα κατέβαζαν το αντί στην προεξοχή των κάτω οριζόντιων ξύλων του σκελετού και άρχιζε το πέρασμα των κλωστών από τις θύρες του χτενιού.

Αν το υφαντό ήταν του τύπου μονό, τις περνούσαν μία – μία από όλες τις θύρες του χτενιού. Αν ήταν μονόδιπλο, από μία θύρα μία κλωστή και από την επόμενη θύρα δύο κλωστές. Και αν ήταν του τύπου κρουστό τις περνούσαν διπλές από όλες τις θύρες. Ανεξάρτητα με το σχέδιο στις τρεις τελευταίες θύρες ή τουλάχιστον στις δύο έβαζαν πάντα μία κλωστή περισσότερη από ότι είχαν οι άλλες θύρες και αυτό το έκαναν για την ούγια.

Συνήθως το πέρασμα γινόταν από δεξιά προς τα αριστερά αλλά δεν είχε σημασία από πού θα άρχιζε. Κι εδώ διευκόλυνε να είναι δύο γυναίκες, η μία καθόταν πίσω από το χτένι, ανάμεσα στα μιτάρια και στο χτένι. Έλυνε την ακριανή δεσμίδα των νημάτων που ήταν πρόχειρα δεμένη στα μιτάρια, έπαιρνε την κλωστή που αντιστοιχούσε στο ακριανό μιτάρι και την έδινε στην άλλη γυναίκα που καθόταν στη θέση της υφάντριας. Αυτή περνούσε από τη θύρα του χτενιού το τσακίδι (γάντζος), έπιανε το νήμα που της πρόσφερε η άλλη και το τραβούσε προς το μέρος της.

Μία – μία δεσμίδα νημάτων που περνούσε, την έδενε πάλι πρόχειρα μπροστά στο χτένι, για να μην ξεπεραστούν. Πριν προχωρήσει στην επόμενη δεσμίδα έλεγε αν οι κλωστές ήταν σωστά περασμένες στο χτένι (Σχ. 33).

Σχήμα 33

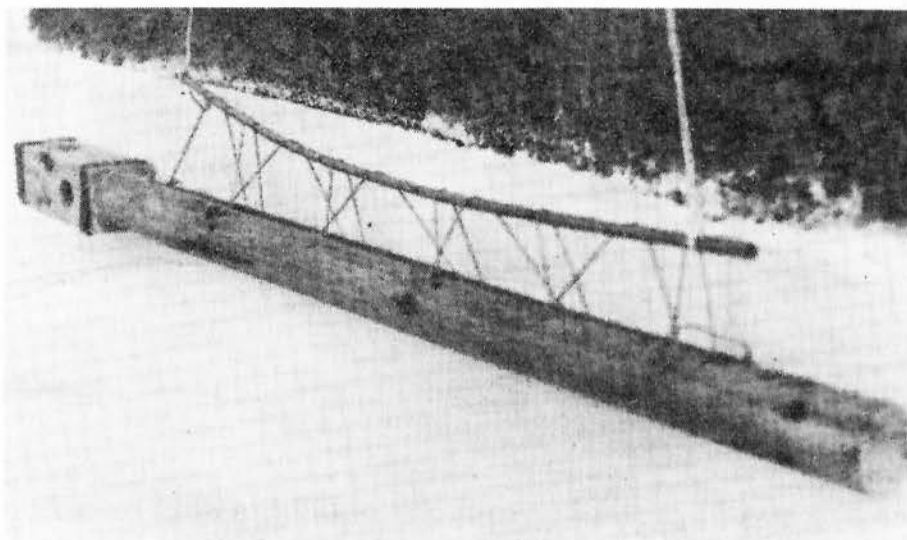
Μερικές φορές από λάθος στο διάσιμο έμπαιναν μερικές κλωστές στημονιού περισσότερες και περίσσευαν, τις κλωστές αυτές τις μάζευαν σε κουβαράκι που μεγάλωνε κατά τη διάρκεια της ύφανσης και όταν τελείωνε το στημόνι την ποσότητα αυτή του νήματος τη χρησιμοποιούσαν κάπου αλλού.

Όταν τελείωνε το πέρασμα του στημονιού από τα μιτάρια και το χτένι, γινόταν το κομπόδεμα, δηλαδή το δέσιμο του στημονιού στο αντί όπου ήταν και το πιο εύκολο στάδιο αυτής της εργασίας. Το κομπόδεμα της αρχής, γιατί κομπόδεμα έκαναν και στο τέλος του υφαντού, δεν γινόταν πάνω στο αντί, γιατί έτσι αχρηστευόταν ορισμένο μήκος στημονιού, αλλά επάνω στο γκάρδιο, αφού χαλάρωναν τα δεματικά που το κρατούσαν σφηνωμένο μέσα στο λούκι, το κομπόδεμα γινόταν κατά δεσμίδες νήματος (Σχ.34).

Όταν τελείωνε άπλωναν τους κόμπους σε όλο το μήκος του γκάρδιου και έσφιγγαν τα δεματικά του για να μπει στο λούκι.

Ύστερα ανέβαζαν το πίσω αντί στην κανονική του θέση, έβαζαν τον στρίφτη σε μία από τις οπές της κεφαλής του, για να σταθεροποιηθεί και τέλος έβαζαν και τον σφίχτη σε μία οπή στην κεφαλή του μπροστινού αντί, του γύριζαν όσο χρειαζόταν να τεντωθεί το στημόνι και το

ακινητοποιούσαν με ψιλό σχοινάκι που υπάρχει για αυτό το λόγο, δεμένο πάνω στο πλαϊνό ξύλο του σκελετού.

Σχήμα 34

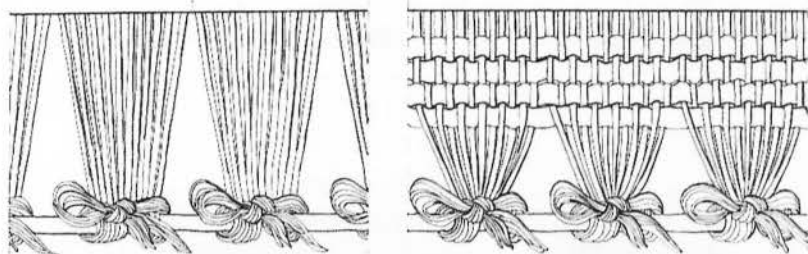
2. 5. ΥΦΑΝΣΗ

Σε οποιοδήποτε υφαντό, στην αρχή της ύφανσης χρησιμοποιούσαν για υφάδι κουρελόνημα με το οποίο ύφαιναν μερικές σειρές έτσι ώστε να εξαλείψουν τα κενά που σχηματίζονταν ανάμεσα στις δεσμίδες του στημονιού κατά το κομπόδεμα.

Το κουρελόνημα εμπόδιζε και το ξέφτισμα του υφαντού όταν αυτό έβγαινε από τον αργαλειό (Σχ.35).

Με αυτή την ύφανση μπορούσαν να εντοπίσουν τυχόν λάθη που είχαν γίνει κατά το μίτωμα και να τα διορθώσουν. Όσο μεγαλύτερα ήταν τα ανοίγματα που σχηματίζονταν κατά το κομπόδεμα ανάμεσα στα στημόνια τόσο αυξάνονταν και ο αριθμός των σειρών υφαδιού με κουρελόνημα που απαιτούνταν.

Το κουρελόνημα εξείχε 1-2 εκατοστά από το στημόνι και δεν στερεωνόταν μέσα σε αυτό για να αποφεύγονται τα χοντράδια.

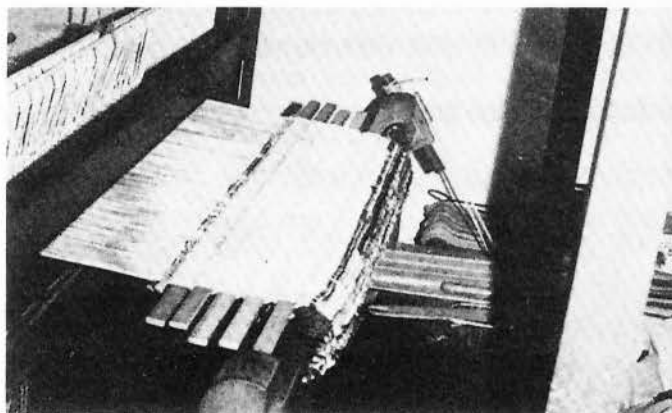
Σχήμα 35

Έπειτα η υφάντρια άρχιζε την ύφανση, έπρεπε όμως πρώτα να στερεώσει την αρχή του υφαδιού, για αυτό έριχνε μία σαΐτα και την άκρη του υφαδιού που εξείχε την γύριζε μέσα στο ίδιο άνοιγμα (πάτημα) περνώντας την όμως γύρω από το εξωτερικό νήμα του στημονιού. Όταν είχε υφάνει αρκετό μήκος ώστε η σαΐτα να περνά δύσκολα από το στόμιο τότε σταματούσε και έβγαζε τον στρίφτη από το κεφάλι του πίσω αντί, χαλάρωνε τις κλωστές του στημονιού και με τον σφίχτη έστριβε το μπροστινό αντί για να τυλιχτεί επάνω του το πανί και έτσι οι κλωστές τεντώνονταν πάλι. Οι χειρισμοί αυτοί γίνονταν από τη θέση της και επαναλαμβάνονταν συχνά στη διάρκεια της δουλειάς.

Όσο προχωρούσε η ύφανση κάθε φορά η υφάντρια τύλιγε το ύφασμα και χαλάρωνε από το πίσω αντί λίγο στημόνι, έσπρωχνε προς τα πίσω και τα σταυροκάλαμα, που και αυτά με την ύφανση πλησίαζαν στα μιτάρια και δυσκόλευαν την προς τα επάνω και κάτω κίνησή τους. Τα σταυροκάλαμα για να συγκρατούνται στη θέση τους, έδεναν επάνω τους ένα σχοινάκι με κάποιο βαρίδι που το κρεμούσαν από το αντί.

Όταν τελείωνε ένα κομμάτι υφαντό δεν το έκοβαν αμέσως, ύφαιναν πάλι 2-3 σειρές κουρελόνημα ή χοντρό νήμα για να εμποδίσουν το ξέφτισμά του.

Αν ήθελαν ένα υφαντό με κρόσσια χρησιμοποιούσαν αντί για υφάδι 1-2 ξύλινες πήγες που τις ύφαιναν κανονικά αλλάζοντας πατήματα (Σχ .36).

Σχήμα 36

Αρχίζοντας μετά να υφαίνουν το άλλο κομμάτι πάλι με κουρελόνημα 1-2 σειρές και μετά με κανονικό υφάδι. Για να έχουν κρόσσια και τα δύο υφαντά πρόσθεταν περισσότερες ξύλινες πήγες μεταξύ τους. Στο τέλος του στημονιού, όταν δεν μπορούσε να γυρίσει το αντί, για να αξιοποιηθεί όλο το μήκος του στημονιού από το πίσω αντί ως τα μιτάρια, έκαναν ανεκρέμασμα με το ανεκρεμασίδι, που ήταν μία γερή ξύλινη ή σιδερένια κυλινδρική ράβδος.

Έβγαζαν τις θηλιές του στημονιού από το πίσω αντί, και τις περνούσαν στο ανεκρεμασίδι, έδεναν τις άκρες του με λεπτό σχοινάκι και το περνούσαν μερικές βόλτες γύρω από το αντί. Έβαζαν τον στρίφτη στη θέση του και η ύφανση ξανάρχιζε και συνεχίζονταν μέχρι να φτάσει το ανεκρεμασίδι στο χώρο των μιταριών.

Στο τέλος της ύφανσης άφηναν πάνω στο υφαντό 10 εκατοστά περίπου στημόνι και το υπόλοιπο μήκος του το χρησιμοποιούσαν για να δένουν τις κλωστές που κόβονταν κατά την ύφανση, τα υπολείμματα αυτά του στημονιού τα ονόμαζαν κρουσταλιές. Και το πρώτο ρίγλι από αυτές το στερέωναν σε μία από τις κολόνες του σκελετού, για να τις παίρνουν από εκεί εύκολα. Τις κρουσταλιές τις χρησιμοποιούσαν, σαν κλωστή σε μπαλώματα ρούχων και σε διάφορες άλλες περιπτώσεις χοντροραφής. Τις άκρες του στημονιού που άφηναν πάνω στο υφαντό, τις κομπόδεσαν για να μη φύγει το υφάδι έως ότου ραφτεί.

Μερικές υφάντριες που δεν είχαν άμεση ανάγκη χρήσης του υφαντού, το τύλιγαν σε τόπι που το ονόμαζαν τυλιχτάρι και το αποθήκευαν μέχρι να το χρειαστούν.

2.6. ΚΟΜΠΟΔΕΜΑ

Επειδή το πρεμάτισμα ήταν μία δαπάνη υπολογίσιμη, στις περιπτώσεις υφαντών με πολύπλοκα σχέδια, μερικές υφάντριες επινόησαν ένα τρόπο για να το παρατείνουν το κομπόδεμα.

Πριν τελειώσει το υφαντό ετοιμάζαν ένα νέο στημόνι που το φόρτωναν σε ένα εφεδρικό αντί και όταν έπεφτε το γκάρδιο ύστερα από το ανεκρέμασμα, έδεναν τις άκρες του παλιού στημονιού με τις άκρες του νέου.

Έως ότου περάσουν όμως οι κόμποι ανάμεσα από τις θηλιές των μιταριών και τις θύρες του χτενιού, οι κινήσεις του πετάλου γινόταν προσεκτικά για να μην κόβονται οι κλωστές.

2.7.ΜΑΣΟΥΡΙΣΜΑ

Μασούρισμα ήταν το τύλιγμα του νήματος που προοριζόταν για υφάδι επάνω σε τεμάχια λεπτού καλαμιού, τα μασούρια, που έμπαιναν στις σαΐτες.

Το υφάδι το τύλιγαν στα μασούρια με την ανέμη και τη σβίγα όπως και στο καλάμισμα, σε μικρά καλάμια τα μασούρια. Αντίθετα με το καλάμισμα στο μασούρισμα δεν χρησιμοποιούσαν τον πλάνο. Γιατί τα μασούρια ήταν λεπτά, έτσι η άτρακτος της σβίγας πέρναγε από μέσα τους εφαρμοστά και μερικές φορές με δυσκολία.

Το μήκος των μασουριών ήταν ανάλογο με το μήκος της σαΐτας.

Όταν τα μασούρια είχαν πολύ μεγάλη ποσότητα νήματος δημιουργούσαν πρόβλημα στην ύφανση γιατί εμπόδιζαν τη σαΐτα να γλιστράει και την έκαναν να κινείται με δυσκολία πάνω στο στημόνι, δημιουργώντας έτσι τριβές και σπασίματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΦΑΝΣΗΣ

Η υφαντική διαδικασία δεν είναι μόνο η μετατροπή της πρώτης ύλης σε νήμα, το στήσιμο του αργαλειού και η προετοιμασία των νημάτων πριν από την ύφανση.

Η υφαντική είναι τέχνη η οποία διαμορφώνεται από τα εργαλεία, τις πρώτες ύλες, αλλά κυρίως από τον παράγοντα άνθρωπο. Ο άξονας της υφαντικής τέχνης που την καθορίζει και την χαρακτηρίζει είναι η ικανότητα, η νοημοσύνη, η φαντασία και η αισθητική της υφάντριας.

Η μορφή ενός υφαντού είναι η υλοποίηση υπολογισμών που έγιναν από πριν. Για κάθε υφαντό έχουν υπολογιστεί από πριν όλες οι παράμετροι που θα το χαρακτηρίσουν, όπως είναι το πάχος των νημάτων, οι ιδιότητες τους, η τάση, τα χρώματα και ο συνδυασμός τους, το βάρος, το σχέδιο ύφανσης. Διαφορετικοί συνδυασμοί και αυξομειώσεις των παραπάνω παραμέτρων μπορούν να μας δώσουν τελείως διαφορετικά είδη υφαντών.

Σε γενικές γραμμές οι δυνατότητες υφαντικών παραλλαγών μπορούν να καταταγούν σε τέσσερις κατηγορίες:

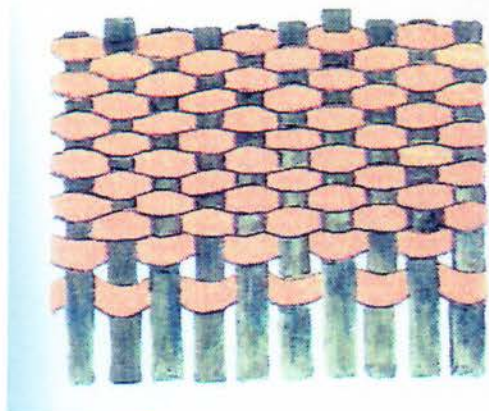
Μονόχρωμα, ριγέ και καρό, πλουμιστά και φλοκωτά.

3.1. Μονόχρωμα

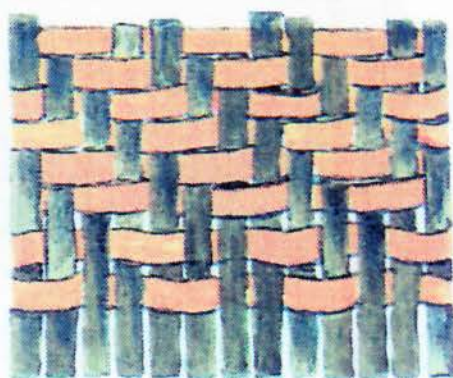
Στην πρώτη κατηγορία έχουμε υφαντά των οποίων οι παραλλαγές δημιουργούνται από τις εναλλαγές του αριθμού των στημονιών που διασταυρώνονται με τα υφάδια

Η απλούστερη ύφανση γίνεται με τη διασταύρωση ενός στημονιού ή ενός υφαδιού και ονομάζεται «σκέτο» ή «απόλυτο» (Σχ.37).

Η άλλη δομή είναι όταν πιάνονται στο σταύρωμα με την βοήθεια των μιταριών και των τελάρων δύο ή τρία στημόνια μαζί, αντί για το συνηθισμένο ένα και ένα της απλής ύφανσης. Αυτή η δεύτερη δομή της ύφανσης ονομάζεται διαγώνιο ή λοξό, γιατί δίνει τέτοια εικόνα. Οι παραλλαγές τους είναι αρκετές (Σχ.38).

Σχήμα 37

Σχήμα 38

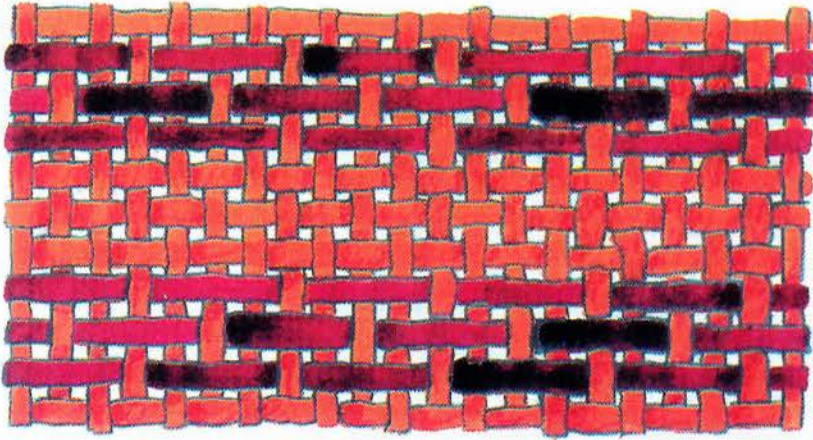
Ποικιλία στη μορφή αυτών των υφαντών δημιουργείται επίσης με το διαφορετικό πάχος, πυκνότητα ή τη διαφορετική υφή των νημάτων του στημονιού ή του υφαδιού. Όλες οι παραλλαγές αυτής της κατηγορίας δημιουργούν μονόχρωμα σχέδια ύφανσης.

3.2. ΡΙΓΕ ΚΑΙ ΚΑΡΩ

Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται τα υφαντά που σχηματίζουν σχέδια με ρίγες διαφόρων χρωμάτων. Οι ρίγες αυτές μπορούν να δημιουργηθούν είτε στο υφάδι (ριγωτά στο φάρδος), οπότε οι ρίγες είναι οριζόντιες, είτε στο στημόνι (ριγωτά στο μήκος) όπου οι ρίγες είναι κάθετες

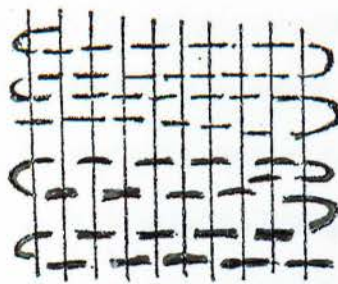
Η πρώτη περίπτωση είναι και η πιο απλή για την υφάντρα γιατί πάνω σε ένα μονόχρωμο στημόνι, ρίχνει χρωματιστά υφάδια

δημιουργώντας τις ρίγες που επιθυμεί. Για να δημιουργηθούν λεπτές ρίγες χρειάζονται τουλάχιστον δύο υφαδιές από κάθε χρώμα (Σχ.39).

Σχήμα 39

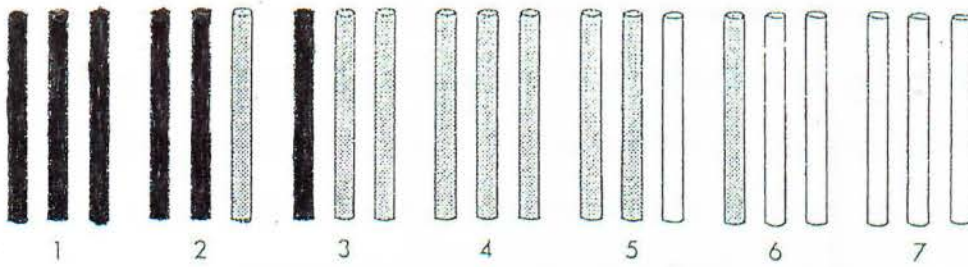
Όταν κατασκευάζεται ύφασμα με χοντρές ρίγες, κάθε χρωματική επιφάνεια χωρίζεται σαφέστατα από την προηγούμενη με αρκετές υφαδιές από κάθε χρώμα(Σχ.40).

Σχήμα 40

Στο σχήμα 41 φαίνεται πως επιτυγχάνεται σταδιακή διαβάθμιση τριών χρωμάτων, μία τακτική που χρησιμοποιείται όταν η υφάντρια δεν

επιθυμεί οι ρίγες του υφαντού της να είναι ξεκάθαρες, αλλά να φαίνεται ότι το ένα χρώμα εισχωρεί μέσα στο άλλο.

Σχήμα 41

Μία άλλη περίπτωση που συναντάτε στα ριγωτά στο φάρδος είναι όταν χρησιμοποιείται αραιό και λεπτό στημόνι ενώ το υφάδι, είναι πυκνό και χοντρό. Τότε έχουμε τη δημιουργία ενός υφαντού όπου υπερτερούν τα υφάδια ενώ τα στημόνια γίνονται εμφανή μόνο στις απολήξεις του. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε ανισομερή ύφανση. Το υφαντό που προκύπτει είναι βαρύ και σχετικά άκαμπτο, κατάλληλο για να στρωθεί στο πάτωμα (ριγωτό στο φάρδος κλίμι) ή να διακοσμήσει τοίχους.

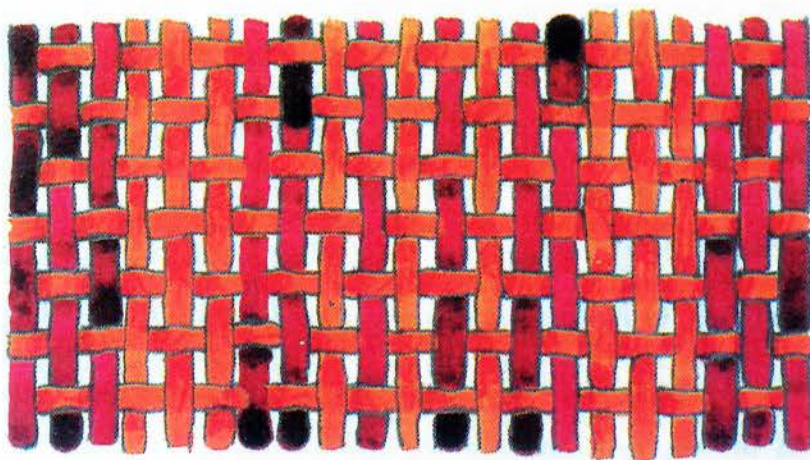
Όταν οι ρίγες του υφαντού είναι κάθετες, γίνεται αντιληπτό ότι η προετοιμασία της υφάντριας είναι πιο περίπλοκη και δύσκολη. Αυτό ισχύει γιατί η θέση των ριγών πρέπει να υπολογισθεί με ακρίβεια από το διάσιμο, πράγμα που απαιτεί σύνθετους υπολογισμούς και συνεχή φροντίδα καθ' όλη τη διάρκεια της για να πέσουν οι ρίγες ακριβώς όπως απαιτεί το σχέδιο και να μη στραβώσουν (σχ.42).

Σχέδια της κατηγορίας των ριγωτών μπορούν να γίνουν και με το «σκέτο» και με το «λοξό» σχέδιο ύφανσης (ΤΕΛΑ ΚΑΙ ΔΙΑΓΩΝΑΛ)

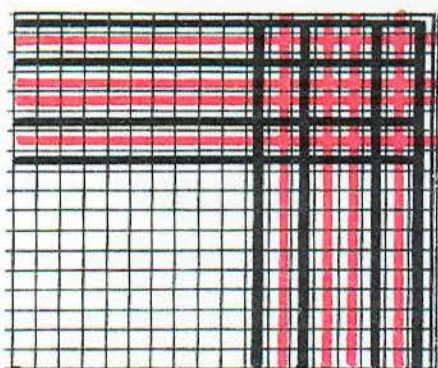
Τις περισσότερες φορές ρίγες στο στημόνι έμπαιναν για να γίνει συνδυασμός με ρίγες στο υφάδι. Τα υφαντά που προέκυπταν είχαν όψη καρό και λέγονταν «καρωτά», είναι τα υφαντά που σχηματίζουν τετράγωνα διαφόρων χρωμάτων ομοίου και ανόμοιου μεγέθους, ανάλογα

πάντα με την επιθυμία της υφάντριας. Τα καρό υφάσματα υφαίνονταν με πρόσθετες σαΐτες με την κλωστή των άλλων χρωμάτων (Σχ.43).

Οι παραλλαγές αυτού του είδους είναι απλούστατες στην ύφανση, το αποτέλεσμα όμως είναι υφάσματα φανταχτερά και πολύχρωμα, όπου τα χρησιμοποιούσαν ως κλινοσκεπάσματα, τραπεζομάντιλα, κουρτίνες, και ότι άλλο μπορεί να φανταζόταν η κάθε υφάντρια. Τα παραπάνω είδη είχαν ως κύριο χαρακτηριστικό το καρό σχέδιο, όμως τα υλικά, οι παράμετροι του αργαλειού και τα μεγέθη των σχεδίων ήταν διαφορετικά σε κάθε είδος, είτε γιατί το επέβαλε η χρήση του υφαντού, είτε γιατί το επιθυμούσε η υφάντρια.

Σχήμα 42

Σχήμα 43

3.3. ΠΛΟΥΜΙΣΤΑ

Η τρίτη κατηγορία είναι τα σχέδια και οι παραλλαγές που διαμορφώνονται με διαφορετικά χρώματα, βάσει προκαθορισμένου σχεδίου. Αυτό το είδος των υφαντών χρησιμοποιούνταν για την διακόσμηση του σπιτιού, ταπέτα, μπάντες, κουρτίνες, τραπεζομάντιλα, μαξιλάρια διακοσμητικά, μπόλιες γιορτινές, πατανίες της φηγούρας.

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα κεντητά στον αργαλειό, και τα πλουμιστά κιλιμίσια υφαντά. Είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι και τα δύο είδη υφαντών στην ουσία είναι κεντητά στον αργαλειό, αλλά έγινε ο διαχωρισμός τους για να τονιστεί η διαφοροποίηση του ενός από το άλλο.

Τα κιλιμίσια υφαντά γίνονται με ανισομερή ύφανση, γεγονός που τα κατατάσσει αυτόματα σε μία ξεχωριστή αυτόνομη ομάδα της υφαντικής τεχνικής, στην οποία αναφερόμαστε στην αμέσως επόμενη παράγραφο (3.4).

Η ιδιαιτερότητα των πλουμιστών υφαντών είναι ότι τα σχέδια τους σχηματίζονται με το υφάδι. Είναι η κατ' εξοχήν τεχνική για την εκτέλεση σύνθετων σχεδίων και οι δυνατότητες της απεριόριστες. Το υφάδι, αντί να περάσει πέρα ως πέρα, περνά μόνο από όσα στημόνια χρειάζονται για το σχέδιο που εκτελείται. Επειδή δε, τα υφάδια στις περιπτώσεις αυτές έχουν διαφορετικά χρώματα, χρησιμοποιούνται πολλές σαΐτες ή κουβαράκια με το χρωματιστό νήμα, ανάλογα με το πάχος του και τι βολεύει την κάθε υφάντρια.

Το νήμα περνιέται με το χέρι, οπότε τμήματα του υφαδιού αφήνονται ελεύθερα στην πίσω όψη του υφαντού ή κόβονται και οι άκρες του δένονται με ένα μικρό κόμπο για να μην ξεφτίσουν. Στην περίπτωση που υφαίνεται ένα ελαφρύ ύφασμα, αυτές οι άκρες υφαίνονται μέσα στο στόμιο του υφαντού ώστε να μην εξέχουν. Αλλά και εδώ

μπορεί να γίνει εξαίρεση όταν τα σχέδια είναι πολύ μικρά και πολύ πυκνά. Οπότε μπορεί οι άκρες να μην υφανθούν μέσα στο στόμιο του υφαντού και να μανταριστούν με βελόνα μέσα στο υφαντό όταν αυτό βγει από τον αργαλειό.

Στα υφαντά αυτής της κατηγορίας μπορούν να σχηματιστούν κάθε είδους σχέδια, από τα πιο απλά ως τα πιο σύνθετα, σχέδια γεωμετρικά (μαϊάνδροι, ρόμβοι, σταυροί), ελεύθερα (πουλιά, λουλούδια, ζώα) καθώς και ολόκληρες παραστάσεις ενός θέματος ανάλογα πάντα με τη φαντασία και την ικανότητα της υφάντριας.

3.4. ΠΛΟΥΜΙΣΤΟ ΚΙΛΙΜΙΣΙΟ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΥΦΑΔΙΩΝ

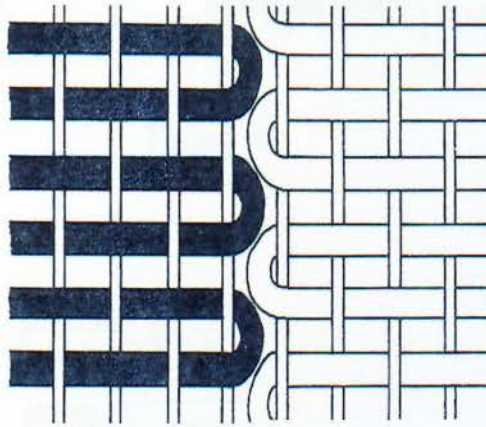
Η λέξη κιλίμι είναι περσικής καταγωγής και σημαίνει ταπέτο, γεγονός όμως που δεν περιόρισε την χρησιμοποίηση της λέξης για να χαρακτηρίσει τρόπο κατασκευής υφαντών. Τα κιλιμίσια υφαντά είναι υφασμένα ως επί το πλείστον με χοντρό υφάδι, δεν έχουν χνούδι, το στημόνι τους δεν φαίνεται καθόλου αλλά σκεπάζεται εντελώς από το υφάδι (ανισομερή ύφανση), ενώ τα μέρη όπου υπάρχουν σχέδια, υφαίνονται με υφάδια διακοπτόμενα, διαφορετικού χρώματος.

Για την κατασκευή πλουμιστού κιλιμίσιου υφαντού, υπάρχουν τρεις μέθοδοι ύφανσης. Η πρώτη είναι το κοφτό, η δεύτερη το δετό και η τρίτη το σταυρωτό κιλιμίσιο.

3.4. 1. ΚΙΛΙΜΙΣΙΟ ΚΟΦΤΟ

Το κιλιμίσιο κοφτό είναι η πιο εύκολη μέθοδος και δημιουργεί ένα μονοπρόσωπο υφαντό (έχει δηλαδή και καλή και ανάποδη). Το ένα χρώμα υφαινομένου ξεκινά από αριστερά και υφαίνεται μέχρι κάποιο σημείο ενώ το άλλο χρώμα έρχεται από την αντίθετη κατεύθυνση, στο διπλανό σημείο. Τα δύο υφάδια επιστρέφουν στα σημεία από όπου ξεκίνησαν, χωρίς να συναντηθούν ή να ενωθούν. Με αυτή τη μέθοδο κάθε χρώμα υφαινομένου περιορίζεται στο δικό του πεδίο έτσι δημιουργείται στα σημεία αλλαγής χρώματος μία σχισμή, ή κόψιμο (Σχ.44).

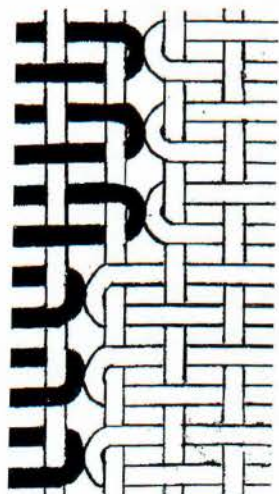
Για αυτό και η μέθοδος αυτή λέγεται κιλιμίσιο κοφτό.

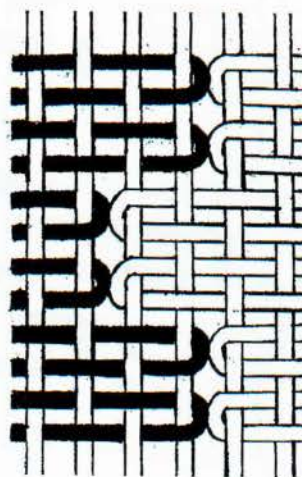
Σχήμα 44

Σαν τεχνική προσφέρεται για το καθαρό χρωματικό περίγραμμα που προσδίδει στα σχέδια (σχ. 44).

Τα σχήματα 45,46,47,48β. αποτελούν παραλλαγές αυτής της τεχνικής και εφαρμόζονται ανάλογα με το σχέδιο, που επιθυμεί να απεικονίσει η υφάντρια στο υφαντό της.

Σχήμα 45

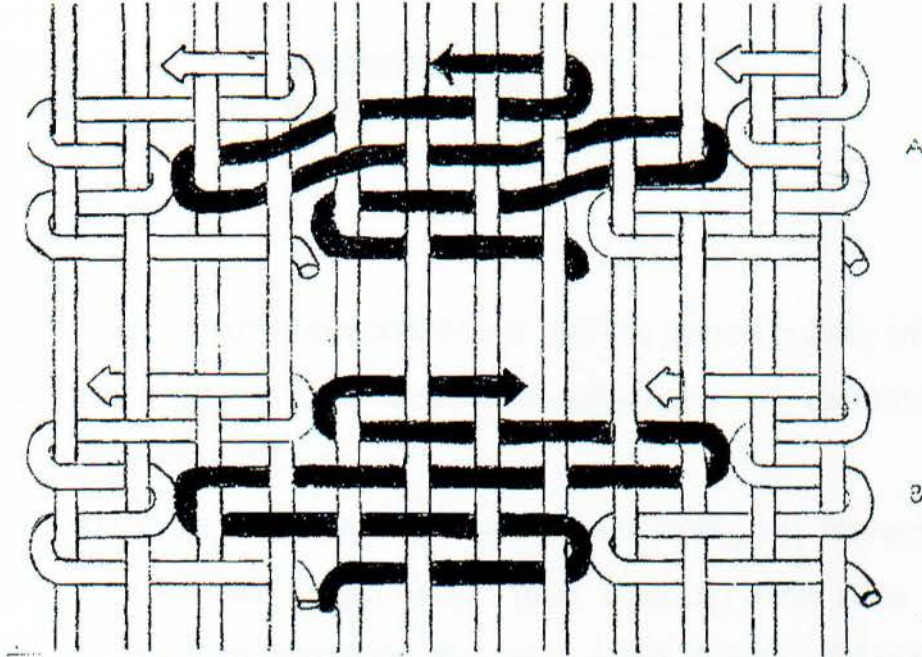

Σχήμα 46

Σχήμα 47

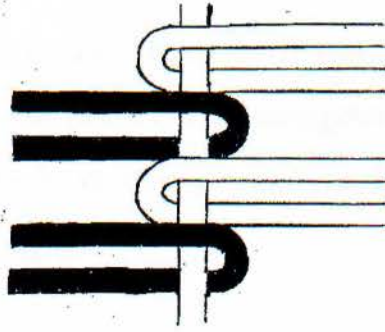
Όταν υπάρχουν χρωματικές επιφάνειες που εισχωρούν η μία μέσα στην άλλη, για να μην δημιουργηθούν προβλήματα με τα στημόνια (Σχ.48Α), τα υφάδια «φυτεύονται» και υφαίνονται από διαφορετικές κατευθύνσεις (σχ.48Β).

Σχήμα 48

3.4.2. ΚΙΑΙΜΙΣΙΟ ΔΕΤΟ (ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΣΤΗΜΟΝΙΩΝ)

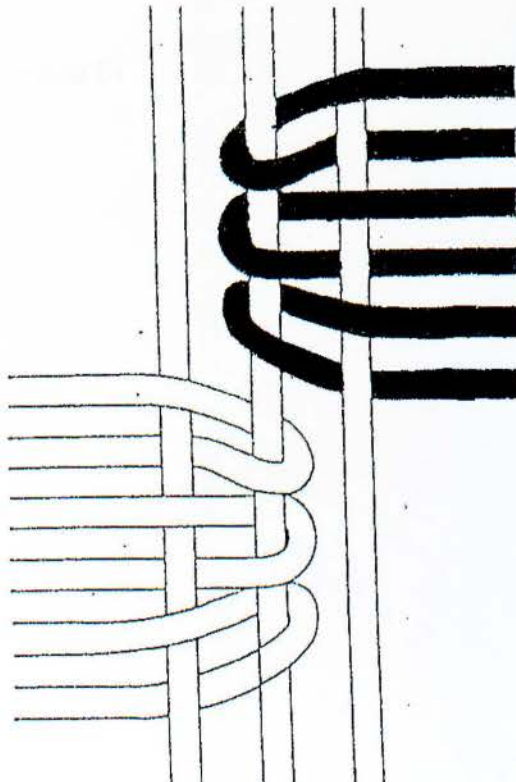
Όπως και η πρώτη, έτσι και αυτή η μέθοδος δημιουργεί ένα μονοπρόσωπο υφαντό. Τα υφάδια προερχόμενα από αντίθετες κατευθύνσεις, χρησιμοποιούν, μοιράζονται το ίδιο στημόνι, πριν επιστρέψουν στο σημείο από όπου ξεκίνησαν (Σχ.49).

Σχήμα 49

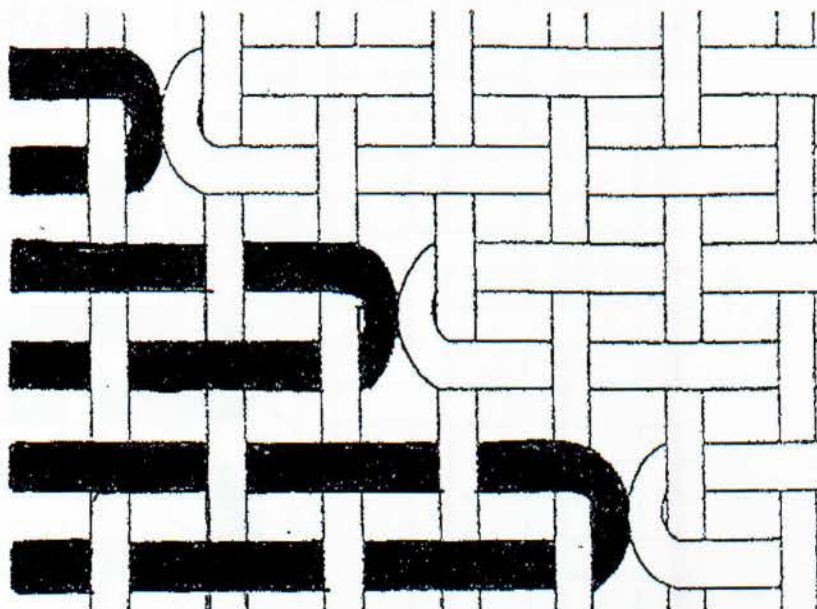
Αυτή η τεχνική είναι η ανθεκτικότερη από τις τρεις τεχνικές σύνδεσης υφαιδιών, αλλά έχει σαν αποτέλεσμα μία οδοντωτή όψη χρώματος, εκεί όπου τα σχήματα χωρίζονται.

Στο σχήμα 50 φαίνεται μία παραλλαγή αυτής της τεχνικής όπου αντί να υφανθεί μία πλήρη σειρά (δύο υφαιδιές) από κάθε χρώμα υφαιδιού, μπορούν να υφανθούν δύο, τρεις ή και τέσσερις (εξαρτώμενες από το πάχος του νήματος) πλήρεις σειρές και μετά το άλλο χρώμα θα μοιραστεί το κοινό στημόνι με τον ίδιο τρόπο.

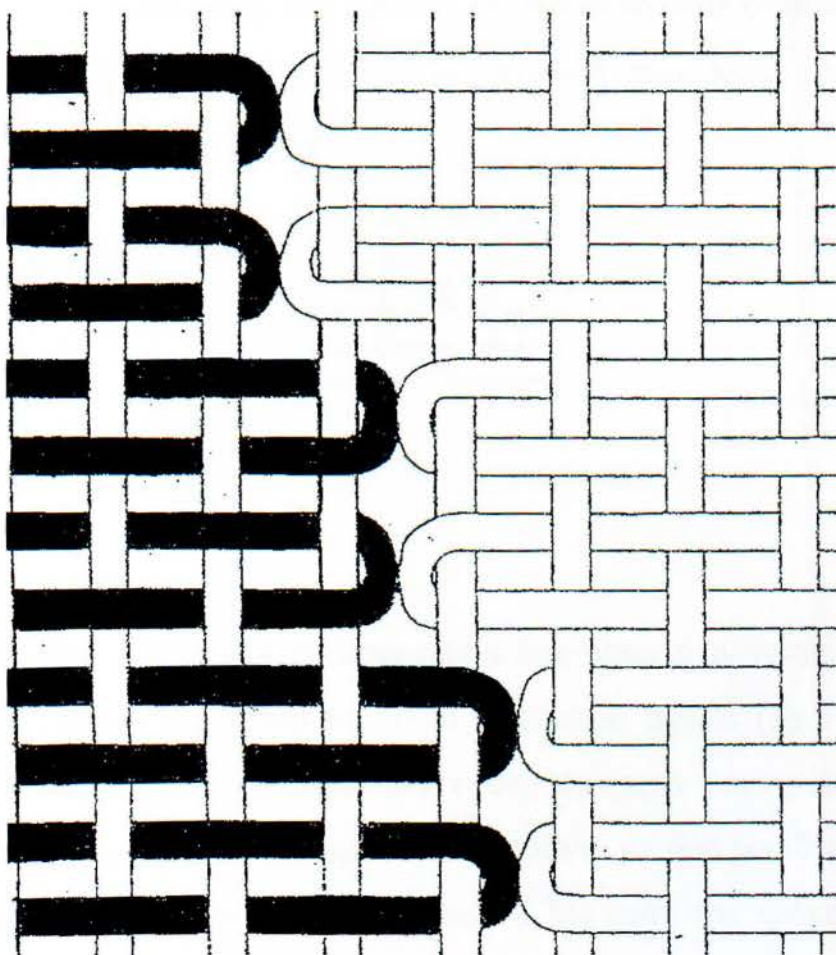
Σχήμα 50

Στο σχήμα 51, βλέπουμε μία παραλλαγή της τεχνικής όπου τα υφάδια μοιράζονται, ζεύγη στημονιών. Όταν υπάρχουν τρία ή και περισσότερα υφάδια που θα μοιραστούν τα κοινά στημόνια, ξεκινούν όλα από την ίδια κατεύθυνση, όπως στο σχήμα 51.

Σχήμα 51

Το σχήμα 52 δείχνει μία παραλλαγή της τεχνικής όπου τα υφάδια αλλάζουν θέση στα κοινά τους στημόνια κάθε δεύτερη πλήρη σειρά (τέσσερις υφαδιές).

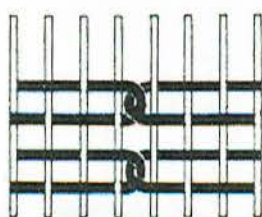

Σχήμα 52

3.4.3. ΚΙΛΙΜΙΣΙΟ ΣΤΑΥΡΩΤΟ (ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΥΦΑΔΙΩΝ)

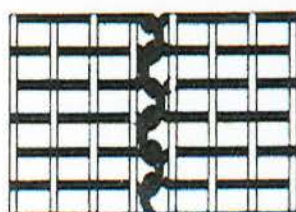
Με αυτή τη μέθοδο αποφεύγονται οι τρύπες που σχηματίζονται με την πρώτη τεχνική.

Υπάρχουν δύο τρόποι σταύρωσης των υφιδιών, το μονό και το διπλό σταύρωμα. Στο μονό σταύρωμα τα δύο υφάδια ξεκινούν από αντίθετες κατευθύνσεις και προτού επιστρέψουν στο σημείο εκκίνησης τους, συμπλέκονται, αγκαλιάζονται δηλαδή στο κενό ανάμεσα στα στημόνια (Σχ. 53).

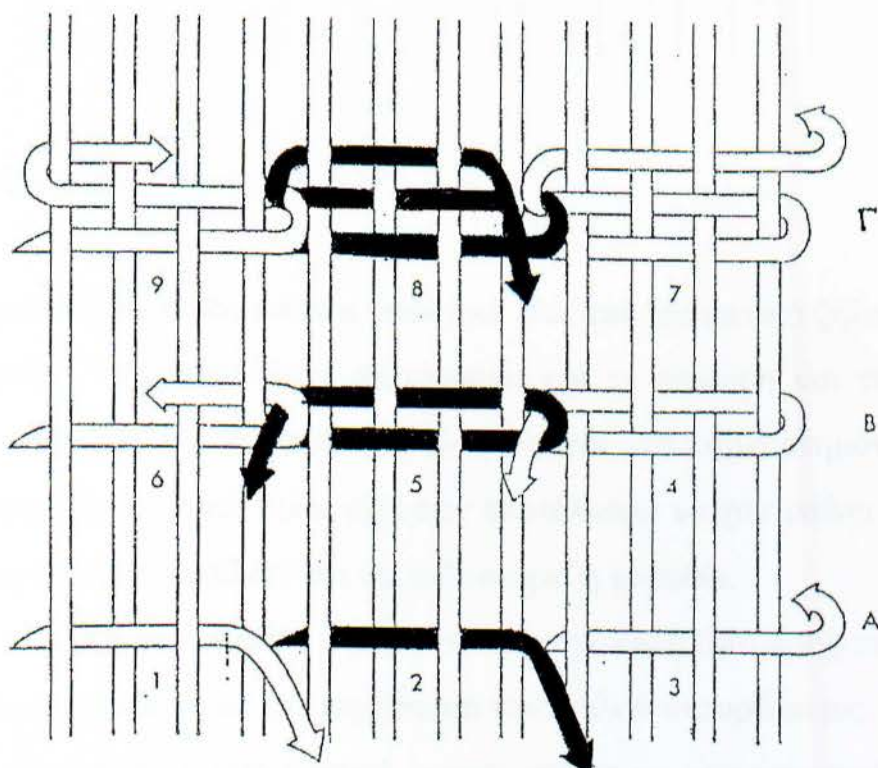
Σχήμα 53

Με το μονό σταύρωμα δημιουργείται ένα υφαντό μονοπρόσωπο (μίας όψης). Υπάρχει όμως και το διπλό σταύρωμα σχήμα (Σχ.54), όπου το υφάδι φεύγει από το σημείο εκκίνησης και πριν επιστρέψει σε αυτό συμπλέκεται στο κενό ανάμεσα στα στημόνια με δύο υφάδια, που έχουν ξεκινήσει από την αντίθετη κατεύθυνση. Με αυτό τον τρόπο το υφαντό γίνεται διπρόσωπο (διπλής όψης).

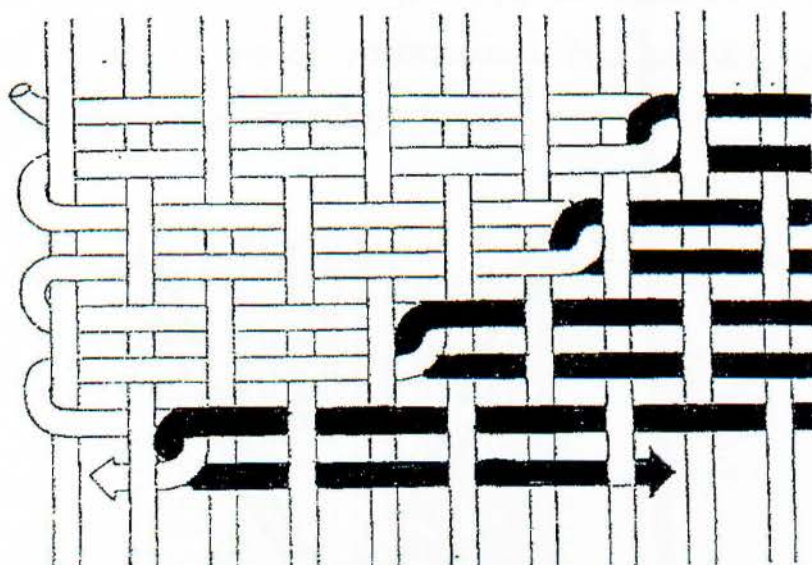
Σχήμα 54

Η ανάποδη όψη παρουσιάζει χοντράδια και ένα είδος δίχρωμης ραφής ή ζιγκ-ζαγκ. Επειδή η ραφή γίνεται από την ανάποδη, υφαίνεται με την ανάποδη προς τα επάνω, για να μπορεί να δημιουργηθεί το σταύρωμα. Όταν υπάρχουν τρία υφάδια που πρόκειται να υφανθούν με αυτή τη μέθοδο τότε πρέπει να φυτευτούν και να κινηθούν προς την ίδια κατεύθυνση. Η σύνδεση μεταξύ τους γίνεται κάθε δεύτερη σειρά. (Σχ.55).

Σχήμα 55

Το σχήμα 56 αποτελεί μία παραλλαγή της τεχνικής, όπου τα υφάδια εμπλέκονται κινούμενα σταδιακά σύμφωνα με τις ανάγκες του σχεδίου.

Σχήμα 56

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η υφάντρια είτε από εξαιρετικό ζήλο είτε από άγνοια, έχει συνδυάσει ταυτόχρονα και τη δεύτερη και την τρίτη μέθοδο. Δηλαδή έχει κάνει και το δέσιμο γύρω από κοινό στημόνι και το διπλό σταύρωμα. Αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα να χοντραίνει άσκοπα η ένωση των δυο υφαδιών και να καθυστερεί η εργασία.

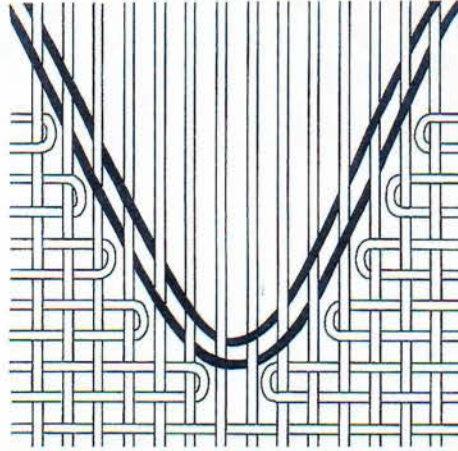
Γενικά τα κιλιμίσια υφαίνονται με την καλή όψη προς τα επάνω, εκτός όπως είπαμε, από την περίπτωση του διπλού σταυρώματος.

Σε ένα κιλιμίσιο υφαντό μπορεί κανείς να μεταχειριστεί και τις τρεις τεχνικές, σε διαφορετικά σημεία, αν αυτό εξυπηρετεί το σχέδιο και διευκολύνει την υφάντρια. Γεγονός είναι ότι το κιλιμίσιο υφαντό θέλει αρκετή εξάσκηση για να φθάσει κανείς στο σημείο να το κατέχει και να το υφαίνει με άνεση.

3.5. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΥΚΛΟΥ ΚΑΙ ΚΑΜΠΥΛΟΓΡΑΜΜΩΝ

ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Υπάρχουν δύο τρόποι για να δημιουργηθούν καμπύλα τμήματα με τον πρώτο τρόπο το υφάδι χρησιμοποιεί ένα μεγάλο αριθμό στημονιών που σταδιακά μειώνεται (Σχ. 57).

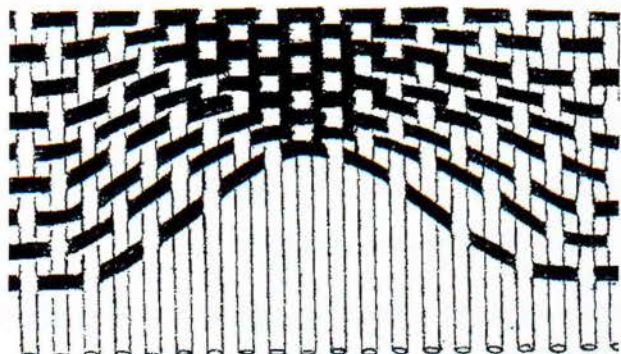
Σχήμα 57

Στην δεύτερη περίπτωση το υφάδι ξεκινά χρησιμοποιώντας ένα ή δύο στημόνια και καταλήγει σε ένα μεγαλύτερο αριθμό στημονιών (Σχ. 58). Τα καμπύλα σχήματα μπορούν έπειτα, είτε να ενοποιηθούν με τον περίγυρο τους, είτε να υπογραμμισθούν με ένα διαφορετικού χρώματος ή πάχους νήμα. (Σχήμα 57).

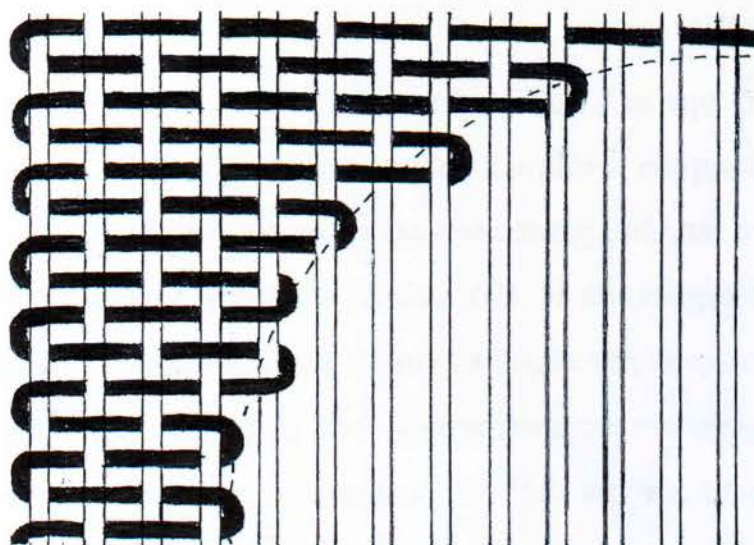
Σχήμα 58

Το υφάδι μπορεί να αποκτήσει καμπυλότητα ως προς την κατεύθυνση του, εάν διαφορετικές επιφάνειες του πυκνοϋφανθούν ή αραιοϋφανθούν αντίστοιχα. (Σχήμα 59).

Σχήμα 59

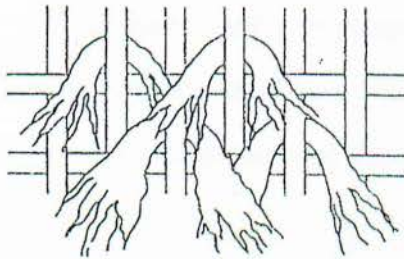
Σχηματίζοντας έναν κύκλο, μερικά στημόνια υφαίνονται αρκετές φορές ενώ κάποια άλλα ενδέχεται να παραληφθούν τελείως. (Σχήμα 60).

Σχήμα 60

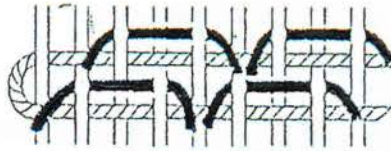
3.6. ΦΛΟΚΩΤΑ

Είναι τα υφαντά που έχουν φλόκια, που εμφανίζουν δηλαδή στην επιφάνεια τους ελεύθερα νήματα σαν την προβιά του προβάτου. Αποτελούν τις πρώτες απόπειρες ύφανσης που έκανε ο πρωτόγονος άνθρωπος, μιμούμενος το δέρμα των ζώων. Πριν ακόμα μάθει να γνέθει και να κατεργάζεται τα νήματα έβαζε απλές τουλούπες μαλλιού ανάμεσα σε υποτυπώδη στημόνια και δημιούργησε έτσι ένα ζεστό ύφασμα για να προφυλάσσεται από το κρύο. (σχ.61)

Σχήμα 61

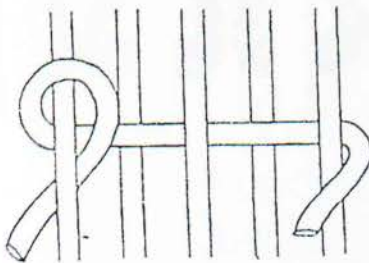
Τα φλοκωτά υφαντά είναι πάντοτε ολόμαλλα. Για την κατασκευή ενός φλοκωτού υφαντού (φλοκάτη), αραιοκλωσμένα κομματάκια μάλλινων νημάτων (φλόκια) περνούν ανάμεσα στα επίσης μάλλινα στημόνια, χωρίς τη βοήθεια θηλειάς ή κόμπου.(Σχήμα 62). Η πυκνότητα και το μήκος των φλόκων ποικίλει ανάλογα με την επιθυμία και τα υλικά που διαθέτει η κάθε υφάντρια. Το μαλλί που χρησιμοποιείται για στημόνια πρέπει να είναι καλής ποιότητας και μακρόνιο. Το ίδιο και για τα φλόκια. Για το υφάδι μπορεί να χρησιμοποιηθεί και μαλλί κατώτερης ποιότητας

Σχήμα 62

Όλο το μάλλινο νήμα, στημόνι, υφάδι και φλόκια, πρέπει να είναι χοντρό, σχεδόν σαν φυτίλι λυχναριού για να έχει σώμα η φλοκάτη. Όμως το στημόνι που χρησιμοποιείται είναι λίγο πιο λεπτό από το υφάδι και πιο στριμμένο.

Μετά την ύφανση η φλοκάτη ράβεται γύρω-γύρω με τα φλόκια προς το μέσα μέρος και πλένεται στη νεροτριβή. Εκεί το μαλλί του στημονιού και του υφαδιού, από το πολύωρο χτύπημα του νερού, πήζουν σηκώνουν χνούδι και το σώμα της φλοκάτης γίνεται σαν τσόχα.

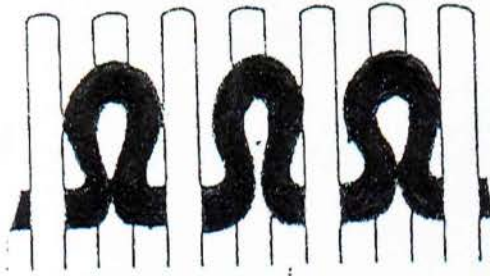
Σχήμα 63

Στο σχήμα 63 υποδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο τοποθετείται ο φλόκος στις άκρες του υφαντού.

3.7.ΘΗΛΕΙΑΣΤΑ

Την ύφανση αυτή τη συναντάμε σε πολλές περιοχές της Ελλάδας με διάφορες ονομασίες όπως βεργωτό (από την βέργα με την οποία γίνεται), θηλειαστό (επειδή έχει θηλιές), κατσαρό, φουσκωτό, φιτυλωτό, συρματερό, κουσκούσες κ.α.

Στις Κυκλάδες αναφέρεται σαν σκουλάτο. Χαρακτηριστικό της τεχνικής αυτής είναι οι θηλιές, ή σκουλιά, που δημιουργούνται από τη μία μόνο όψη του υφαντού, έτσι τα υφαντά αυτά παρουσιάζουν καλή και ανάποδη όψη. Τα υφαντά αυτά έχουν συνήθως μόνο τα διακοσμητικά σχέδια με θηλιές ενώ το φόντο σχηματίζει απλή ύφανση. Μπορεί όμως να είναι ολόκληρη η επιφάνεια του υφαντού διακοσμημένη με θηλιές οπότε το υφαντό ονομάζεται σόσκουλο (σχ.64).

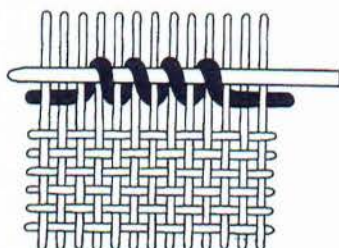

Σχήμα 64

Για τη δημιουργία των θηλιών χρησιμοποιείται μία κυλινδρική ράβδος (βέργα) και το πάχος της εξαρτάται από το μήκος των θηλιών που θα δημιουργηθούν, βέβαια όταν το μήκος των θηλιών είναι μεγάλο αυτές έχουν την τάση να γέρνουν, ενώ ο σκοπός αυτής της τεχνικής είναι να δώσει πάχος στο υφαντό και κυρίως να δημιουργήσει ανάγλυφο σχέδιο.

Το υφάδι που χρησιμοποιείται για την κατασκευή των θηλιών πρέπει να είναι πιο χοντρό από αυτό του φόντου.

Η τεχνική αυτή εφαρμόζεται ως εξής: αφού υφανθεί το φόντο και φτάσουμε στο σημείο όπου πρέπει να γίνει το σχέδιο με τις θηλιές, ρίχνουμε την σαΐτα με το νήμα των θηλιών, αφήνουμε το στόμιο ανοιχτό και το υφάδι πολύ χαλαρό. Βάζουμε τη βέργα επάνω στο στημόνι – όχι μέσα στο στόμιο – βασιτώντας την με το δεξί χέρι και με τη μύτη της βέργας στο σημείο που θέλουμε να αρχίσουμε τις θηλιές. Με τον δείκτη του αριστερού χεριού πιάνουμε το υφάδι, ανάμεσα σε δύο επάνω νήματα του στημονιού, και το περνάμε θηλιαστό στη βέργα από εμπρός προς τα πίσω και με κατεύθυνση από δεξιά προς τα αριστερά (Σχ.65).

Σχήμα 65

Σπρώχνουμε την βέργα και πιάνουμε άλλη θηλιά πιο πέρα. Συνεχίζουμε τη διαδικασία μέχρι να φτάσουμε στην άλλη άκρη του υφαντού κάνοντας τις θηλιές στο σημείο που έχουμε καθορίσει με το σχέδιο. Στα εκτός του σχεδίου τμήματα αφήνουμε το υφάδι μέσα στο στόμιο χωρίς να το κόβουμε. Φτάνοντας στην αριστερή άκρη βεβαιωνόμαστε ότι το νήμα των θηλιών δεν είναι μπόσικο ή ότι δεν είναι πολύ τεντωμένο.

Χωρίς να βγάλουμε τη βέργα και με το στόμιο ακόμα ανοιχτό, χτυπάμε με το χτένι. Στο ίδιο στόμιο, χωρίς να αλλάξουμε πάτημα, ρίχνουμε μία σαΐτιά με το υφάδι του φόντου. Χτυπάμε με το χτένι καλά 1-2 φορές, αλλάζουμε πάτημα και ξαναχτυπάμε 1-2 φορές δυνατά. Με

αυτόν τον τρόπο ύφανσης οι σαϊτιές του υφαδιού του φόντου πρέπει να είναι ζυγές 2 ή 4 ώστε οι θηλιές να έρχονται στα ίδια πατήματα και στα ίδια κλώνια του στημονιού.

Ρίχνουμε λοιπόν μία σαϊτιά με το υφάδι του φόντου στο στόμιο που έχουμε κάνει τις θηλιές, μετά αλλάζουμε πάτημα, χτυπάμε και ρίχνουμε άλλη μία σαϊτιά (ή τρεις) με το υφάδι του φόντου. Ύστερα τραβάμε και βγάζουμε τη βέργα, ξαναχτυπάμε καλά, επαναλαμβάνουμε την ίδια διαδικασία από αριστερά προς τα δεξιά μόνο που τώρα το νήμα πρέπει να έχει κατεύθυνση από αριστερά προς τα δεξιά και από πίσω προς τα εμπρός, ώστε όλες οι θηλιές του υφαδιού να έχουν την ίδια κλίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΥΦΑΝΤΩΝ

Η μεγάλη ποικιλία που παρουσιάζουν τα Κυκλαδίτικα παραδοσιακά υφαντά ως προς την ύλη, τη χρήση και την τεχνική μας υποχρεώνει να τα κατατάξουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες κατά την τεχνική και κατά την ύλη.

4.1ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΥΦΑΝΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥΣ

Εξετάζοντας τα υφαντά ως προς την τεχνική τους τα διακρίνουμε σύμφωνα με το πέρασμα του στημονιού στο χτένι στις εξής κατηγορίες:

Μονό

Είναι το υφαντό που κατά την διαδικασία του πρεμαρίσματος περνά μία κλωστή στημονιού σε κάθε θύρα του χτενιού.

Μονόδιπλο

Η ονομασία αυτή δίνεται στο υφαντό του οποίου οι κλωστές του στημονιού έχουν περαστεί μία σε μία θύρα του χτενιού και δύο κλωστές στην αμέσως επόμενη θύρα. Αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνεται μέχρι να περαστούν όλες οι κλωστές στο χτένι.

Δίμιτο

Σε αυτή την περίπτωση οι κλωστές περνιούνται διπλές σε κάθε θύρα του χτενιού. Η πυκνότητα της ύφανσης επιτυγχάνεται με το δυνατότερο ή το μαλακότερο χτύπημα του υφαδιού από το χτένι του αργαλειού.

Έτσι δημιουργούνται τα κρουστά, πολύ πυκνά υφαντά, όπου τα στημόνια δεν φαίνονται σχεδόν καθόλου χάρη στην πυκνότητα του υφαιδιού.

4.2ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΥΦΑΝΤΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΥΛΗ

Τα υφαντά διακρίνονται σύμφωνα με την πρώτη ύλη σε:

A. Μπαμπακερά.

Όπου το στημόνι και το υφάδι έχουν σαν πρώτη ύλη το βαμβάκι.

B. Υφαντά μπαμπακερά της καλής πρεμάτισης.

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται βαμβακερά υφαντά, τα οποία έχουν σύνθετα σχέδια.

Γ. Μαλλομπάμπακα.

Στα υφαντά αυτά χρησιμοποιείται βαμβακερό στημόνι και μάλλινο υφάδι.

Δ. Μάλλινα

Εδώ την πρώτη ύλη αποτελεί το μαλλί.

E. Υφαντά από κατσικότριχα.

Για την δημιουργία αυτών των υφαντών χρησιμοποιείται στημόνι και υφάδι από κατσικότριχα.

Στην συνέχεια αναφέρονται οι τύποι αυτών των υφαντών και ορισμένες γενικές και τεχνικές πληροφορίες που είναι χρήσιμες για την δημιουργία τους.

ΜΠΑΜΠΑΚΕΡΑ

ΣΑΚΟΦΙ.

Για την κατασκευή του χρησιμοποιούσαν χρώμα άσπρο, 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, όλες τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανά δυο από τις θύρες του χτενιού. Έκαναν δύο πεταλιές για να γίνει κρουστό. Το ύφασμα ήταν κατάλληλο για ανδρικά εσώρουχα και ζυμπούνια για ηλικιωμένες γυναίκες.

Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας έφτανε τις 7 πήχες.

ΣΥΡΤΟ

Για την κατασκευή του χρησιμοποιούσαν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές τις περνούσαν ανά δυο από όλες τις θύρες του χτενιού. Επειδή το ήθελαν κρουστό έκαναν δύο δυνατές πεταλιές (Σχ.66).

Το χρώμα που χρησιμοποιούσαν περισσότερο ήταν το άσπρο και μάλιστα έβαζαν στο διάσιμο λευκασμένο στημόνι και με την πρεμάτιση σχηματίζονταν διάφορα σχέδια, συχνά χρησιμοποιούσαν και δύο σαίτες με δύο διαφορετικά χρώματα υφιδιού το ένα ήταν πάντα το άσπρο. Το ίδιο ύφασμα έκαναν και με μπλε στημόνι και υφάδι. Από αυτόν τον τύπο υφαντού έκαναν τραπεζόμαντιλα , πετσέτες φαγητού, νυφτόμπολιες για καθημερινή χρήση.

Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας έφτανε τις 6-7 πήχες.

ΒΡΑΧΑΝΙ.

Το υφαντό αυτού του τύπου είχε χρωματοστοιχία έτσι στο διάσιμο έμπαιναν 8 άσπρες και 8 μπλε κλωστές, το υφάδι είχε πάντα

μπλε χρώμα. Στην καλή όψη του υφάσματος επικρατούσε το μπλε χρώμα ενώ η μέσα όψη ήταν ασπρόθωρη (Σχ. 67,68).

Χρησιμοποιούσαν 4 μιτάρια, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανά δυο από όλες τις θύρες του χτενιού, έκαναν δύο γερές πεταλιές για να γίνει πιο κρουστό. Από το ύφασμα αυτό έκαναν τα παντελόνια της καλής φορεσιάς. Η ημερήσια παραγωγή της υφάντριας έφτανε τις 5-6 πήχες.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΤΟ.

Σε αυτόν τον τύπο υφάσματος γινόταν διάφοροι συνδυασμοί σε χρώμα και σε σχέδια. Κατά το διάσιμο έκαναν κάποια χρωματοστοιχία στο στημόνι και για το υφάδι χρησιμοποιούσαν δύο ή και τρία χρώματα. Όλες τις κλωστές τις περνούσαν ανά δυο από τις θύρες του χτενιού, τελάρα 4, ποδαρικά 2, χτένι των 6 πενηνταριών, πεταλιές δύο. Το ύφασμα ήταν κατάλληλο για τραπεζομάντιλα, πετσέτες τραπεζιού και για μπορντούρα στις πλευρές ενός υφαντού (Σχ.69).

Αρκετές φορές χρησιμοποιούσαν άσπρο και μπλε χρώμα τόσο για το στημόνι όσο και για το υφάδι, με αποτέλεσμα το υφαντό να έχει άσπρο φόντο, με μπλε σχέδια. Σε αυτή την περίπτωση το ονόμαζαν σταυρουλάτο σκέτο και από αυτό κατασκεύαζαν ανδρικά πουκάμισα και φουστάνια. Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας έφτανε τις 6-7 πήχες.

ΚΟΥΠΑΤΟ

Τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν για αυτόν τον τύπο υφαντού ήταν το μπλε και το άσπρο, για το στημόνι αλλά και για το υφάδι. Χρειάζονταν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανα δυο από όλες τις θύρες του χτενιού, πεταλιές έκαναν δύο (Σχ. 70).

Το ύφασμα ήταν κατάλληλο για ανδρικά παντελόνια. Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντρας έφτανε τις 5-6 πήχες.

ΨΑΘΑΤΟ

Έκαναν διάφορους συνδυασμούς κατά το διάσιμο και το πρεμάτισμα με μπλε και άσπρο στημόνι. Χρησιμοποιούσαν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανά δυο από κάθε θύρα του χτενιού, πεταλιές έκαναν δύο.

Για το υφάδι χρησιμοποιούσαν και άσπρο και μπλε νήμα. Από αυτό το ύφασμα έκαναν κυρίως ανδρικά πουκάμισα. Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας ήταν 5-6 πήχες.

ΚΟΥΡΕΛΟΥΔΕΣ

Οι κουρελούδες ήταν μακρόστενοι τάπητες και προορίζονταν για όλους τους κυρίως χώρους του σπιτιού. Το μήκος τους έφτανε τις τρεις πήχες (270 cm).

Για στημόνι χρησιμοποιούσαν κουρελόνημα δίκλωνο ή τρίκλωνο στριμμένο. Τα χρώματα που προτιμούσαν ήταν το άσπρο και το κόκκινο.

Το υφάδι προέρχονταν από τον άχρηστο ρουχισμό, τον οποίο κόβανε σε λωρίδες, που είχαν πλάτος ένα δάχτυλο και που τις ένωναν στο μήκος. Τις λωρίδες από άσπρα ρούχα τις βάφανε διάφορα ανοιχτά χρώματα (Σχ. 72,73).

Αντί για σαΐτες τύλιγαν τις λωρίδες κατά χρώμα επάνω σε λεπτά καλαμάκια, που είχαν μήκος περίπου τριάντα πόντους. Χρησιμοποιούσαν δύο τελάρα, δύο ποδαρικά, χτένι των 2½ ή 3 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανά μια από όλες τις θύρες του χτενιού. Πεταλιές έκαναν τρεις γερές για να στρώσει η λωρίδα και να φανεί το

χοντρό στημόνι. Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας μπορούσε να φτάσει τις 10 πήχες στις απλές και 7 με 8 με τα σχέδια.

ΑΡΚΟΥΔΕΣ

Οι αρκούδες ήταν μικρά ταπέτα για συγκεκριμένες θέσεις όπως στην κύρια είσοδο, μπροστά από το κρεβάτι και τον καναπέ. Παλιότερα τις έφτιαχναν στο χέρι, αργότερα όμως άρχισαν να τις υφαίνουν στον αργαλειό.

Και σε αυτή την περίπτωση βασικό υλικό αποτελούσε ο άχρηστος ρουχισμός, κομμένος όμως σε λωρίδες διπλάσιου πλάτους, από των κουρελούδων. Η κατασκευή τους απαιτούσε περισσότερο χρόνο, γιατί η υφάντρια σταματούσε κάθε φορά που ύφαινε ένα δάχτυλο και λιγότερο, για να τραβήξει επάνω από την επιφάνεια του υφάσματος την λωρίδα γύρω στα δύο δάχτυλα για να γίνουν οι θηλιές. Έκαναν ένα πλαίσιο με σκουρόχρωμες λωρίδες και στη μέση διάφορα σχέδια με ανακατεμένες ανοιχτόχρωμες λωρίδες (Σχ. 71).

ΦΑΣΚΙΕΣ

Οι φασκιές με τις οποίες τύλιγαν τα μωρά ήταν ένα από τα μικρότερα υφαντά, αλλά το υπολόγιζαν σαν ένα είδος ανάγκης και γι' αυτό το λόγο δεν έλειπε από κανένα σπίτι. Είναι το στενότερο υφαντό που γινόταν στον αργαλειό και δεν παρουσίαζε δυσκολίες στην κατασκευή.

Για την κατασκευή τους χρησιμοποιούσαν άσπρο στημόνι και υφάδι, 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 5 πενηνταριών, αλλά χρησιμοποιούσαν μόνο τα 50 δόντια από τη μέση του, τις κλωστές τις περνούσαν ανά δυο από όλες τις θύρες του χτενιού, πεταλιές έκαναν δύο γερές.

ΜΠΑΜΠΑΚΕΡΑ ΥΦΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΠΡΕΜΑΤΙΣΗΣ

ΚΟΥΒΕΡΤΕΣ

Ήταν ύφασμα κρουστό, μονόχρωμο αλλά μπορεί να είχε και χρωματοστοιχία στο υφάδι, μέχρι δύο χρώματα. Χρησιμοποιούσαν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών. Τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν όλες ανα δυο από κάθε θύρα του χτενιού, έκαναν δύο δυνατές πεταλιές.

Η παραγωγή της υφάντριας ποικίλε και εξαρτιόταν από το σχέδιο (Σχ. 74,75, 76, 77).

ΤΡΑΠΕΖΟΜΑΝΤΙΛΑ

Ύφασμα του τύπου κρουστό σε ποικίλους συνδυασμούς χρωμάτων και σχεδίων, που προέρχονταν από το διάσιμο, το πρεμάτισμα και τα πατήματα. Χρησιμοποιούσαν 2-4 τελάρα, 2-4 ποδαρικά, χτένι των έξι πενηνταριών, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν ανα δυο από όλες τις θύρες του χτενιού. Για το υφάδι χρησιμοποιούσαν πολλές σαΐτες με διαφορετικά χρώματα, πεταλιές έκαναν δύο δυνατές (Σχ. 78,79,80).

ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ

Γίνονταν με την ίδια τεχνική και υλικά, που χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή τραπεζομάντιλων.

ΜΑΛΛΟΜΠΑΜΠΑΚΑ

ΕΣΩΡΟΥΧΑ

Το ύφασμα που χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή γυναικείων και ανδρικών εσωρούχων, διέφερε από το σεντονόπανο γιατί αυτό είχε χνουδωτή επιφάνεια, πιο σκούρο χρώμα και ήταν πιο άγριο στην αφή που το προκαλούσε η πρόσμιξη του μαλλιού.

Το υφαντό αυτό ανήκει στον τύπο του μονόδιπλου.

Χρησιμοποιούσαν βαμβακερό στημόνι και μάλλινο υφάδι, 4 τελάρα, 2 ή 4 ποδαρικά, χτένι των 5 ½ ή 6 πενηνταριών, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν από τις θύρες του χτενιού μία μονή και μία διπλή, πεταλιές έκαναν δύο. Η ημερήσια παραγωγή του έφτανε τις 6 πήχες.

ΣΕΝΤΟΝΟΠΑΤΑΝΙΕΣ

Οι σεντοπατανιές είναι κλινοσκεπάσματα τα οποία χρησιμοποιούσαν κατά την χειμερινή περίοδο, επειδή ήταν ζεστά (Σχ. 81, 82, 83, 84).

Τις συναντάμε αρκετά συχνά σε απλούς παραδοσιακούς τύπους, επειδή πρόκειται για ρουχισμό οικιακής χρήσης. Βέβαια με το πέρασμα του χρόνου αυτές εμπλουτίστηκαν με νέα στοιχεία, με αποτέλεσμα να έχουν πιο σύνθετα σχέδια και καλύτερη εμφάνιση.

Για την κατασκευή τους χρησιμοποιούσαν στημόνι βαμβακερό και υφάδι μάλλινο, 4 μιτάρια, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν από τις θύρες του χτενιού μία μονή και μία διπλή, για το υφάδι χρησιμοποιούσαν δύο χρώματα, έκαναν δύο πεταλιές και η ημερήσια παραγωγή έφτανε τις 4 πήχες.

ΠΑΤΑΝΙΕΣ

Ανήκουν και αυτές στα κλινοσκεπάσματα, που τα χρησιμοποιούσαν παλιότερα την περίοδο της άνοιξης όπως και του φθινοπώρου, που τα σεντόνια, σαν σκέπασμα είναι ελαφρά και οι κουβέρτες βαριές. Τις χρησιμοποιούσαν επίσης και σαν καλύμματα του κρεβατιού και για τον λόγο αυτό κατασκευάζονταν με ιδιαίτερη φροντίδα (Σχ. 85,86 87).

Υφαίνονταν από έμπειρες υφάντριες γιατί παρουσίαζαν μερικές τεχνικές δυσκολίες στο διάσιμο, το πρεμάτισμα και την ύφανση, για την εκτέλεση των διάφορων σχεδίων και άλλων διακοσμητικών στοιχείων. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία από αυτό το είδος κλινοσκεπάσματος. Η ίδια ποικιλία υπάρχει και στα διακοσμητικά στοιχεία που πλαισίωναν τα υφαντά (κρόσσια, δαντέλες).

Τα απαιτούμενα για την παραγωγή τους υλικά ήταν βαμβακερό στημόνι, μάλλινο υφάδι, 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών. Οι κλωστές του στημονιού περνούσαν από τις θύρες του χτενιού μία μονή και μία διπλή, αφού το ύφασμα ανήκε στον τύπο του μονόδιπλου.

Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας ποίκιλε ανάλογα με το σχέδιο.

ΥΦΑΝΤΑ ΜΑΛΛΙΝΑ

ΠΑΤΑΝΙΕΣ ΠΟΣΤΑΛΙΔΙΚΕΣ

Οι πατανίες αυτού του τύπου που οφείλουν το όνομά τους στις μονόχρωμες ή πολύχρωμες οριζόντιες λωρίδες, τις λεγόμενες πόστες, είναι κλινοσκεπάσματα χειμωνιάτικα καθημερινής χρήσης μέτρια σε βάρος(Σχ. 88, 89, 90,91).

Για την κατασκευή τους δεν υπάρχουν αξεπέραστα τεχνικά εμπόδια και για τον λόγο αυτό η παραγωγή τους συνεχίζεται έστω και περιορισμένα, όπως συμβαίνει και με όλους τους τύπους των ντόπιων παραδοσιακών υφαντών. Επικρατέστερο χρώμα είναι το κόκκινο σε ζωνρούς τόνους, ακολουθούν το πράσινο και το μπλε. Στις περισσότερες έχει δεθεί κρότσι από το ίδιο υλικό, αλλά σε μεγάλη ποικιλία σχεδίων και ακολουθούν τα πλαισιώματα με δαντέλα πλεγμένη στο βελονάκι και αυτή σε μεγάλη ποικιλία σχεδίων.

Το πρεμάτισμα γίνεται συχνότερα στον τύπο του μονού ή του μονόδιπλου. Για την κατασκευή τους απαιτούνται 2-4 τελάρα, 2 ποδαρικά, χτένι των 5½ ή 6 πενηνταριών. Οι κλωστές του στημονιού περνούν από όλες τις θύρες του χτενιού στην περίπτωση του μονού ανά μια και του μονόδιπλου ανά μια και στην αμέσως επόμενη θύρα ανά δυο, πεταλιές έκαναν 2-3.

ΠΑΤΑΝΙΕΣ ΚΙΛΙΜΕΡΕΣ

Οι κιλιμερές πατανίες ήταν σκεπάσματα βαριά, που και παλιότερα δεν υπήρχαν σε αφθονία, αλλά πριν από αρκετά χρόνια η κατασκευή τους σταμάτησε εντελώς, εξ' αιτίας του μεγάλου κόστους τους (Σχ. 92).

Οι νεώτερες κατασκευές είναι ηλικίας πάνω από μισό αιώνα. Και αυτές έγιναν από υφάντριες για δική τους χρήση. Εφ' όσον λείπουν τα πολύ παλιά δείγματα, είναι αδύνατον να ειπωθεί γνώμη, σχετικά με το βαθμό της επίδρασης επάνω στους ντόπιους τύπους, των ξενόφερτων σχεδίων. Χρησιμοποιούσαν 2-4 τελάρα, 2-4 ποδαρικά, χτένι των 4-6 πενηνταριών, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν από τις θύρες του χτενιού ανάλογα με την περίπτωση. Χρησιμοποιούσαν πολλά χρώματα για το υφάδι και έκαναν τρεις δυνατές πεταλιές.

ΠΑΤΑΝΙΕΣ ΔΕΞΙΜΑΤΕΣ

Οι πατανίες αυτές είναι το πιο διαδομένο υφαντό γι' αυτό όλες οι υφάντριες ήξεραν να τις υφαίνουν. Χρησίμευαν σαν χειμερινά κλινοσκεπάσματα, αλλά και για το στόλισμα του κρεβατιού. Και παρόλη την εισαγωγή μοντέρνων, καμηλό κ.α. δεν εκτοπίστηκαν εντελώς και είναι από τα λίγα υφαντά τα οποία κατασκευάζουν μερικές υφάντριες και τα προσφέρουν σε ντόπιους και σε ξένους (Σχ. 93,94,95,96).

Πρόκειται για το υφαντό, που ξεκίνησε από μερικούς τύπους και έφθασε στο σημείο να εντυπωσιάζουν οι παραλλαγές και τα νέα σχέδια που υπάρχουν σήμερα. Τον ίδιο πλούτο βρίσκει κανείς και στον τομέα των χρωμάτων, των κρουστών ή των δαντελών που το πλαισιώνουν. Εκτός από κλινοσκεπάσματα, οι ίδιοι τύποι χρησιμεύουν και στην κατασκευή τραπεζομάντιλων, κουρτινών κ.λ.π. Στις περιπτώσεις όμως αυτές το υλικό ύφανσης ποικίλει.

Τεχνικές δυσκολίες υπάρχουν στο διάσιμο, στην πρεμάτιση και στην ύφανση, ιδιαίτερα μάλιστα σε εκείνες που γίνονται με 6 ποδαρικά. Χρησιμοποιούσαν 4-6 τελάρα, 4-6 ποδαρικά, χτένι των 5½ πενηνταριών, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν όλες ανά δυο από τις θύρες του χτενιού, για το υφάδι είχαν δύο χρώματα, πεταλιές έκαναν 3. Η ημερήσια παραγωγή μίας υφάντριας εξαρτάται από το σχέδιο, αλλά δεν είναι μεγάλη.

ΜΠΟΞΑΔΕΣ

Ο μάλλινος μποξάς ήταν το απαραίτητο χειμωνιάτικο συμπλήρωμα της ηλικιωμένης γυναίκας, άσχετα με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκε. Μπορεί να πει κανείς, ότι είναι το μοναδικό υφαντό που κράτησε τον παλιό τύπο του χωρίς να υποστεί τροποποίηση.(Σχ.97,

98, 99). Για την κατασκευή του χρησιμοποιούσαν σαν βασικά χρώματα το μαύρο, το καφετί και το κανελί μαλλί των προβάτων στο φυσικό τους χρώμα ενώ κάποιες φορές έβαζαν και λίγες σαϊτιές άσπρο. Το υφαντό γινόταν τετράγωνο λίγο πιο μεγάλο από μία πήχη του πετάλου. Επειδή φοριόταν στην πλάτη διπλωνόταν διαγώνια, οπότε έπαιρνε σχήμα τριγωνικό, συνήθως αντί για κρόσσι κανονικό έστριβαν σαν κορδονάκι το στημόνι που άφηναν στην ξύφανση και αφού το κομπόδεσαν, αλλά μόνο από τη μία πλευρά. Τον μποξά τον φορούσαν όταν έβγαιναν από το σπίτι.

Η κατασκευή αυτού του υφαντού σταμάτησε οριστικά πριν από χρόνια, γιατί έπαψαν να φορούν μποξάδες.

Είχε μερικές τεχνικές απαιτήσεις στην κατασκευή του ο μποξάς, τόσο στο διάσιμο όσο και στο πρεμάτισμα για να γίνουν τα σχέδια. Το ύφασμα γινόταν στον τύπο του δίμιτου,. Χρησιμοποιούσαν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 6 πενηνταριών, τις κλωστές του στημονιού τις περνούσαν ανα δυο από όλες τις θύρες του χτενιού, για το υφάδι χρησιμοποιούσαν δύο ή τρία χρώματα και έκαναν τρεις πεταλιές.

ΚΑΠΟΤΑ ΒΟΣΚΩΝ

Τα καπότα που φορούσαν οι βοσκοί τον χειμώνα ήταν το πιο χοντρό υφαντό από μαλλί που γινόταν στον αργαλειό και τα ύφαιναν μόνο οι γυναίκες των γεωργοκτηνοτρόφων. Τα λευκά μάλλινα καπότα ήταν τα πιο συνηθισμένα. Το υφαντό γινόταν στον τύπο του μονόδιπλου. Ένα καλό καπότο χρειαζόταν περίπου τρεις οκάδες μαλλί, χοντροκλωσμένο. Τα καπότα δεν έχουν μανίκια ούτε τσέπες, αλλά μόνο κουκούλα, που έσφιγγε στο λαιμό με κορδέλια (Σχ. 100).

Στο εμπρός μέρος είχε ραμμένες από το μέσα μέρος δύο λωρίδες πλατειές, από επάνω ως κάτω, για να μην ανοίγει με τον αέρα και στη

μέση του ύψους οι λωρίδες αυτές ήταν άραφτες γύρω στους είκοσι πόντους από την προς το εσωτερικό πλευρά, για να μπαίνουν εκεί τα χέρια και να το κρατούν διπλωμένο πάνω στο σώμα. Το μάκρος του έφτανε ως τους αστραγάλους. Υλικά χρησιμοποιούμενα: στημόνι από μαλλί προβάτου διπλοκλωσμένο, από χοντροκλωσμένο μαλλί γινόταν και το υφάδι, τελάρα 4, ποδαρικά 4, χτένι αρύπλατο των 6 πενηνταριών, πεταλιές τρεις δυνατές, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν από τις θύρες του χτενιού ανα μια και στην επόμενη θύρα ανα δυο.

Αφού ράβανε το ρούχο, το έβαζαν σε ζεματιστό νερό για αρκετή ώρα. Μετά το έβγαζαν και το χτυπούσαν με ξύλινο κόπανο για να μπάσει και να γίνει αδιάβροχο.

ΖΩΝΑΡΙΑ ΑΣΠΡΑ

Το ανδρικό ζωνάρι, για το οποίο γίνεται εδώ λόγος, δεν έχει καμία σχέση με το πολύχρωμο μεταξωτό, κροσάτο, που έμπαινε πάνω από την υδραϊκή βράκα και αποτελούσε διακοσμητικό συμπλήρωμα αυτής της αμφίεσης(Σχ. 101).

Το άσπρο μάλλινο ζωνάρι, που για μοναδικό στόλισμα του είχε μερικές σαϊτιές από λευκό νήμα και ένα αραιό κροσάκι από το στημόνι του, το φορούσαν όσοι έκαναν ιδιαίτερα κοπιαστική εργασία για την προστασία της μέσης αλλά και όσοι αντιμετώπιζαν προβλήματα με τη μέση τους, μέσα από τα ρούχα τους. Το πλάτος του ήταν 10-12 πόντους και το μάκρος του περίπου τρία μέτρα. Χρησιμοποιούσαν 4 τελάρα, 4 ποδαρικά, χτένι των 5½ πενηνταριών, οι κλωστές περνούσαν από τις θύρες του χτενιού ανά μια και στην επόμενη θύρα ανά δυο , αφού το ύφασμα αυτό ήταν του τύπου μονόδιπλο.

ΥΦΑΝΤΑ ΑΠΟ ΚΑΤΣΙΚΟΤΡΙΧΑ

ΡΑΣΑ ΜΟΝΑΧΩΝ

Το ύφασμα από το οποίο γινόταν το εξωτερικό ρούχο των μοναχών, οι οποίοι έκαναν και διάφορες αγροτικές εργασίες, δεν ήταν τόσο σκληρό όσο εκείνο των καπότων.

Για την κατασκευή τους χρησιμοποιούσαν μαύρη κατσικότριχα. Για να μην παρουσιάζονται προβλήματα στην ύφανση, αλλά και για να γίνεται το ύφασμα πιο μαλακό, ανακάτευαν την κατσικότριχα με μαύρο μαλλί, από αυτή την μίξη έφτιαχναν ένα χοντροκλωσμένο υφάδι. Για στημόνι χρησιμοποιούσαν κουρελοστήμονο που το έβαφαν μαύρο με φυτικές ουσίες.

Το ύφασμα γινόταν στον τύπο του μονόδιπλου, χρησιμοποιούσαν 2 τελάρα, 2 ποδαρικά, χτένι αρύπλατο των 5½ πενηνταριών, οι κλωστές του στημονιού περνούσαν από τις θύρες του χτενιού ανά μια και στην επόμενη θύρα ανά δυο. πεταλιές έκαναν τρεις δυνατές. Μετά το ράψιμο τα άφηναν για αρκετή ώρα μέσα σε καυτό νερό για να γίνουν πιο κρουστά.

ΚΑΠΟΤΑ ΒΟΣΚΩΝ

Τα καπότα που γίνονταν από κατσικότριχα τα ονόμαζαν τρίχινα. Τα τρίχινα καπότα ήταν κατώτερης ποιότητας από τα μάλλινα. Αυτά δεν ήταν μονόχρωμα, αλλά χρησιμοποιούσαν τρίχα από κατσίκια άσπρη, μαύρη, σταχτιά και καφετιά. Κάθε χρώμα το κατεργάζονταν ξεχωριστά και στη συνέχεια τα ύφαιναν σχηματίζοντας οριζόντιες φάσες για να είναι πιο εμφανίσιμα. Εκτός από την περίπτωση του στημονιού που το άφηναν άσπρο, οι υπόλοιπες διεργασίες δεν διέφεραν από αυτές των μάλλινων καπότων.

ΤΑΠΕΤΑ

Τα ταπέτα που ύφαιναν για να στρώσουν σε διάφορους χώρους του σπιτιού, σχημάτιζαν οριζόντιες ρίγες τα περισσότερα, και συχνότερα χρησιμοποιούσαν τη μαύρη τρίχα, την κανελιά και την σταχτιά (Σχ.102,103).

Οι πιο σύγχρονες υφάντριες χρησιμοποίησαν περισσότερα χρώματα και κατάφεραν να κάνουν πιο αξιόλογα ταπέτα. Και σε αυτή την περίπτωση ισχύουν εκείνα που προαναφέρθηκαν, στην τεχνική πλευρά.

ΠΕΤΣΕΤΕΣ ΓΙΑ ΛΙΟΤΡΙΒΙΑ

Το ύφασμα, που ήταν αναγκαίο στα παλιού τύπου ελαιοπιεστήρια για να βγει το λάδι από τις ελιές, ήταν η πιο υπολογίσιμη προσφορά της κατσικότριχας στην κοινωνική ζωή των νησιών (Σχ.104).

Από αυτό κατασκεύαζαν θήκες, στο πλάτος του υφαντού μέσα στις οποίες έβαζαν τις πολτοποιημένες ελιές, σε στρώμα πάχους 5-6 πόντους και μετά τις τοποθετούσαν στο πιεστήριο τη μία πάνω από την άλλη και γύρω στις 40 συνολικά. Στην πίεση αυτή η κατσικότριχα αποδείχθηκε όχι μόνο πιο ανθεκτική, από τις φυτικές ίνες, αλλά και πιο κατάλληλη στο να συγκρατεί τις ψύχες του καρπού και να βγαίνει καθαρό το λάδι.

Το κλώσιμο της τρίχας γινόταν στη σβίγα αλλά με διαφορετικό τρόπο από εκείνο του βαμβακιού. Η κλωστή ήταν χοντροκλωσμένη και είχε μήκος περίπου 15 μέτρα και την ονόμαζαν καζίλι. Το ίδιο χρησίμευε σαν στημόνι και σαν υφάδι. Στα νεώτερα όμως χρόνια το στημόνι από

κατσικότριχα αντικαταστάθηκε από στημόνι κατασκευασμένο από φυτικές ίνες.

Το διάσιμο και το πρεμάτισμα γινόταν με τον γνωστό τρόπο με τη διαφορά ότι οι κλωστές του στημονιού δεν περνούσαν από όλες τις θηλιές των μιταριών, γιατί αν γινόταν αυτό θα φρακάριζαν και η ύφανση θα δυσκολευόταν. Το χτένι ήταν πολύ αρύπλατο, για να περνά από τις θύρες του το τόσο χοντρό στημόνι, αλλά και πάλι έσπαγαν συχνά τα δόντια του και αχρηστευόταν. Μερικοί νεώτεροι ιδιοκτήτες λιοτριβιών, για να αποφύγουν τις δυσχέρειες και την καθυστέρηση στην ύφανση, κατασκεύασαν μεταλλικά χτένια. Από τα δόντια του χτενιού χρησιμοποιούσαν 35-40 ζευγάρια, γιατί το πλάτος του υφάσματος ήταν περίπου 60 πόντους. Από τις θύρες του περνούσαν μια –μια όλες οι κλωστές του στημονιού. Αντί για σαΐτα είχαν κοντά καλαμάκια, πάνω στο οποίο τύλιγαν το υφάδι. Το ύφασμα γινόταν, στον τύπο του μονού. Χρειάζονταν δύο τελάρα το ίδιο και ποδαρικά, πεταλιές έκαναν τρεις δυνατές. Μετά το ράψιμο έβαζαν τις πετσέτες σε ζεστό νερό να γίνουν πιο κρουστές.

ΠΗΧΗ: Το μέτρο που χρησιμοποιούσαν οι υφάντριες και πριν ήταν χαραγμένο επάνω στο πέταλο. Το μήκος του ήταν 90 πόντους.

ΠΕΝΗΝΤΑΡΙΑ: Τα εικοσιπέντε ζευγάρια δόντια του χτενιού. Το πλάτος του χτενιού μετριόταν με πενηνταριές.

ΑΡΥΠΛΑΤΟ: Το χτένι που είχε αραιά δόντια για να περνάνε τα πολύ χοντρά νήματα.

Σύγχρονος παραδοσιακός αργαλειός (Σχ. 105).

Μπαμπακερά υφαντά

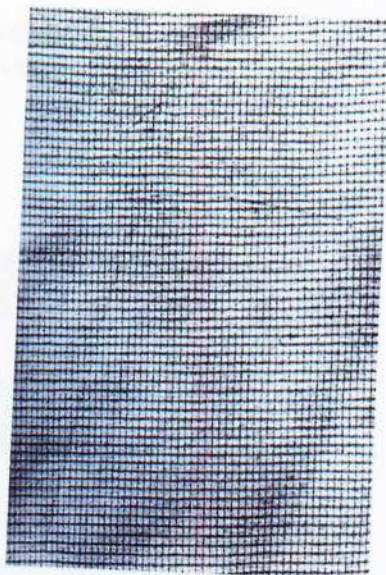
Σχήμα 66
Τύπος: συρτό

Σχήμα 67
Τύπος: βραχάνι

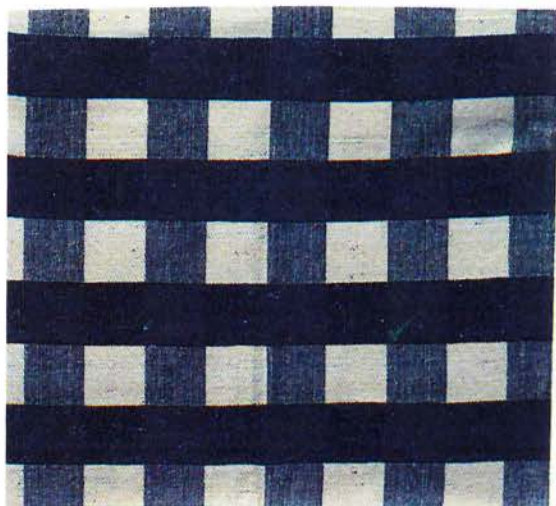

Σχήμα 68
Τυπος :βράχανι

Σχήμα 69
Τύπος: Σταυρουλάτο

Μπαμπακερά υφαντά

Σχήμα 70
Τύπος: κουπάτο

Σχήμα 71
αρκουόδα

Σχήμα 72
κουρελού

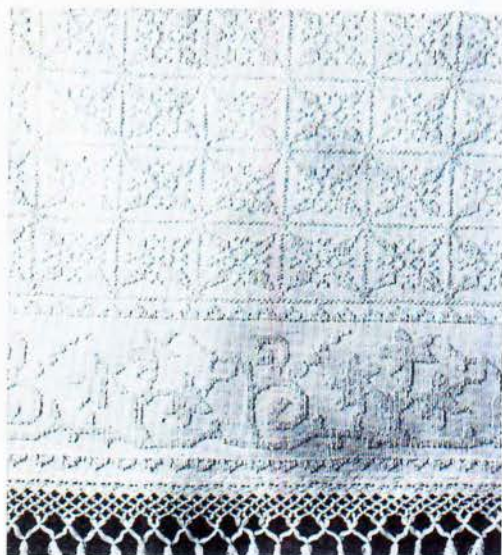
Σχήμα 73
κουρελού

Μπαμπακερά υφαντά της καλής προεμάτισης

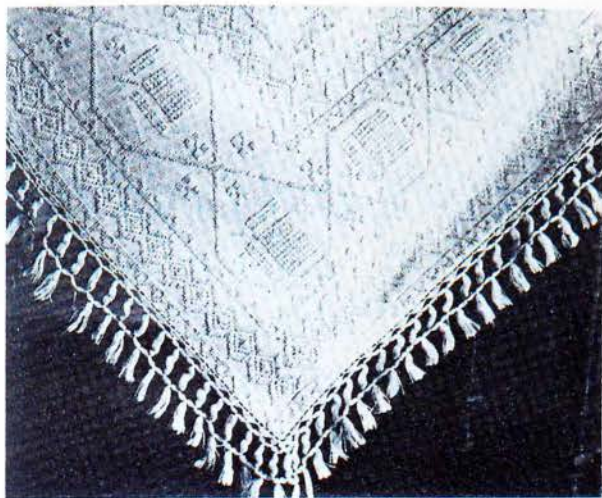
Κουβέρτες λευκές

Σχήμα 74

Σχήμα 75

Σχήμα 76

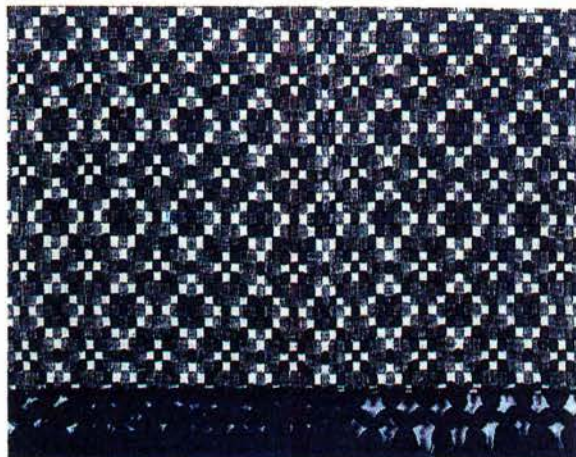
Σχήμα 77

Μπαμπακερά υφαντά της καλής προεμάτισης

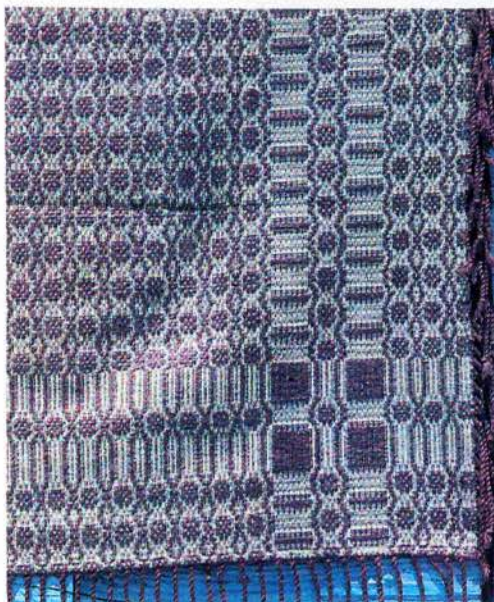
Τραπεζομάντιλα

Σχήμα 78
Τύπος: κρουστό

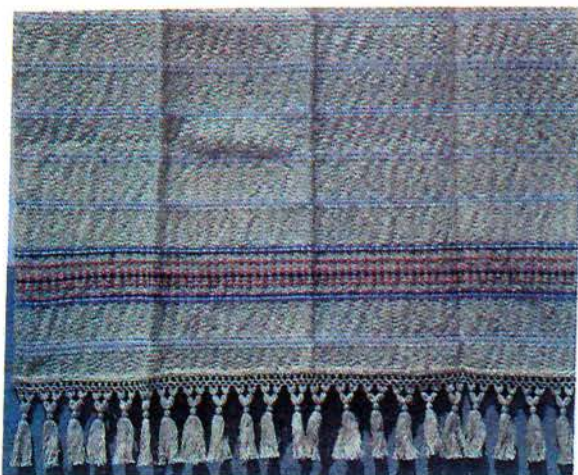
Σχήμα 79
τύπος κρουστό

Σχήμα 80
Τύπος: κρουστό

Υφαντά μαλλομπάμπακα

Σεντονοπατανίες

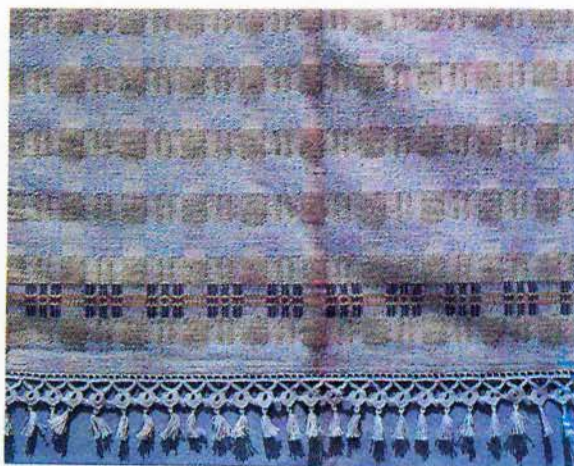
Σχήμα 81

Σχήμα 82

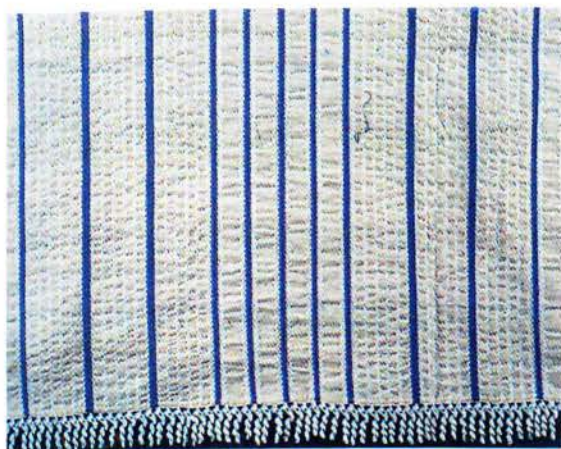
Σχήμα 83

Σχήμα 84

Υφαντά μαλλοπαμπάκα

πατανίες

Σχήμα 85
Τύπος: μονόδιπλο

Σχήμα 86
Τύπος: μονόδιπλο

Σχήμα 87
Τύπος: δίδιμο

Μάλλινα υφαντά

Πατανίες ποσταλίδικες

Σχήμα 88

Σχήμα 89

Σχήμα 90
Τύπος: μονόδιπλο

Σχήμα 91
Τύπος: μονό

Πατανία κιλμερή

Σχήμα 92

Μάλλινα υφαντά

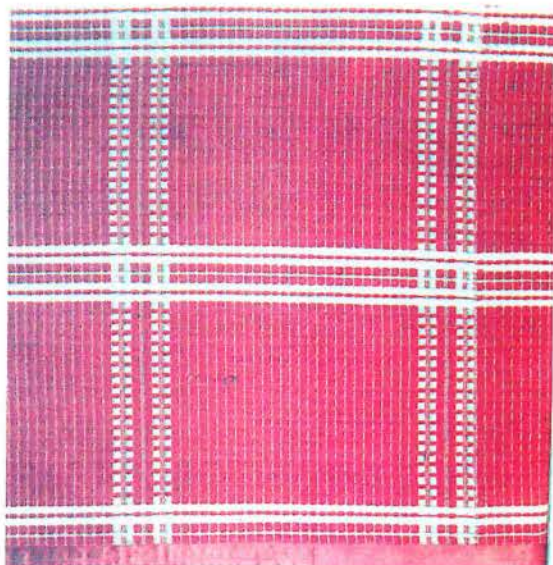
Πατανίες δεξιμάτες

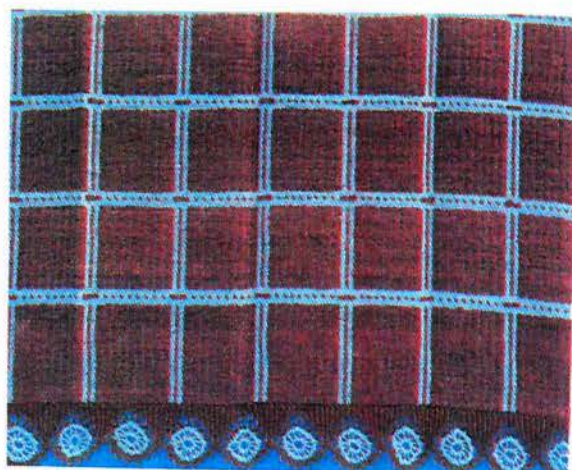
Σχήμα 93
Τύπος κρουστό

Σχήμα 94
Τύπος κρουστό

Σχήμα 95

Σχήμα 96

Μάλλινα υφαντά

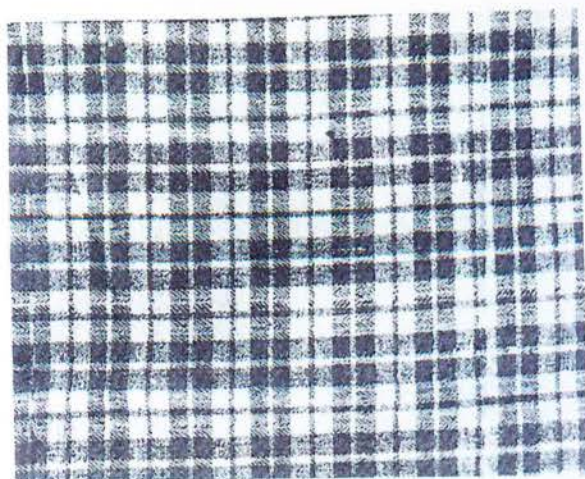
Μποξάδες

Σχήμα 97
Τύπος: δίμιτο

Σχήμα 98
Τύπος:δίμιτο

Σχήμα 99
Τύπος:δίμιτο

Μάλλινα υφαντά

Σχήμα 100
Μάλλινο καπότο βοσκού
Τύπος: κρουστό
(Συλ. Λαογραφ. και Ιστορικού Μουσείου Μήλου)

Σχήμα 101
Ζωνάρια μάλλινα για την
προστασία της μέσης
Τύπος: μονό

Ταπέτα φιγούρας από κατσικότριχα

Σχήμα 102
Τύπος κρουστό

Σχήμα 103
Τύπος κρουστό

Σχήμα 104

Πετσέτα λιοτριβείου από κατσικότριχα.
(Συλλογή Λαογρ.και Ιστορικ.Μουσείο Μήλου)

Σχήμα 105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΑΝΤΟΥ

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται ανάλυση ενός παραδοσιακού υφαντού και προσδιορίζονται όλα εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την αναπαραγωγή του

5.1 Είδος υφάσματος.

βαμβακερό

5.2 Πυκνότητα κλωστών στημονιού και υφαδιού.

Μετά από μετρήσεις που έγιναν στο δείγμα βρέθηκαν:
πυκνότητα στημονιού 14,5 κλ./cm
πυκνότητα υφαδιού: 14,5κλ./cm

5.3.Προσδιορισμός συστολών.

5.3.1. Προσδιορισμός συστολής στημονιού

Για τον υπολογισμό της συστολής του στημονιού μετρήσαμε το μήκος του δείγματος στην κατεύθυνση του στημονιού και το βρήκαμε 13,2cm που είναι και το τελικό μήκος του στημονιού . Και στη συνέχεια πήραμε 10 κλωστές στημονιού και μετρήσαμε το τεντωμένο μήκος κάθε κλωστής στο crimp tester που είναι και το αρχικό μήκος κάθε κλωστής.

	Αρχικό μήκος
1	14,7 cm
2	14,9 cm
3	14,7 cm
4	14,8 cm
5	14,8 cm
6	14,9 cm
7	14,7 cm
8	14,7 cm
9	14,7 cm
10	14,8 cm

M.o =14,7 cm.

$$\text{Συστολή στημονιού} = \frac{\text{αρχ. Μήκος} - \text{τελ. Μήκος}}{\text{τελ. μήκος}} \times 100 =$$

$$\text{Σ.στημονιού} = \frac{14,7-13,2}{13,2} \times 100 = 11,3 \%$$

Από τη συνολική συστολή παίρνουμε το 5% λόγω ύφανσης και 6,3% λόγω φινιρίσματος .

5.3.2. Προσδιορισμός συστολής υφαδιού

Για τον υπολογισμό της συστολής του υφαδιού μετρήσαμε το μήκος του δείγματος στην κατεύθυνση του υφαδιού και το βρήκαμε 12cm που είναι και το τελικό μήκος του υφαδιού. Στη συνέχεια πήραμε 10 κλωστές και μετρήσαμε το τεντωμένο μήκος κάθε κλωστής στο crimp tester που είναι και το αρχικό μήκος κάθε κλωστής.

	Αρχικό μήκος Μπλε νημάτων	Αρχικό μήκος Άσπρων νημάτων	Αρχικό μήκος Πράσινων νημάτων	Αρχικό μήκος Γαλάζιων νημάτων	Αρχικό μήκος Γκρι νημάτων
1	12,6 cm	12,5 cm	12,4 cm	12,5 cm	12,5 cm
2	12,6 cm	12,6 cm	12,4 cm	12,5 cm	12,5 cm
3	12,5 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm	12,5 cm
4	12,5 cm	12,6 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm
5	12,5 cm	12,6 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm
6	12,6 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm	12,5 cm
7	12,6 cm	12,6 cm	12,4 cm	12,5 cm	12,5 cm
8	12,6 cm	12,6 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm
9	12,6 cm	12,5 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm
10	12,6 cm	12,6 cm	12,6 cm	12,5 cm	12,5 cm
M.O	12,5 cm	12,5 cm	12,5 cm	12,5 cm	12,5 cm

$$\text{Σ υφαδιού} = \frac{12,5-12}{12} \times 100 = 4,1\%$$

Από την συνολική συστολή παίρνουμε το 2% λόγω ύφανσης και το 2,1% λόγω φινιρίσματος.

5.4. Προσδιορισμός χρωματοστοιχίας.

Το υφαντό μας έχει χρωματοστοιχία στο υφάδι και είναι η εξής:

Χρωματοστοιχία υφαδιού

A ΑΣΠΡΟ:	28
B ΜΠΛΕ :	4
A :	18
B :	10
A :	8
Γ ΓΑΛΑΖΙΟ:	10
A :	2
Δ ΠΡΑΣΙΝΟ:	12
A :	14
B :	10
A :	10
Γ :	6
A :	6
Ε ΓΚΡΙ:	8
ΣΥΝΟΛΟ:	146 κλ.

5.5. Προσδιορισμός της λεπτότητας των νημάτων στημονιού και υφαδιού.

5.5.1. Νούμερο στημονιού:

Για τον υπολογισμό του νούμερου του στημονιού ζυγίσαμε το βάρος 10 κλωστών και μετρήσαμε και το μήκος τους.

Βάρος 10 κλωστών : 0,0892 gr.

Μήκος 10 κλωστών : 1,477m.

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,477}{0,0892} = 16,5 \text{ ή } 33/2$$

5.5.2.Νούμερο υφαδιού:

Το υφαντό μας έχει πέντε διαφορετικά νήματα υφαδιού και θα υπολογίσουμε το νούμερο και των πέντε νημάτων για αυτό ζυγίσαμε το βάρος 10 κλωστών από κάθε υφάδι καθώς και το μήκος τους.

Νούμερο γαλάζιων νημάτων :

Βάρος 10 κλωστών : 0,0904 gr.

Μήκος 10 κλωστών: 1,25 m.

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,25}{0,0904} = 13,8$$

Αρα Nm γαλάζιων νημάτων: 13,8 ή 27,6/2.

Νούμερο γκρι νημάτων :

Βάρος 10 κλωστών: 0,0778gr.

Μήκος 10 κλωστών: 1,25m.

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,25}{0,0778} = 16$$

Αρα Nm γκρι νημάτων: 16 ή 32/2

Νούμερο πράσινων νημάτων :

Βάρος 10 κλωστών: 0,1109gr.

Μήκος 10 κλωστών: 1,25 m.

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,25}{0,1109} = 11,2$$

Αρα Nm πράσινων νημάτων 11,2

Νούμερο μπλε νημάτων:

Βάρος 10 κλωστών: 0,0870 gr.

Μήκος 10 κλωστών:1,25 m.

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,25}{0,0870} = 14,3$$

Αρα Nm μπλε νημάτων: 14,3

Νούμερο άσπρων νημάτων:

Βάρος 10 κλωστών:0,1027 gr.

Μήκος 10 κλωστών:1,25 m

$$Nm = \frac{M}{B} = \frac{1,25}{0,1027} = 12,1$$

Αρα Nm άσπρων νημάτων:12,1

5.6. Πλάτος ετοίμου

Πλάτος ετοίμου χωρίς την ούγια :138 cm

Πλάτος ετοίμου με την ούγια:140 cm

5.7. Πλάτος ακατέργαστου

Πλάτος κατεργασμένου $X (\frac{100 + \text{συστολή υφαδιού λόγω φινιρίσματος})}{100}$

$$\frac{138X(100+2,1)}{100} = 140,89\text{cm χωρίς την ούγια.}$$

$$\frac{140X(100 +2,1)}{100} = 142,94 \text{ cm με την ούγια.}$$

5.8. Πλάτος στο χτένι

$$\frac{\text{Πλάτος ακατέργαστου } X (100 + \text{συστολή υφαιδιού λόγω ύφανση})}{100}$$

$$\text{Πλάτος στο χτένι με την ούγια} = \frac{142,94 \times (100+2)}{100} = 145,79 \text{ cm.}$$

$$\text{Πλάτος στο χτένι χωρίς την ούγια} = \frac{140,98 \times (100+2)}{100} = 143,70 \text{ cm.}$$

5.9 Σύνολο κλωστών στημονιού

Στημόνια \times πλάτος ετοιμού

$$\text{Σύνολο κλωστών στημονιού με την ούγια} = 14,5 \times 140 = 2.030 \text{ κλ.}$$

$$\text{Σύνολο κλωστών στημονιού χωρίς την ούγια} = 14,5 \times 138 = 2.001 \text{ κλ.}$$

5.10. Πλάτος διάστρας

$$\text{Πλάτος στο χτένι} + 10 \text{ cm} = 145,7 + 10 = 155,7 \text{ cm.}$$

5.11. Νήματα στο δρόμο, αριθμός δρόμων, πλάτος δρόμων

Χωρητικότητα πλαισίου: 400 μπομπίνες.

$$\text{Αριθμός δρόμων} = \frac{2.030}{400} = 5 \text{ δρόμοι}$$

$$\frac{2.030}{5} = 406 \text{ νήματα σε Κάθε δρόμος.}$$

$$\begin{array}{l} \text{Πλάτος δρόμου:} \\ \quad 2.030 \text{ κλ.} \quad 155,7 \text{ cm} \\ \quad 406 \text{ κλ} \quad \quad X; \end{array}$$

$$X=31,14\text{cm}$$

Επειδή το πλάτος στο δρόμο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερο από 20cm πρέπει να αυξήσουμε τον αριθμό των δρόμων θα κάνουμε 10 δρόμους και θα έχουμε:

$$\text{Νήματα στο δρόμο} = \frac{2.030}{10} = 203 \text{νημ. /δρ.}$$

$$\text{Και έχουμε πλάτος δρόμου:} \quad \begin{array}{r} 2.030\text{κλ.} \\ 203 \end{array} \quad \begin{array}{r} 155,7\text{cm} \\ X; \end{array}$$

$$X = 15,57\text{cm}$$

Το πλάτος του κάθε δρόμου θα είναι 15,57cm.

5.12. Δόντια καταλαμβανόμενα στο χτένι συμπύκνωσης.

Το χτένι μας έχει 3 δόντια στο cm

Πλάτος δρόμου X 3 δόντια = 15,57 X 3 = 46,7 δόντια για κάθε δρόμο.

$$\text{Νήματα / δόντι} = \frac{\text{νήματα στο δρόμο}}{\text{Δόντι καταλ. Στο χτένι}}$$

$$\text{Νήματα / δόντι} = \frac{203}{46,7} = 4,3 \text{ νήματα.}$$

Θα βάλουμε 6 νήματα σε κάθε δόντι οπότε ο αριθμός των δοντιών σε κάθε δρόμο θα είναι: $\frac{203}{6} = 34$ δόντια για κάθε δρόμο.

5.13. Μιτάρια / τελάρο.

$$\frac{100 \times \sqrt{Nm}}{100 \times \sqrt{16,5}} = 406,2 \text{ μιτάρια/ m}$$

$$1 \text{ μέτρο} \quad 406,2 \text{ μιτάρια}$$

$$1,45 \quad X;$$

$$X = 588,9 = 589 \text{ μιτάρια / τελάρο.}$$

$$\text{Αριθμός τελάρων} = \frac{\text{Σύνολο κλωστών στημονιού}}{\text{Μιτάρια στο τελάρο}} = \frac{2.030}{589} = 3,4 = 4 \text{ τελ.}$$

$$\text{Θα πάρουμε 4 τελάρα και θα έχουμε: } \frac{2.030}{4} = 508 \text{ μιτάρια / τελάρο.}$$

5.14. πυκνότητα στον αργαλειό .

$$\frac{\text{Σύνολο κλωστών στημονιού}}{\text{Πλάτος στο χτένι}} = \frac{2.030}{145,7} = 13,9 \text{ νήματα}$$

5.15. Νούμερο χτενιού.

Θα κάνουμε πέρασμα 2 κλ. /δόντι.

$$\frac{\text{Σύνολο νημάτων χωρίς ούγια} \times 10}{\text{Νημ. / δόντι} \times \text{πλ. Χτενιού χωρίς ούγια}}$$

$$\text{Νούμερο χτενιού} = \frac{2.001 \times 10}{2 \times 143,7} = 69,6 \text{ δόντια / 10cm.}$$

$$6,9 = 7 \text{ δόντια /cm}$$

5.16. Σύνολο δοντιών .

$$\frac{\text{Σύνολο νημάτων στημονιού}}{\text{Νήματα / δόντι}} = \frac{2030}{2} = 1015 \text{ δόντια.}$$

5.17. πραγματικό πλάτος στο χτένι.

$$\frac{\text{Συνόλο δοντιών}}{\text{Δόντια/cm}} = \frac{1.015}{7} = 145 \text{cm}$$

5.17. υφάδια στο μέτρο.

$$\text{Πυκνότητα υφαδιού X 100} = 14,5 \text{ X}100 = 1.450 \text{ υφάδια /m.}$$

5.18. χτυπήματα /μέτρο.

$$\text{Υφάδια /m X } \left(\frac{100 - \text{συν. Συστολή στημονιού}}{100} \right) =$$

$$1.450 \text{ X } \left(\frac{100 - 11,3}{100} \right) = 1.286,1 \text{ χτυπήματα /m.}$$

5. 19. Βάρος στημονιού.

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{σύνολο νημάτων}}{\text{Nm}} = \frac{2.030}{16,5} = 123 \text{ γρ./ τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Βάρος ακατέργαστου} = \frac{\text{Βαρος θεωρητικό X 100}}{100 - \text{συστ. στημ. λογ. υφ.}} =$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{123 \times 100}{100-5} = 129,4 \text{ γρ./ τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Βάρος κατεργασμένου} = \frac{\text{βάρος ακατ.} \times (100 - \text{φύρα})}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω φιν.}} =$$

$$\text{Βάρος κατεργασμένου} = \frac{129,4 \times (100 - 1,5)}{100 - 6,3} = 136 \text{ γρ./ τρεχ. μέτρο.}$$

5.20. Βάρος υφαδιού.

θα υπολογίσουμε το βάρος για κάθε υφάδι ξεχωριστά

Βάρος γαλάζιων νημάτων:

Στα 146 νήματα Έχουμε 16 γαλάζια
Στα 1286 X;

$$X = \frac{1286 \times 16}{146} = 141 \text{ γαλάζια νήματα.}$$

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{Συν. Νημ.} \times \text{πλατ. Χτενιού}}{Nm} =$$

$$\frac{141 \times 1,45}{13,8} = 14,8 \text{ γρ./τρεχ. Μέτρο.}$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{\text{βάρος θεωρητικό} \times 100}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω υφαν.}} =$$

$$\frac{14,8 \times 100}{100-5} = 15,5 \text{ γρ./ τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{\text{βάρος ακατέργαστο } X (100-\text{φύρα})}{100-\text{συστ.στημ.λογω φινιρίσματος}} =$$

$$\frac{15,5X(100-1,5)}{100-6,3} = 16,2 \text{ γρ. / τρεχ. μέτρο.}$$

Βάρος γκρι νημάτων:

Στα 146 νήματα Έχουμε 8 γκρι
Στα 1286 νήματα X

$$X = \frac{1286 X 8}{146} = 71 \text{ νήματα}$$

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{σύνολο Νημάτων } X \text{ πλ. Χτενιού}}{Nm} =$$

$$\frac{71 X 1,45}{16} = 6,4 \text{ γρ. / τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{\text{Βάρος θεωρητικό } X 100}{100-\text{συστ. στημ.λογω ύφαν.}} =$$

$$\frac{6,4 X 100}{100-5} = 6,7 \text{ γρ. / τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{κατεργασμένο βάρος} = \frac{\text{βάρος ακατέργαστο } X (100-1,5)}{100-\text{συστ. στημ. λογω φινιρ.}} =$$

$$\frac{6,7 X (100-1,5)}{100-6,3} = 7 \text{ γρ. / τρεχ. μέτρο.}$$

Βάρος πράσινων νημάτων:

Στα 146 νήματα έχουμε 12 πράσινα
Στα 1286 νήματα X;

$$X = \frac{1286 \times 12}{146} = 106 \text{ νήματα.}$$

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{σύνολο νημάτων} \times \text{πλάτος χτενιού}}{Nm} =$$

$$\frac{106 \times 1,45}{11,2} = 13,7 \text{ γρ./τρεχ. Μέτρο.}$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{\text{βάρος θεωρητικό} \times 100}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω υφ.}} =$$

$$\frac{13,7 \times 100}{100 - 5} = 14,4 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{\text{βάρος ακατέργαστο} \times (100 - \text{φύρα})}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω φινιρ.}} =$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{14,4 \times (100 - 1,5)}{100 - 6,3} = 15,1 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

Βάρος μπλε νημάτων:

Στα 146 νήματα Έχουμε 24 μπλε
Στα 1286 νήματα X;

$$X = \frac{1286 \times 24}{146} = 212 \text{ νήματα.}$$

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{Σύνολο νημάτων} \times \text{πλάτος χτενιού}}{Nm} =$$

$$\frac{212 \times 1,45}{14,3} = 21,4 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{\text{Βάρος θεωρητικό} \times 100}{100 - \text{συστ.στημ. λόγω υφ.}} =$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{21,4 \times 100}{100 - 5} = 22,5 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{\text{βάρος ακατέργαστο} \times (100 - \text{φύρα})}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω φινιρίσματος}} =$$

$$\frac{22,5 \times (100 - 1,5)}{100 - 6,3} = 23,6 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

Βάρος άσπρων Νημάτων:

Στα 146 νήματα. Έχουμε 86 άσπρα

Στα 1.286 νήματα X;

X = 758 άσπρα νήματα.

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{\text{σύνολο νημάτων} \times \text{πλάτος στο χτένι (m)}}{\text{Nm}} =$$

$$\text{Θεωρητικό βάρος} = \frac{758 \times 1,45}{12,1} = 90,8 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο}$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{\text{Βάρος θεωρητικό} \times 100}{100 - \text{συστ. υφαδ. λόγω υφαν.}} =$$

$$\text{Ακατέργαστο βάρος} = \frac{90,8 \times 100}{100 - 5} = 95,5 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{\text{Βάρος ακατέργαστο} \times (100 - \text{φύρα})}{100 - \text{συστ. στημ. λόγω φινιρίσματος}} =$$

$$\text{Κατεργασμένο βάρος} = \frac{95,5 \times (100-1,5)}{100-6,3} = 100,3 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

$$\text{Συνολικό βάρος υφαδιού} = 16,2 + 7 + 15,1 + 23,6 + 100,3 = 162,2 \text{ γρ./τρεχ. μέτρο.}$$

5. 21. Βάρος υφάσματος

$$\text{Βάρος στημονιού} + \text{βάρος υφαδιού} =$$

$$\text{Βάρος υφάσματος} = 136 + 162,2 = 298 \text{ γρ./ τρεχ. μέτρο.}$$

Βάρος ανα τετραγωνικό μέτρο

$$\begin{array}{ll} 1,45 \text{ τ.μ.} & 298 \text{ γρ.} \\ 1 \text{ τ.μ.} & X; \end{array}$$

$$X = 205 \text{ γρ / τ.μ.}$$

Άρα το υπολογισμένο βάρος του υφάσματος είναι 205 γρ./ τ.μ.

Το πραγματικό βάρος του υφάσματος είναι: 211 γρ./τ.μ.

Για να βρούμε την απόκλιση που έχει το υπολογισμένο βάρος από το πραγματικό βάρος (μετρούμενο) του υφάσματος χρησιμοποιούμε τον τύπο :

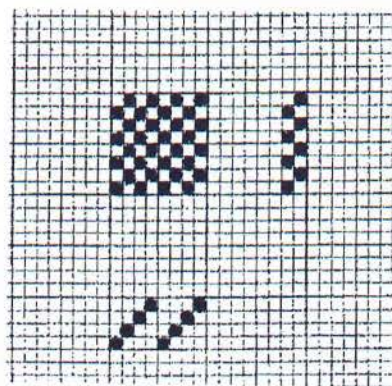
$$\frac{\text{Μετρ. Βάρος} - \text{υπολογ. Βάρος}}{\text{Μετρ. βάρος}} \times 100 = \frac{211 - 205}{211} \times 100 = 2,8\%$$

Η απόκλιση του υπολογισμένου βάρους από το μετρούμενο βάρος πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ 1,5 % - 3%

Τεχνικά χαρακτηριστικά υφάσματος

	Σύνολο	Στημόνι	Υφάδι				
			Γαλάζιο	Γκρι	πράσινο	Μπλε	Άσπρο
Πρώτη υλη		100% Βαμβάκι	100% Βαμβάκι				
Πυκνότητα (κλ./cm)		14,5	14,5				
Συστολή (%)		11,3	4,1				
Λεπτότητα (Nm)		33/2	27,6/2	32/2	11,2	14,3	12,1
Πλάτος στο Χτένι(cm)	145						
Πλάτος ακατέργαστου υφάσματος (cm)	142,9						
Πλάτος Ετοιμού υφάσματος (cm)	140						
Πυκνότητα στον αργαλειό (κλ./cm)	13,9						
Πέρασμα Νημάτων στο Χτένι	2						
Θεωρητικό Βάρος Υφάσματος (γρ./τρεχ. μέτρο)	270	123	14,8	6,4	13,7	21,4	90,8
Βάρος Ακατέργαστου υφάσματος (γρ./τρεχ. μέτρο)	284	129,4	15,5	6,7	14,4	22,5	95,5
Βάρος Κατεργασμένου υφάσματος (γρ./τρεχ. μέτρο)	298,2	136	16,2	7	15,1	23,6	100,3

5.22. Σχέδιο ύφανσης, μίτωμα, καρτέλα.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΝ , ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Μια από τις ενδιαφέρουσες πλευρές της παραδοσιακής υφαντουργίας είναι και εκείνη που αναφέρεται στην ορολογία και αυτή αποκτά μεγαλύτερη σημασία , όταν σκεφτεί κανείς, ότι είναι η ίδια που χρησιμοποιήθηκε από παλιά και χωρίς να υποστεί καμιά ξένη επίδραση. Σημαντικό είναι επίσης και το γεγονός ,ότι συγκεντρώθηκε ολόκληρη αφού και οι ελάχιστες υφάντριες που υπάρχουν σήμερα τη χρησιμοποιούν ίδια και απaráλλακτα όπως την άκουσαν από παλιότερες, ασφαλώς το ίδιο έκαναν και εκείνες .

αγκίδι (το): μεταλλικό αγκιστρωτό εξάρτημα στην κορυφή του αδραχτιού ,που συγκρατούσε την κλωστή και δεν ξετυλίγονταν καθώς λειτουργούσε το όργανο.

αλεκάτη(η): καλάμι μακρύ ως δυο πιθαμές, πάνω στο οποίο τύλιγαν ένα κομμάτι αποκλαμό από το αραιωμένο βαμβάκι, που το κρατούσε με το αριστερό της χέρι η κλώστρα και έκλωθε την κλωστή.

απλώστρα(η): η βοηθός της σύστρας ,που έπαιρνε το στημόνι από την τραβήχτρα και άπλωνε τις κλωστές πάνω στο μπροστινό αντί, για να διευκολύνετε η σύστρα στο έργο της.

Αποκλαμός(ο): το φορμαρισμένο σε χοντρό σκοινί βαμβάκι μετά το αραιώμα των ινών του με το στοίβαγμα.

αδράχτι(το): το μικρό ξύλινο σύνεργο που χρησίμευε στο κλώσιμο του μαλλιού και της κατσικότριχας

αρύπλατο (το): χτένι με αραιά τα δόντια του, που ήταν κατάλληλο για ύφανση κουρελούδων και άλλων χοντρών υφασμάτων.

δεκάδωση(η): η σταυρωτή τοποθέτηση των ριγλιών του στημονιού πάνω στα δυο τελευταία καρφιά της διάστρας.

δοξάρι(το): ξύλινο όργανο σε σχήμα τόξου ,που χρησίμευε στο αραιώμα των ινών του βαμβακιού.

δεκάδι(το): μια ποσότητα κλωστής που φορμαρίστηκε σε δεμάτι ,με τη βοήθεια του τυλιγαδιού.

Καλάμισμα(το):η δουλειά που γινόταν για να γεμίσουν με στημόνια τα καλαμουκάνια για τη διάστρα.

Καλαμουκάνια (τα): καλαμένιοι σωλήνες, που πάνω τους τυλίγονταν το στημόνι κατά το διάσιμο

Κόρδα του δοξαριού (η):η από ζωική ουσία κόρδα του δοξαριού, που τα παλιότερα χρόνια την έκαναν οι ίδιες οι υφάντριες από ίνες του κάκτου αθάνατος.

Κρουστάλι (το): τορναριστό δικέφαλο ξύλινο σύνεργο, με το οποίο χτυπούσαν, τραβηχτά, την κόρδα του δοξαριού όταν αραίωναν το βαμβάκι.

Μονοσαίτο (το) :το υφαντό που υφαίνονταν με μόνο μια σαίτα.

Πρεμάτισμα (το): το πέρασμα των κλωστών του στημονιού, από τα μιτάρια και τις θύρες του χτενιού, σύμφωνα με το σχέδιο ύφανσης.

Ρίγλι(το): δέματα από κλωστές.

Σβίγα(η):το ξύλινο περιστρεφόμενο όργανο που κυρίως χρησίμευε στο κλώσιμο του βαμβακιού.

Σφίχτης(ο):κλαδί από σκληρό και ιδιαίτερα ανθεκτικό ξύλο και σε σχήμα από φυσικό του, ανοιχτής γωνίας, έμπαινε διαδοχικά στις τρύπες της κεφαλής του μπροστινού αντί, τύλιγε το υφασμένο πανί και τέντωνε τις κλωστές του στημονιού . Στη θέση που ήθελε η υφάντρια τον σταθεροποιούσε με ένα λεπτά σχοινάκι.

Στοιβάγμα(το): το αραίωμα των ινών του βαμβακιού με το δοξάρι, η της τρίχας με το σχοινάκι.

Σύρσιμο(το): το διάσιμο του στημονιού.

Σύστρα(η): η γυναίκα που έχει ειδικευτεί στο διάσιμο του στημονιού.

Τραβήχτρα(η):ένα από τα βοηθητικά γυναικεία πρόσωπα, που χρειάζονταν στη σύστρα για να βάλλει το στημόνι στο πίσω αντί.

Τυλίχτρα(η): βοηθητικό πρόσωπο της σύστρας, στην εργασία τοποθέτησης του διασιδιού πάνω στο πίσω αντί.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Αρνιές(οι):μαλλί από αρνιά.

Δεξιματά(τα): του στολισμού της φιγούρας.

Κρουσταλιές (οι):τα υπολείμματα του στημονιού στο τέλος του διασίματος.

Νιφτομπόλια(η): πετσέτα προσώπου.

Συρμού(του): καθημερινής χρήσης.

Τουλούπα (η):κατεργασμένο μαλλί η κατσικότριχα, που έχει φορμαριστεί για να μπει στη ρόκα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η παραδοσιακή υφαντική της Μήλου
Ζαφείρη Βάου έκδοση: Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. 1986.

Ο αργαλειός
Ερατώ Αγγελοπούλου Βολφ. Εκδόσεις: ΔΟΜΟΣ 1986.

Τα υφαντά της Νάξου
Έκδοση Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.1982 Επιμέλεια: Ευσταθίου Ισμήνη.

Υφαντική και υφάντρες στο προϊστορικό Αιγαίο.
Τρις τζαχίλη. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης 1997.

Περιοδικό Ελληνική λαϊκή τέχνη.
Εκδόσεις: Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ. 1973.

Σημειώσεις :Ανάλυση υφαντού
Του καθηγητή Νικολάου Παππαδία.

Webbuch.
Erika Arndt
Otto Maier verlag Ravensburg 1984.